

Virtuaalisesti läsnä

Perheen merkitysten rakentuminen WhatsApp-perheryhmässä

Tuija Manneri

Etnologian ja antropologian
maisterintutkielma

Kevätlukukausi 2018

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskunnallinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Tuija Manneri	
Työn nimi – Title Virtuaalisesti läsnä. Perheen merkitysten rakentuminen WhatsApp-perheryhmässä.	
Oppiaine – Subject Etnologia ja antropologia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Huhtikuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 106 + 3
Tiivistelmä – Abstract <p>Tarkastelen tutkielmassani perheensisäistä viestintää WhatsApp-pikaviestipalvelun perheryhmässä. Kuvaan ryhmän viestintää ja pohdin, mitä ryhmä jäsenilleen merkitsee ja miten perheen merkitykset ryhmässä rakentuvat. Teoreettisesti lähdän ajatuksesta, että perheensisäinen viestintä on arkinen käytäntö, ja että perhe muodostuu juuri arkisissa käytännöissä.</p> <p>Sovellan tutkimuksessa Shoven, Pantzarin ja Watsonin (2012) kehittämää käytäntöteoriaa. Sen mukaan käytännöt rakentuvat materiaalista, kompetenssista sekä merkityksistä ja käytännöstä voi muodostua elinvoimainen, jos se palkitsee käyttäjänsä sisäisesti, jos sillä on yhteys tai juuria muihin käytäntöihin ja jos se liittyy käyttäjälleen merkitykselliseen asiaan. Tarkastelen perheryhmää myös virtuaalisen läsnäolon käsitteen avulla.</p> <p>Tutkimukseni on ensimmäinen suomalainen etnologinen tutkimus WhatsApp-perheryhmistä. Tutkimusote on etnografinen ja tarkastelen ryhmää yhden informanttiperheen kautta. Perheeseen kuuluvat isä, äiti ja heidän neljä aikuista lastaan. Aineisto koostuu WhatsApp-perheryhmän marraskuun 2015 viesteistä ja perheenjäsenten yksilöhaastatteluista. Aineiston analyysimetodeina käytän lähilukua ja sisällönanalyysia.</p> <p>Perhe oli tutkimuksen alkaessa käyttänyt WhatsApp-perheryhmää vuoden verran. Kaikki osallistuiivat ryhmään aktiivisesti, mutta kullakin oli omat tapansa, joihin muut suhtautuivat hyväksyvästi. Ryhmä osallisti kaikkia viestimään, joten perheen viestintäverkosto kehittyi aiempaa hajaantuneemmaksi. WhatsApp saattaa vähentää perheensisäisen viestinnän perinteistä äitikeskeisyyttä. Ryhmän merkitykset perheelle liittyivät arjen asioiden järjestelyyn, emotionaaliseen tukeen ja perheyhteyden rakentamiseen. Ryhmästä muodostuikin perheenjäsenille virtuaalinen oleskelupaikka, jossa he kokivat huolenpitoa ja läheisyyttä maantieteellisestä etäisyydestä huolimatta. Perhe loi ryhmässä itsestään narratiivia: tällainen perhe me olemme.</p>	
Asiasanat – Keywords: WhatsApp, pikaviesti, viestintäteknologia, perhe, käytäntö	
Säilytyspaikka – Depository	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tausta.....	1
1.2. Tutkimustehtävä.....	2
1.3. Pikaviestisovellus WhatsApp.....	5
1.4. Hymiöt ja emojiit.....	9
2. Teoreettinen viitekehys.....	11
2.1. Uusia tapoja olla yhdessä.....	11
2.2. Kaukana mutta läsnä.....	14
2.3. Kokemuksia WhatsAppin käytöstä.....	17
2.4. Perhe rakentuu arjen käytännöissä.....	23
2.5. Käytäntö muodostuu materiaalista, kompetenssista ja merkityksistä.....	25
3. Aineisto ja metodi.....	30
3.1. Tutkimusotteena etnografia.....	30
3.2. Reflektio kuuluu työkalupakkiin.....	34
3.3. Informanttiperhe.....	35
3.4. WhatsApp-viestit ja haastattelut.....	38
3.5. Metodit: sisällönanalyysi ja lähiluku.....	44
3.6. Eettisiä kysymyksiä.....	46
4. Perheryhmä: Tivoli Porho.....	48
4.1. Ryhmä syntyy lasten aloitteesta.....	48
4.2. Kaikki osallistuvat – omalla tavallaan.....	54
4.3. Viestinnän rytmit ja säännöt.....	61
4.4. Mukauttaminen kaventaa sukupolvieroja.....	67
4.5. Perheen viestintäverkosto muuttuu.....	71
5. Perheryhmän merkitykset: ”Me ollaan me”.....	76
5.1. Järjestelyjä, tukea ja perheyhteyttä.....	76
5.2. Perheestä rakentuu kertomus.....	82
6. Johtopäätökset.....	84
6.1. WhatsApp-perheryhmä arkisena käytäntönä.....	84
6.2. Tutkimuksen merkitys ja haasteet.....	89
Lähteet.....	92
Liitteet.....	107

1. Johdanto

Viestiketju WhatsApp-perheryhmässä isänpäiväsunnuntain iltana 8.11.2015:

Perillä. Jotakin hämmentävää täällä on tapahtunut viikonlopun aikana kun joku on siivonnu. Outoa aloitteellisuutta
Severi 20 v, ryhmässä klo 21.04

Niin ja onkos isänpäivä karkkipäivä?
Severi, ryhmässä klo 21.06

On 🍫🍬🍭
Anna 23 v, ryhmässä klo 21.06

Meidän mielestä on 😊
Veera 28 v, ryhmässä klo 21.06

Juhlapäivä = karkkipäivä.
Veera, ryhmässä klo 21.07

Oho. Täyty ihan istahtaa hämmästyksestä. Samaa mieltä karkkipäivästä.
Susanna 51 v, ryhmässä klo 21.10

Mukavaa
Severi, ryhmässä klo 21.11

Ehdottomasti karkkipäivä! 😊
Antero 51 v, ryhmässä klo 21.15

1.1. Tutkimuksen tausta

WhatsApp on älypuhelimissa internetin avulla toimiva pikaviestisovellus. Sen suosio on muutama viime vuoden aikana kasvanut nopeasti yli miljardiin käyttäjään yli 180 maassa ja siitä on tullut suurin pikaviestipalvelu (Ling & Lai 2016, 835; whatsapp.com 2017). Suomessa WhatsApp teki nopean läpimurron vuonna 2014, kun käyttäjämäärä lisääntyi miljoonalla alkuvuoden 600 000:sta loppuvuoden 1,6 miljoonaan käyttäjään (Berg 2015, 19). Vuonna 2017 noin 65 prosenttia suomalaisista käytti WhatsAppia (Pönkä 2017b).

WhatsApp:n läpimurron aikoihin sovelluksen latasivat älypuhelimiansa erään suomalaisen perheen äiti, isä ja heidän neljä aikuista lastaan. He perustivat perheelle yhteisen WhatsApp-viestiryhmän, josta luvun alussa oleva viestiketju on peräisin. Kyseinen viestittely kestää 11 minuuttia, tapahtuu monesta eri paikasta ja sisältää sekä asiaa, kuulumisten vaihtoa että vitsailua. Keskusteluun sisältyy myös perhehistoriallisia viittauksia, joihin liittyy tunteita ja jotka aukeavat vain perheenjäsenille. Jutteluun osallistuu melkein koko perhe sukupolvista ja -puolista riippumatta: lapset ja vanhemmat, miehet ja naiset. Moni käyttää sanojen lisäksi emoji-kuvamerkkejä. Viesteistä huomaa, että perheessä on tapana jakaa arjen sattumuksia ja kertoa turvallisesta kotiinpääsystä. Karkin syömisestäkin perhe pitää. Tutkielman tekijälle namipuhe nostaa älyllisen veden kielelle: Mistä se kertoo, että perhe viestittelee karkeista? Entä se, että perhe juttelee WhatsApp-ryhmässä, vaikka ainakin osa on juuri tavannut toisensa kasvokkain? Mitä he haluavat kuvamerkeillä ilmaista? Mistä kaikesta perhe ryhmässä juttelee ja mitä yhteydenpito heille merkitsee? Miten ryhmässä viestiminen vaikuttaa perheeseen?

Kiinnostukseni perheensisäiseen viestintään teknologioiden avulla heräsi kandidaatintutkielmasani (Manneri 2015), jossa tarkastelin autoetnografisella otteella (esim. Bochner & Ellis 2002; Uotinen 2007, 2008 ja 2010) oman, viisihenkisen perheeni sisäistä viestintää eri teknologioilla. Tässä maisterintutkielmassa etnologinen katseeni tarkentuu viestintäteknologioista yhteen, WhatsApp-sovellukseen, ja sen tiettyyn käyttötapaan eli perheryhmässä viestimiseen. Informantteja tutkimuksessa on kuusi: alun viestiketjussa keskusteleva perhe, johon kuuluvat viisikymppiset äiti ja isä ja heidän neljä aikuista lastaan, jotka ovat muuttaneet pois lapsuudenkodistaan.

1.2. Tutkimustehtävä

Matkapuhelimen käytöstä on tullut niin rutiininomainen ja suorastaan välttämätön osa elämää, että olemme yhä riippuvaisempia mobiiliteknologiasta (Ling & Lai 2016, 837 ja 841). Internetin ja mobiiliteknologian avulla pystymme pitämään toisiimme yhteyttä melkein milloin ja missä tahansa ja meillä on enemmän keinoja kommunikoida toistemme kanssa kuin koskaan aiemmin (Baym 2010, 1; Linke 2012, 26; Ylijoki 2015, 46). Madianou ja Miller (2012, passim) kuvaavat tällaista arkea käsitteellä polymedia. Se tarkoittaa, että meillä on jatkuvasti kohtuullisin kustannuksin käytettävissä lukuisia digitaalisia mediavaihtoehtoja, joista voi valita kulloinkin sopivimman eri viestintätilanteisiin. Arjessa sukuloimme taitavasti toisiaan täydentävien viestintä-

teknologisten vaihtoehtojen välillä ja yhdistämme niitä tarpeidemme mukaan eri tarkoituksissa ja ihmissuhteidemme hoitamisessa (Madianou & Miller 2012, 135–139; Madianou 2016, 184 ja 186; ks. myös Hinton & Hjorth 2013, 116; Keipi, Koironen, Koivula & Räsänen 2018; Zhou, Wen, Tang ja DiSalvo 2017, 1034). Yksi polymedia-arjen monista vaihtoehdoista on älypuhelin eli puhelin, jossa on tietokone, internet-yhteys ja erilaisia sovelluksia kuten WhatsApp-pikaviestipalvelu.

Älypuhelin mukanaamme olemme lähes koko ajan tavoitettavissa, aina online (Baron 2008, 4; boyd 2012, 71), ja rajat online- ja offline-elämän välillä hämärtyvät (Madianou 2016, 190), etenkin kun uudet digitaalitekniikat muuttavat kodin ja työn rajoja ja aikakäsitystä (Amichai-Hamburger 2009, 4; Taipale, Wilska & Gillerad 2017, 3; Tammelin & Anttila 2017, 60–65). Kun samalla kasvokkain viestiminen kutoutuu yhteen teknologiavälitteisen viestinnän kanssa, todellinen ja virtuaalinen sekoittuvat. Sen lisäksi, että välitämme älypuhelimella viestejä, luomme myös sisältöjä ja merkityksiä ja liitämme viestintään niin myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. (Fortunati 2009, 57–58; Höflich 2009, 80–81; O’Hara, Massimi, Harper, Rubens ja Morris 2014, 1133; Vincent 2017, 205.)

Antropologiassa ja muilla tieteenaloilla on pitkään pohdittu viestintäteknologioiden roolia sosiaalisessa muutoksessa (esim. Budka 2011; Fortunati, Taipale & Luca 2013; Hinton & Hjorth 2013; Lie & Sørensen 1996; Postill 2012). Keskustelulle varsinkin uuden teknologian alkuvaiheissa on tyypillistä sekä dystooppinen että utopistinen ajattelu: teknologia herättää sekä suuria huolia että suuria toiveita. Vasta kun teknologia arkipäiväistyy, siinä aletaan nähdä enemmän vivahteita. (Baym 2010, 22–49; Vincent 2009, 57; Wilding 2006, 126.) Baron (2008, 4) toteaa, että viestintäteknologian käyttäminen on jo muuttanut sosiaalisia normejamme ja käytösnormejamme. Selvää onkin, että teknologia vaikuttaa monin, yllättävin ja jopa syvällisin tavoin, mutta muutokset on nähtävä kontekstissaan (esim. Archambault 2017; Horst & Miller 2005; Jalas, Rininen & Silvast 2015; Madianou 2012; Madianou & Miller 2012; Tenhunen 2014 ja 2017). Eri teknologioiden valinnalla ja käytöllä voi myös olla erilaisia seurauksia, sosiaalisten seurausten lisäksi esimerkiksi emotionaalisia ja moraalisia (Aharony & Gazit, 2016, 174). Monia seurauksista emme vielä pysty näkemään, eikä kaikkia ole mahdollista ennustaa (Baym 2010, 21 ja 49).

Mitä viestintäteknologian arkiset muutokset sitten merkitsevät perheessä ja perheelle? Tätä poh-tii Linke (2012, 35): jos yhdenkin perheenjäsenen viestintäteknologian käyttö muuttuu, se johtaa väistämättä muutoksiin perheen vuorovaikutuksessa. Ajankäyttötutkimukset osoittavat, että sosi-aalinen kanssakäyminen kasvokkain perheen, sukulaisten ja ystävien kesken on vähentynyt ja sen arvellaan siirtyneen verkkoon (Anttila, Oinas & Nätti 2015, 29 ja 31; Hanifi 2015, 125 ja 132). Viestintäteknologian on huomattu vaikuttavan tapoihimme tuntea läsnäoloa ja pitää per-heestä huolta etäältä, mikä venyttää perhe-elämän totuttuja rajoja läheisestä ja etäisestä (Baldas-sar 2016, 159). Perheissä myös sovelletaan eri viestintäteknologioita tavalla, joka auttaa tunne-elämän ristiriitojen hallinnassa (Madianou & Miller 2012, 148). Viestintäteknologioiden roolista perheessä ja niiden vaikutuksista perheen arkeen, vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin ei kui-tenkaan tiedetä vielä tarpeeksi (Clayton ym. 2017; Linke 2012, 27–28).

Tässä tutkielmassa tutkimuskysymykseni on: Miten WhatsApp-perheryhmä vaikuttaa perhee-seen? Lähestyn asiaa apukysymysten kautta: Mitä, miten ja miksi ryhmässä viestitään? Mitä ryhmä käyttäjilleen merkitsee? Miten ryhmä vaikuttaa heidän kokemuksiinsa perheestä? Pyrin pohtimaan myös, miten WhatsAppin kaltaisen viestintäteknologian yleistyminen voi vaikuttaa perheeseen, perhe-elämään ja käsityksiimme niistä.

WhatsApp on yksittäinen viestintäteknologinen sovellus, jollaisten tutkimista on ajoittain kriti-soitu liian yksipuoliseksi ja mediaetnografisesti vanhanaikaiseksi (esim. Berg & Düvel 2012). Kritiikki on tärkeä muistutus, että mitä tahansa teknologiaa tutkittaessa on tärkeä ottaa huomioon konteksti, mutta yksittäisenä sovelluksenakin WhatsAppin tutkiminen on tarpeellista juuri nyt. Ensinnäkin viestintäteknologioissa otetaan nykyään useimmiten käyttöön uusia sovelluksia enti-siin laitteisiin, ei niinkään täysin uudenlaisia laitteita, ja uudet sovellukset synnyttävät uusia sosi-aalisuuden muotoja. Eri viestintämuodoilla on myös todettu erilaisia seurauksia perhesuhteille, esimerkiksi kirjeissä oli aikoinaan helpompi ylläpitää ideaalikuva itsestä ja toisesta kuin nyt in-ternetin ja matkapuhelinten aikana (Wilding 2006, 137). Koska viestimme nykyään polyme-diaympäristössä, on tärkeä tuntea kokonaisuuden lisäksi yksittäisten teknologioiden toimintaa ja ominaisuuksia, jotta voimme paremmin ymmärtää niiden käytön mahdollisia seurauksia (Madia-nou 2015, 1 ja 2016, 185; Madianou & Miller 2012, 103), esimerkiksi sitä miten WhatsAppin kaltaiset palvelut muuttavat ryhmien viestintää (Ling & Lai 2016, 835) tai miten WhatsAppiin liittyy läsnäolon tunne fyysisestä etäisyydestä huolimatta (esim. Baldassar 2016; Madianou

2016; Nedelcu ja Wyss 2016). Lisäksi WhatsApp on nuori palvelu, josta on nopeasti tullut maailman suosituin pikaviestipalvelu ja joka on saanut valtavasti käyttäjiä ja hallitsevan markkina-aseman esimerkiksi Euroopassa (O'Hara ym. 2014, 1133–1134).

Tuoreutensa vuoksi WhatsApp-käyttöä ja etenkin sen ryhmä- ja perheryhmäkäyttöä on tutkittu vasta vähän ja siksi kirjallisuus aiheesta on vielä niukkaa (Aharony & Gazit 2016, 175; O'Hara ym. 2014, 1135). Tutkielmani onkin ensimmäinen suomalainen WhatsApp-perheryhmätutkimus etnologian ja antropologian alalta. WhatsApp-perheryhmiin tai yleensä WhatsAppin käyttöön liittyviä kansainvälisiä tutkimuksia esimerkiksi kulttuurintutkimuksen, sosiaali-, yhteiskunta- tai viestintätieteiden aloilta on tehty muutamia ja kerron niistä tarkemmin luvussa kaksi. Oman haasteensa työhön tuo myös se, että sosiaalinen media on tutkijalle liikkuva maali kuten Madiannou (2016, 197) toteaa: se saattaa muuttua nopeammin kuin tutkimus pysyy perässä. Tutkimukseni yksi tavoite onkin kuvata suomalaista WhatsApp-perheryhmää ja sen käyttöä palvelun suosion aikana ja siten jatkaa etnologista tutkimusperinnettä tavallisen ihmisen tavallisen arjen ja tapojen esiin nostamisessa, kuvaamisessa, ymmärtämisessä, tulkitsemisessä ja tallentamisessa (esim. Lehtonen 2005, 16–20; Pehkonen 2013, 48).

1.3. Pikaviestisovellus WhatsApp

WhatsApp on pikaviestisovellus eli älypuhelimeen ladattava tietokoneohjelma, jonka avulla voi lähettää ja vastaanottaa internetin kautta viestejä nopeasti, lähes reaaliaikaisesti. WhatsApp ja muut pikaviestipalvelut eivät ole sidoksissa tietokoneeseen ja tiettyyn paikkaan, vaan niitä voi älypuhelimella käyttää milloin ja missä vain, mikä vaikuttaa käsityksiimme ja kokemuksiimme ajasta ja tilasta (O'Hara ym. 2014, 1131 ja 1133).

Vuonna 2017 kolmella neljästä 16–89-vuotiaasta suomalaisesta oli älypuhelin ja siinä langaton internetyhteys. Alle 55-vuotiaista älypuhelin internet-yhteyksineen oli 94 prosentilla. Pikaviestipalvelujen käyttö älypuhelimella kasvoi edellisvuodesta ja niitä käytti käytti lähes kaksi kolmasosaa eli 63 prosenttia suomalaisista. Nuorista 16–24-vuotiaista suomalaisista pikaviestipalveluja käyttivät jo lähes kaikki eli 97 prosenttia ja keski-ikäisistä 45–54-vuotiaista 69 prosenttia. (Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimukset 2016 ja 2017.)

Pikaviestisovelluksia ja -palveluja älypuhelimille on useita, WhatsAppin lisäksi esimerkiksi Skype, Facebook Messenger, Viber, KaoKaoTalk, Line, WeChat ja iMessage (Church & de Oliveira 2013, 352; O'Hara ym. 2014, 1131; Zhou ym. 2017, 1027). WhatsAppin julkaisivat Jan Koum ja Brian Acton vuonna 2009, ensin iPhone-puhelimille ja vuonna 2010 muille puhelimille, ja nykyään palvelun voi myös synkronoida rinnakkaiskäyttöön tietokoneelleen. (Pönkä 2014, 136; whatsapp.com 2017.) WhatsApp-palvelun maailmanlaajuinen käyttö on lisääntynyt vauhdikkaasti. Heinäkuussa 2012 käyttäjiä oli 50 miljoonaa ja vuotta myöhemmin nelinkertaisesti 200 miljoonaa. Kun Facebook osti sovelluksen helmikuussa 2014, käyttäjiä oli 450 miljoonaa ja puoli vuotta myöhemmin 600 miljoonaa. Nyt käyttäjiä on 1,2 miljardia yli 180 maassa ja palvelu toimii 53 kielellä. Erilaisia WhatsApp-ryhmiä on arviolta miljardi, viestejä lähetetään päivässä 42 miljardia ja kuvia 1,6 miljardia. (DMR 2017; Pönkä 2014, 136; whatsapp.com 2017.)

Pikaviestipalvelut voi luokitella myös sosiaalisen median palveluksi. Sosiaalinen media -käsitteellä tarkoitan 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä syntyneitä ilmiötä, jossa moniin internetpalveluihin alkoi liittyä erilaisia sosiaalisiksi ajateltuja toimintoja eli eri asteista ihmisten välistä vuorovaikutusta. Yksi tapa hahmottaa sosiaalista mediaa eli ”somea” on ajatella ne verkkopalveluiksi, jotka joko perustuvat tai joiden käyttötarkoitus liittyy ennen kaikkea keskusteluihin, sisältöjen tuottamiseen tai verkostoitumiseen. (Pönkä 2014, 11 ja 36.) Osaa sosiaalisen median palveluista, kuten WhatsAppia, käytetään lähinnä mobiililaitteilla.

WhatsApp-nimi tulee englanninkielisestä sanaleikistä, jossa lausahdus ”Whats’s up?”, Mitä kuuluu?, yhdistyy lyhenteeseen ”App” sanasta ”application” eli sovellus. Palvelun lataaminen ja käyttäminen on ilmaista, mutta puhelimeen tarvitaan dataliikenneyhteys. (whatsapp.com 2017.) Yksittäisestä viestistä ei makseta, mitä pidetään yhtenä pikaviestipalvelujen suosion syistä (Aharony & Gazit 2016, 175; Church & de Oliveira 2013, 354 ja 357). Suomessa kuluttaja ostaa puhelimeensa usein dataliikennepaketin, joka oikeuttaa rajoittamattomaan internetin käyttöön. Pakettihinnat vaihtelevat ominaisuuksien, sopimuksen keston ja palveluntarjoajien mukaan. Marraskuussa 2017 WhatsAppin sujuvaan käyttöön riittävän dataliikennepaketin sai noin 15–30 eurolla kuussa (elisa.fi 2017; dna.fi 2017; telia.fi 2017).

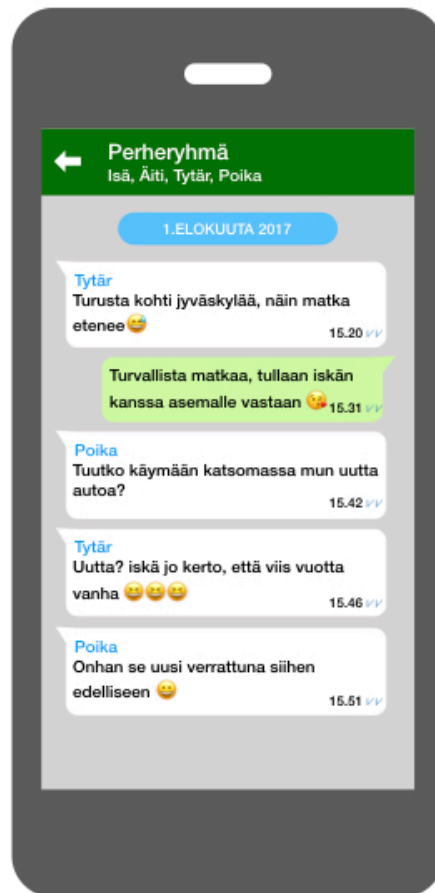
Viestejä voi WhatsApp-sovelluksessa lähettää kaikille, joiden puhelinnumero on oman puhelimen yhteystietoluettelossa ja jotka käyttävät sovellusta. Viestin voi lähettää joko yhdelle henki-

lölle tai yhteystietoluettelostaan voi muodostaa erikokoisia vastaanottajajoukkoja, esimerkiksi harrastaja-, kaveri-, perhe- tai sukuryhmiä. Tällaisessa ryhmässä yhden henkilön lähettämän viestin saavat kaikki ryhmään kuuluvat. Esimerkiksi kun äiti lähettää perheen WhatsApp-ryhmään viestin, sen näkevät kaikki ryhmän jäsenet. Kun joku vastaa viestiin ryhmässä, vastauksenkin saavat kaikki. Kun ryhmä perustetaan, sille annetaan nimi ja sille voidaan valita tunnuskuva, joka näkyy ryhmän nimen vieressä yhteystietoluettelossa ja ryhmän viestiketjussa. Ryhmän perustaja voi lisätä ja poistaa ryhmän jäseniä kysymättä heidän suostumustaan. (O'Hara ym. 2014, 1134; Peltier-Davies 2015, 285–288; Pönkä 2014, 136; whatsapp.com 2017.) Ryhmät voivat olla erilaisia sekä tarkoitukseltaan että kestoaltaan. Esimerkiksi perhe-, suku- ja kaveriryhmät ovat tyypillisesti jatkuvia ja ja niiden osallistujat tuntevat hyvin toisensa ja yhteisen kontekstin, mutta ryhmä voidaan perustaa myös lyhytkestoiseksi, esimerkiksi tietyn tapahtuman järjestämiseen, jolloin jäsenet voivat olla varsin vieraita toisilleen. Aktiiviset viestijät voivat kuulua samaan aikaan useisiin eri ryhmiin. (Ling & Lai 2016, 839–843.)

WhatsApp:n käytön alaikäraja on käyttöehtojen mukaan 13 vuotta, mutta sitä nuorempi voi huoltajan luvalla ottaa palvelun käyttöön. Rajauksella ei ole käytännön merkitystä, koska Suomessa ikärajoja ei valvota. (Korhonen & Rantanen 2016, 9.) WhatsApp-sovelluksella voi soittaa puhelua ja videopuhelua sekä lähettää kirjoitettuja viestejä. WhatsApp-viestejä onkin kutsuttu nykyajan tekstiviesteiksi, jotka se usein korvaa. Tekstin lisäksi sovelluksessa voi lähettää valokuvia, videoita, ääniviestejä, paikannustietoja, linkkejä nettisivustoille tai jakaa tiedostoja, dokumentteja ja diaesityksiä. Viesteihin voi liittää hymiöitä ja emoji-kuvamerkkejä. (da Silva Braga 2017, 71–72; Church & de Oliveira 2013, 353; Korhonen & Rantanen 2016, 8; Peltier-Davies 2015, 287–288; Pönkä 2014, 136; whatsapp.com 2017.)

Sovelluksessa lähetetyt ja saapuneet viestit näkyvät puhelimen näytöllä jatkuvana viestiketjuna, jossa kukin viesti sijoittuu omaan viestikenttäänsä, kuin puhekuplaan (kuva 1). Niiden taustavärien avulla voi erottaa omat ja muiden viestit (O'Hara ym. 2014, 1134). Viestien yläreunassa lukee lähettäjän nimi sellaisena kuin puhelimen käyttäjä on kirjoittanut sen yhteystietoluetteloonsa. Esimerkiksi omassa perheryhmässäni viestini näkyvät yhden lapsen puhelimesta otsikolla ”Äiti”, toisella lukee ”Mamma” ja kolmannella ”ICE Tuija Manneri”. Palvelussa lähetetyt viestit tallentuvat vain puhelimiin, eivät WhatsAppin palvelimelle (Pönkä 2014, 136; whatsapp.com 2017) ja

niitä voi puhelimessa selata kuukausia taaksepäin. Jos kuuluu useisiin viestiryhmiin, voi jonkin ryhmän viestien huomaamista lisätä ääni- tai valomerkeillä (whatsapp.com 2017).

Kuva 1. Kuvitteellinen WhatsApp-perheryhmäkeskustelu älypuhelimien näytöllä.

Viestiketjussa näkee keskustelujen päivämäärät, ja viestiin tallentuu lähetysaika. Sovellusten ilmoitusten ja ominaisuuksien avulla voi tarkkailla, miten ja milloin muut palvelua käyttävät. Lähettäjän viesteissä kellonajan vieressä on kaksi pientä ✓-merkkiä, joiden määrä ja väri kertovat, onko viesti lähetetty onnistuneesti ja mennyt perille vastaanottajan puhelimeen eli toimivatko puhelin ja internet sekä onko viesti luettu vai ei. Lisäksi sovelluksessa voi katsoa, milloin toinen käyttäjä on viimeksi käyttänyt palvelua. Sovellus kertoo, että hän on esimerkiksi ollut ”paikalla tänään klo 12.51”. Jos toinen osapuoli käyttää WhatsAppia samaan aikaan, näytöllä lukee, että hän on ”paikalla”. Jos taas toinen osapuoli paraikaa kirjoittaa viestiä, näytöllä lukee ”kirjoittaa”. (Church & de Oliveira 2013, 353; O’Hara ym. 2014, 1134, 1138.) Sovellusta voi siis käyttää

synkronisesti eli juuri nyt reaaliaikaisesti keskustellen tai epäsynkronisesti eli eri aikaan kuin toinen osapuoli (Valo 2012, 4).

Halutessaan käyttäjä voi asettaa estoja eli estää muita näkemästä, milloin käyttää sovellusta (whatsapp.com 2017). Käyttäjillä on myös hienovaraisia säätelykeinoja, sillä viestin voi lukea paljastamatta muille, koska sen on lukenut. Saapuvan viestin lähettäjän ja sisällön näkee joidenkin puhelinten näytöllä heti puhelimen avatessaan siirtymättä WhatsApp-palveluun, jolloin sovellus rekisteröisi palvelussa käymisen kellonajan, jonka muut voisivat nähdä. (O’Hara ym. 2014, 1139–1140.) Esimerkki kuvastaa Baronin (2008, 5) havaintoa, että viestintäteknologia lisää käyttäjän kykyä kontrolloida, milloin ja keneen haluaa pitää yhteyttä.

Usein viestintäteknologia-käsitteen edessä käytetään adjektiivia uusi. Sillä halutaan erottaa esimerkiksi internet- ja mobiiliteknologia perinteisemmistä medioista, kuten kirjoista, televisiosta ja radiosta. Uutuudella halutaan ehkä myös korostaa, että juuri tutkimushetkellä viestintäteknologiat ovat uusia ja osa nuorten sukupolvi-identitettiä (Ito ym. 2010, 10–11.) Molemmat näkökulmat pätevät WhatsApp-sovellukseen, sillä se eroaa perinteistä medioista ja sen ovat omaksuneet ensimmäiseksi nuoret. Palvelun käyttö laajenee kuitenkin yhä varttuneempiin ikäluokkiin (Rosalles & Fernández-Ardèvol 2016, 27; Väestön tieto- ja viestintäteknikan käyttö -tutkimukset 2014–2017). Esimerkiksi parin viime vuoden aikana tätini on ottanut palvelun käyttöön 69-vuotiaana, äitini 71-vuotiaana ja anoppini 78-vuotiaana. WhatsApp on siis muuttumassa tavalliseksi viestintäteknologiaksi eri-ikäisille.

1.4. Hymiöt ja emojiit

WhatsApp-sovelluksessa voi käyttää hymiöitä ja emoji-kuvamerkkejä. Hymiöt ovat välimerkeistä muodostettuja kasvonilmeitä, jotka kuvaavat tunteita, esimerkiksi :) on hymy ja ;) on silmäisku. Emojit puolestaan ovat kuvamerkkejä, esimerkiksi 😊 tai 😏. Nimestään huolimatta emojiit eivät viittaa tunteisiin, emotioihin. Emoji-sana on japania ja tarkoittaa kuvamerkkiä. (Dahlström 2016; Korhonen & Rantanen 2016, 8; Miller, Thebault-Spieker, Chang, Johnson, Terveen & Hecht 2016, 259; Kielitoimiston sanakirja.)

Hymiöitä ja emoji-merkkejä voi käyttää WhatsApp-viesteissä joko sellaisenaan tai liittämään ne muihin viesteihin kuten tekstiin tai valokuviiin. Tekstiin liitettynä niiden tavoitteena on sanallisen viestin merkityksen selventäminen ja tunteiden ilmaiseminen, kun käytössä ei ole kasvokkaisen viestinnän keinoja, esimerkiksi äänensävyjä ja -voimakkuutta, ilmeitä ja kehon asentoja. Hymiöt ja emoji-merkit ovat osa jatkumoa, jossa kirjoitettuun kieleen on kehittynyt keinoja tunteiden ilmaistamiseen muuten kuin sanoin. Esimerkiksi kirjeenvaihdon aikakaudella tietynlainen kirjepaperi tai postimerkki saattoivat kertoa sanattomia viestejä. Väli-, huuto- ja kysymysmerkeillä, alleviivauksilla, kursiiveilla ja isoilla kirjaimilla on kauan voinut korostaa sanojen merkitystä ja kirjoittajan tunnetta ja tarkoitusta esimerkiksi laittamalla tekstin jatkoksi kolme pistettä (...) tai huuto-merkkiä (!!!). Digiajan sähköposteihin, teksti- ja pikaviesteihin hymiöt ja emoji-merkit syntyivät uusiksi keinoiksi selventää merkitystä ja ilmaista tunteita. Ne ovat digitaalisen viestinnän sosiaalisia vihjeitä. (Baron 2009, 107–108; Baym 2010, 59–61.)

Hymiöt syntyivät vuonna 1982 Yhdysvalloissa, kun Scott E. Fahlman ehdotti Carnegie Mellon -yliopistossa hymiötä :-)) merkiksi, että viesti on vitsi. Merkkiä :-(hän ehdotti osoittamaan, että viesti ei ole pilailua, vaan totta. Tarve merkintöihin syntyi väärinkäsityksestä, kun huulenheitto yliopiston verkossa johti vitsiin elohopeavuodosta hississä. Osa otti viestin todesta, jolloin Fahlman ehdotti merkkejään selventämään keskustelua. (Baron 2009, 109–112.) Välimerkeillä kuvattuja kasvojenilmeitä on löydetty myös amerikkalaisesta Puck-pilalehdestä 1880-luvulta (Dahlström 2016), joten täysin uusi Fahlmanin oivallus ei ollut. Aikanaan Fahlmanin tyyliin keksittiin yhä lisää ilmevaihtoehtoja ja niihin yhdistyi keltainen, hymyilevä ”Have a nice day” -kasvopallo 😊, jota Yhdysvalloissa oli käytetty kaupallisesti jo 1960-luvun alusta (Baron 2009, 113–114).

Samoihin aikoihin kun hymiöt otettiin Yhdysvalloissa käyttöön, alettiin Japanissa käyttää kamoji-merkkejä. Niissä tietokoneen näppäimistön merkeillä kuvataan silmiä, kun amerikkalaisissa hymiöissä keskeinen on suu. Esimerkiksi hymiötä :-)) vastasi kamoji ^- -^. (Baron 2009, 117; Dahlström 2016.) 1990-luvulla japanilaiset keksivät monipuolisemmat kuvamerkit, emoji-merkit. Niistä osa on keltaisia, pallomaisia ilmekasvoja 😂, osa taas muita kuvia, esimerkiksi symboleja ❤️, zzz, säätä 🌧️, ruokaa 🍕, esineitä 🎓 ja ihmisiä 🙌, 👨🍳. Emoji-merkkien suosio lisääntyi nopeasti ja ne otettiin vuonna 2011 mukaan Unicode-merkkistandardijärjestelmään, jossa niitä oli alkuvuodesta 2018 listattu lähes 2 800. Nykyään emoji-merkit korvaavat hymiöitä ja kamojeita enenevässä

määrin, ja maailmassa lähetetään noin kuusi miljardia emojiä päivässä. Eri valmistajien puhelinten käyttöjärjestelmissä sama emoji voi näyttää erilaiselta, ja niiden merkityksiä avataan internetissä. (Dahlström 2016; Full Emoji List 2017; Miller ym. 2016, 259–260; emojiopedia.org 2017.)

Tämä tutkielmani ensimmäinen luku on johdattanut tutkimuskysymyksiin ja WhatsAppin toimintaan. Seuraavassa luvussa 2 kuvaan tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja luvussa 3 esittelen tutkimusaineiston ja -metodin. Aineiston analyysi alkaa luvusta 4 ja tutkielman päättää pohdinta luvussa 6.

2. Teoreettinen viitekehys

Luvussa 1.2. totesin, että WhatsAppin käyttöä ja erityisesti sen perhekäyttöä on tutkittu vasta vähän. Muu viestintäteknologinen tutkimus avaa kuitenkin lisää näkökulmia perheensisäiseen viestintään teknologioiden avulla. Aiemmasta tutkimuksesta kerron luvuissa 2.1.–2.3. ja sen jälkeen luvuissa 2.4. ja 2.5. esittelen tutkielman keskeiset käsitteet: perhe ja käytäntö.

2.1. Uusia tapoja olla yhdessä

Arjen digitalisoituminen on kauan herättänyt keskustelua sekä antropologiassa (esim. Postill 2012) että muilla tieteenaloilla (ks. Baym 2010). Tutkijat ajattelivat pitkään, että viestintä teknologian avulla on välittyntä, ”mediated”, ja siksi köyhempää kuin kasvokkain viestiminen (Baym 2010, 51–57). Nykytutkimus sen sijaan korostaa, että viestintä on aina välittyntä (esim. Madianou & Miller 2012; Tenhunen 2014.) Teknologisoitumisen on myös ajateltu johtavan yksilöllistymiseen ja perheen heikkenemiseen, kun aikaa käytetään aiempaa enemmän yksin erilaisten laitteiden parissa, eikä yhdessä perheen kanssa. Samaan aikaan viestintäteknologioiden käyttö perheissä on kuitenkin lisääntynyt. Digitalisoituminen on tuonut uusia tapoja olla yhdessä, koska läheisyyttä sekä antaa perheenjäsenille hoivaa ja tukea, vaikka arjen puuhat ja aikataulut perheissä ovat eriytyneet. (Taipale ym. 2017, 72.)

Viestintäteknologioiden käytössä keskeistä on ihmisten perimmäinen syy käyttää niitä: halu rakentaa ja ylläpitää yhteyksiä (boyd 2012, 73; Nedlecu & Wyss 2016, 206; O’Hara ym. 2014,

1132; Pönkä 2014, 30 ja 36; Wilding 2006, 137). Parhaillaan perheissä ollaan siirtymässä uusien teknologioiden myötä yhdeltä yhdelle -viestinnästä yhdeltä monelle -viestintään (Taipale 2017; Taipale ym. 2017, 69; Wang, Chu, Viswanath, Wan, Lam & Chan 2015, 2). Toisin sanoen, kun ennen kaksi perheenjäsentä soitteli tai tekstiviestitteli keskenään ja jonkin asian järjestämiseksi kaikkien perheenjäsenten viestit kulkivat ehkä yhden koordinoijan kautta, nyt WhatsApp-perheryhmän kaltaisissa sovelluksissa voivat perheenjäsenet viestitellä samanaikaisesti toisilleen niin että kaikki näkevät jokaisen viestin ja voivat kerralla vastata kaikille ryhmän jäsenille (Ling & Lai 2016, 837–838; Sillanpää 2016; Yu, Huang & Liu 2017, 133).

Viestintäteknologioiden perheikäytön uudet muodot ja niiden sosiaaliset seuraukset tiivistyvät näkyviin ylijäsenissä perheissä, joissa perheenjäsenet elävät eri maissa ja ovat perheyhteyden ylläpidossa riippuvaisia viestintäteknologiasta. Tällaisissa perheissä viestintäteknologian käytöstä, vaikutuksista ja merkityksistä on tehty useita etnografisia tutkimuksia. Esimerkiksi Madianou ja Miller (2011 ja 2012; ks. myös Madianou 2012 ja 2016) perehtyivät viestintäteknologian käyttöön Filippiineiltä Englantiin töihin muuttaneiden äitien ja heidän Filippiineille jääneiden lastensa välillä. Baldassar (2016) ja Wilding (2006) tarkastelivat Australiassa asuvien aikuisten maahanmuuttajien ja heidän muissa maissa asuvien ikääntyvien vanhempiensa välistä viestintäteknologian käyttöä, Nedlecu ja Wyss (2016) Sveitsiin muuttaneiden aikuisten ja heidän Romaniassa asuvien vanhempiensa välillä ja Robertson, Wilding ja Gifford (2016) Australiassa asuvien pakolaisnuorten ja heidän pakolaisleireillä asuvien perheenjäsentensä välillä. Zhou, Wen, Tang ja DiSalvo (2017) tukivat viestintäteknologian käyttöä kiinalaisten vanhempien ja heidän ulkomailla opiskelevien lastensa välillä. Kyseiset perheet käyttivät WhatsApp-tyyppistä WeChat-viestisovellusta, jonka merkitystä eri maissa asuvien kiinalaisten nuorten aikuisten ja heidän vanhempiensa välisessä viestinnässä ovat tutkineet myös Yu, Huang & Liu (2017).

Tutkimukset ylijäsenistä perheistä avaavat näkökulmia myös samassa maassa asuvien perheenjäsenten viestinnän tarkasteluun (Madianou 2016, 184 ja 199). Samalla on kuitenkin muistettava, että ihmissuhteissa yhdistyvät online- ja offline-viestiminen eli kasvokkain ja digitaalisesti viestiminen (Hinton & Hjorth 2013, 3 ja 137; Madianou 2016, 199). Esimerkiksi sosiaalisen median erilaisten sovellusten käyttöä ja suomalaisten tyytyväisyyttä elämäänsä tutkinut ryhmä totesi, että sosiaalisen median käyttö näyttää lisäävän tyytyväisyyttä silloin kun mediankäyttö liittyy offline-elämän sosiaalisiin suhteisiin. Myönteinen vaikutus liittyi erityisesti viestisovelluksiin, kuten

WhatsAppiin. Sen sijaan tuntemattomien ihmisten kanssa viestiminen anonyymeissä palveluissa liittyi tyytymättömyyden tuntaisiin. (Keipi ym. 2018). Hongkongilaisessa tutkimuksessa todettiin perheiden hyvinvoinnin kannalta parhaaksi, että viestintäteknologia ei korvaa kasvokkaista viestintää, vaan täydentää sitä (Wang ym, 2015, 8). Ystävysten välisessä WhatsApp-viestinnässä tapaamisten on huomattu lisäävän sovelluksen käyttöä ja kiintymyksen osoituksia viesteissä (da silva Braga 2017, 72; O'Hara ym. 2014, 1138). Samoin tiedetään, että ne jotka tapaavat paljon, myös soittelevat toisilleen paljon eli viestinnässä sosiaalinen aktiivisuus näyttää kasaantuvan (Hanifi 2015, 125).

Syitä perheiden hajaantumiseen eri maihin on lukuisia: pakolaisuus, siirtolaisuus, vieras-, kausitai asiantuntijatyö, opiskelu, erot ja ”erillään mutta yhdessä” -tyyppisten parisuhteiden yleistyminen. Osa näistä syistä lisää perheiden monipaikkaista asumista myös maansisäisesti. Liikkuvuudesta ja etäisyydestä onkin tullut osa normaalia nykyajan perhe-elämää, myös niin sanotuissa perinteisissä ydinperheissä. (Baldassar 2016, 146; Baldassar & Merla 2014, 38; Nedelcu & Wyss 2016, 202 ja 216–217.) Alttius muuttaa toiseen maahan töihin ja jäädä sinne voi lisääntyä viestintäteknologioiden kehittymisen vuoksi, koska viestintäteknologia helpottaa yhteydenpitoa lähtömaahan jäävien perheenjäsenten kanssa, auttaa pitämään perhesiteitä yllä ja helpottaa erillään asumiseen liittyviä vaikeuksia ja tuntemuksia (Madianou 2016, 199; Madianou & Miller 2011, 468 ja 2012, 83 ja 146; Nedlecu & Wyss 2016, 213).

Yhteydenpito kaukana asuviin perheenjäseniin alkoi muuttua 1990-luvulta lähtien puheluiden halpenemisen sekä matkapuhelinten ja internetin yleistymisen myötä. Uudet teknologiat, kuten sähköpostit ja tekstiviestit, eivät eivätkin korvanneet kokonaan vanhoja viestimisen tapoja, esimerkiksi kirjeitä ja säännöllisiä, viikoittaisia puheluita, vaan perheenjäsenet alkoivat käyttää rinnakkain yhä useampia viestintäteknologioita ja viestiä toistensa kanssa yhä enemmän. (Wilding 2006, 131.) Edelleen uudet teknologiset innovaatiot tuovat viestintään tarjolle uusia mahdollisuuksia (Madianou 2016, 187).

Maantieteellisistä etäisyyksistä ja harvoista tapaamisista huolimatta ylijäsenissä perheissä on koettu, että jatkuva yhteydenpito viestintäteknologioiden avulla tuo mahdollisuuden elää perheessä, kokea läheisyyttä ja läsnäoloa ja ylläpitää perhesolidaarisuutta. (Horst & Miller 2005, 775; Madianou 2016, 184–186; Nedelcu ja Wyss 2016, 202–205.) Viestintäteknologia ei kuitenkaan

takaa perheisiin pelkkää harmoniaa. Teknologian käyttö voi ensinnäkin korostaa etäisyyttä ja vahvistaa kaipuun tunteita (Clayton ym. 2017). Se voi myös nostaa esiin uudenlaisia odotuksia, paineita ja ristiriitoja esimerkiksi läheisten tarkkailusta ja seurannasta (Madianou & Miller 2012, passim; Yu ym. 2017, 133–135; Zhou ym. 2017, 1031). Teknologiaa voi käyttää esimerkiksi kulissien ylläpitoon ja kiusallisiksi koettujen tosiasioiden salaamiseen sekä epäilysten, esimerkiksi uskottomuuden, todistamiseen (Archambault 2017, passim). Sekä viestien sisältö että valittu viestikanaava voivat toisesta osapuolesta tuntua vääriä, jopa loukkaavilta, mikä herättää ristiriitoja. (Madianou 2016, 185 ja 195–196; Baldassar 2016, 153–155.) WhatsApp-sovelluksessa ilmoitusten (milloin paikalla, viesti luettu/lukematta, kirjoittaa) tulkintaan vaikuttaa se, miten hyvin tuntee toisen osapuolen ja tämän arjen. Tällaiset ”kohtaamiset tietämällä” vastakohtana ”kohtaamiselle kommunikoimalla” voivat olla myönteisiä, mutta voivat myös aiheuttaa ihmisiin virhetulkintoja ja riitoja, paineita ja odotuksia. Käyttäjät kertovat, että esimerkiksi WhatsAppin ”kirjoittaa”-ilmoitus saattaa tuntua kiusalliselta, kun toinen osapuoli näkee, miten kauan kirjoittaja valitsee sanojaan. (Church ja de Oliveira 2013, 355–356 ja 359; O’Hara ym. 2014, 1138–1140). Erityisesti lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin liittyy tiettyä epätasa-arvoa, jonka vuoksi lapset voivat ajatella vanhempien valvovan heitä viestintäteknologian avulla. Laajoissa etnografisissa tutkimuksissa tällaista seuranta ei kuitenkaan ole koettu suureksi ongelmaksi. (Madianou 2016, 196.) Lasten ja vanhempien välillä seuranta todennäköisesti koetaan enemmän ”ystävälliseksi” tarkkailuksi (Hinton & Hjorth 2013, 134) kuin epätoivotuksi vakouluksi. Viestintäteknologiaan liittyviin paineisiin ja ristiriitoihin palaan vielä seuraavissa luvuissa sekä aineiston analyysin yhteydessä.

2.2. Kaukana mutta läsnä

Sähköpostien yleistyttyä perheet alkoivat lähettää toisilleen pieniä viestejä ilman varsinaista asiaa, esimerkiksi vitsejä ja arkisia kuulumisia. Nämä viestit herättivät tunteen yhteisestä ajasta ja tilasta, vaikka perheenjäsenet asuivat kaukana toisistaan. (Wilding 2006, 132–133.) Tällaisesta tunteesta käytetään viestintäteknologiatutkimuksissa usein ilmaisua ”co-presence”, läsnäolo (esim. Baldassar 2016; Madianou 2016). Tutkijat ovat pohtineet asiaa paljon: miten voi yhtä aikaa olla läsnä ja poissa (Baym 2010, 3). Fyysinen läsnäolo on helppo ymmärtää: toinen ihminen on lähellä, kanssani samassa tilassa. Helposti se myös ajatellaan läsnäolon parhaaksi muodoksi (Baldassar 2016, 146) ja yhtä helposti etäisyys ja fyysinen poissaolo tulkitaan perheelle haitalli-

seksi (Madianou & Miller 2012, 149). Tässä tutkielmassa kutsun viestintäteknologian avulla syntyvää läsnäoloa virtuaaliseksi läsnäoloksi, koska se tapahtuu tietoverkossa ylläpidettävissä palveluissa (Kielitoimiston sanakirja 2017). Virtuaalisen läsnäolon Baldassar (2016, 145) määrittelee tunteeksi emotionaalista tuesta, joka koetaan emotionaalisenä läheisyytenä – tunteena, että olemme olemassa toisiamme varten, vaikka fyysisesti olemme ehkä hyvinkin kaukana toisistamme. Kuten Moroşanu (2016, 132) toteaa: viestejä ei vain kirjoiteta, lähetetä, oteta vastaan ja lueta, vaan sekä viestiä kirjoittaessa että vastausta odottaessa ajatellaan itselle tärkeää ihmistä ja tämä näkymätön yhteys voi olla vähintään yhtä tärkeä kuin viestin sanat.

Virtuaaliseen läsnäoloon liittyy huolenpito, joka voi tapahtua myös viestintäteknologian avulla, vaikka mahdollisuus esimerkiksi koskettamiseen ja konkreettisiin tekoihin, kuten ruoan laittamiseen, puuttuu (Baldassar 2016, 145, 153 ja 160). Mahdollisuus huolenpitoon kulkee siis älypuhelimessa aina mukana ja Baldassar (emt., 152) arvioikin viestintäteknologioiden vaikutusta perheenjäsenten väliseen etähuolenpitoon perustavanlaatuisiksi ja vallankumoukselliseksi. Lasten ja vanhempien väliseen suhteeseen liittyy lisäksi niin sanottu sosiaalinen sopimus eli käsitys siitä, että toisesta osapuolesta pidetään huolta ja että huolenpitäjän rooli ja huolenpidon määrä vaihtelevat eri elämänvaiheissa (Fortunati 2017, 103–104). Käsitys perheenjäsenten velvollisuuksista toisiaan kohtaan vaihtelee esimerkiksi sukupuolen, sukupolven, taloudellisen tilanteen ja kulttuurin mukaan (Finch 1989, 239), mutta perheensisäisillä normeilla ja velvoitteilla on taipumus pysyä elossa silloinkin, kun perheenjäsenet asuvat kaukana toisistaan (Nedelcu & Wyss 2016, 203; Zhou ym. 2017, 1026). Tärkeä on tiedostaa, että perheet ovat erilaisia ja viestintäteknologia voi vaikuttaa perheenjäsenten tunteisiin ja ihmissuhteisiin niin myönteisesti kuin kielteisesti. Asutiinpa saman katon alla tai eri maanosissa, toisissa perheissä on enemmän keskinäistä läheisyyttä ja huolenpitoa kuin toisissa. (Baldassar 2016, 145–146, 160; ks. myös Finch 1989, 36–41.) Sekä ristiriitaiset että läheiset perhesuhteet yleensä säilyvät entisenlaisina uusien teknologioiden käyttöönoton ja viestinnän lisääntymisen jälkeen (Wilding 2006, 134). Jos perheenjäsenillä on keskenään vahvat siteet, he käyttävät enemmän viestintäteknologiaa perheen ihmissuhteiden ylläpitämiseen kuin jos perheenjäsenten keskinäiset siteet ovat heikot. (Ling & Lai 2016, 844–845; Madianou 2016, 183 ja 186; O’Hara ym. 2014, 1134; Vincent 2009, 199; ks. myös Hinton & Hjorth 2013, 44 ja Madianou & Miller 2012, 144.) Toisaalta online-viestinnän on joissain tutkimuksissa havaittu ylläpitävän ja vahvistavan vahvojen siteiden lisäksi myös heikkoja siteitä (Baym 2010, 148; Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 37).

Läsnäolon kokemukseen viestintäteknologian käytössä näyttää kiinteästi liittyvän polymedia-ym-
päristö eli taito ja mahdollisuus käyttää monia eri viestintäteknologioita, joilla on erilaisia omi-
naisuuksia (Madianou 2016, 186; ks. Karapanos ym. 2015, 888, Yu ym. 2017, 132–133). Eri
teknologioihin liittyy myös erilaisia virtuaalisen läsnäolon tunteita. Esimerkiksi videopuhelussa
läsnäolo voi tuntua tapahtuvan suoraan, juuri tällä hetkellä tai läsnäoloa voi tuntea jonkin väli-
tyksellä, kuten eri viestisovelluksiin ladattujen valokuvien avulla. Myös teksti- ja pikaviesteissä
läsnäoloon vaikuttaa moni tekijä: jokainen voi valita, milloin lukee ja vastaa viesteihin, viestitel-
lä voi lähes ajasta ja paikasta riipumatta ja viestit voi varastoida ja niihin voi palata uudelleen.
Epäsynchronisenakin viestintä voi tuntua aktiiviselta ja siinä voi syntyä vahva tunne, että kaukana
asuvat perheenjäsenet ovat läsnä ja läheisiä. (Baldassar 2016, 145–146 ja 152–153; Madianou
2016, 187–189.)

Nedelcu ja Wyss (2016, 211) toteavat, että teknologia luo eräänlaisen virtuaalisen tilan perhe-
elämälle. Virtuaalista läsnäoloa he luokittelevat viestintäteknologian käyttötapojen mukaan. Hei-
dän kattokäsitteensä on tavallinen läsnäolo. Virtuaalista läsnäoloa voi heidän mielestään kutsua
tavalliseksi, koska heistä se ei eroa perustavanlaatuisesti fyysisestä läheisyydestä. Tavallinen vir-
tuaalinen läsnäolo voidaan edelleen jakaa rituaaliseen, kaikkivoipaan ja vahvistettuun läsnä-
oloon. Rituaalista läsnäoloa ovat ne tavalliset, lyhyet ja rutiininomaiset viestit, joilla sukupolvien
väliset tärkeimmät yhteydenpitovelvoitteet hoidetaan. Kaikkivoivassa läsnäolossa läheisyyttä on
enemmän: viestintä on pidempää, tiheämpää, monipuolisempaa ja siinä voi melkein tuntea vas-
taavaa yhteyttä kuin kasvokkain. Vahvistettu läsnäolo liittyy kriisitilanteisiin, kuten ikääntyvien
vanhempien sairastumiseen, jolloin yhteydenpito tiivistyy. (Nedelcu ja Wyss (2016) 209–212.)

Läsnäolon tunnetta voi syntyä myös ilman varsinaisia viestintätekoja. Madianou (2016) kuvaa
ilmiötä käsitteellä ympäröivä läsnäolo. Sillä hän tarkoittaa polymedia-arjen välittämää jatkuvaa,
taustalla vaikuttavaa tietoisuutta toisista ihmisistä, heidän toiminnastaan ja aikatauluistaan sil-
loinkin kun heidän kanssaan ei viestittele. Paljon tietoa ja tunnetta voi sisältyä siihen, että lähei-
sen ihmisen näkee olevan paikalla jossain palvelussa, poistuvan palvelusta tai olleen palvelussa
tiettyyn aikaan. (emt., 183; 186 ja 191.) Tällaista tietoisuutta luo WhatsAppin ”paikalla”-ilmoi-
tus, joka kertoo milloin toinen on viimeksi käyttänyt palvelua tai ✓✓-merkit, että hän on nähnyt
ja lukenut viestin (ks. luku 1.3.). Pelkkä tietoisuus, että läheinen on käyttänyt palvelua, voi rau-

hoittaa esimerkiksi huolestunutta vanhempaa. Tämän olen itsekin huomannut, kun lapseni ovat reissanneet maailmalla. Vastaavasti pelkoa voi herättää tutun kaavan katkeaminen, kun läheinen ei käytäkään viestipalvelua odotettuun tapaansa. Silloin poikkeuksellinen muuttuu merkitykselliseksi (O’Hara ym. 2014, 1140). Ympäröivän läsnäolon on huomattu voivan vaikuttaa tunteisiin voimakkaasti. Sen rauhoittavat ja myönteiset vaikutukset liittyvät erityisesti toimiviin ihmissuhteisiin, mutta hauraissa ihmissuhteissa vaikutus voi olla päinvastainen. (emt.,196–198.)

2.3. Kokemuksia WhatsAppin käytöstä

Ensimmäisessä luvussa totesin, että WhatsApp-perheryhmistä on vasta vähän tutkimuksia. Israelissa (Aharony & Gazit 2016) tarkasteltiin perheryhmän merkitystä viestinnän opiskelijoille kiintymyssuhdeteorian, sosiaalisen tuen ja personallisuudenpiirteiden näkökulmasta. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla 191 opiskelijalta. (emt., 174.) Malesialaisessa tutkimuksessa (Kamal, Noor & Baharin 2016) tarkasteltiin laajaa WhatsApp-perheryhmää – 37 osallistujaa 16 taloudesta – ja etenkin ryhmän avainhenkilöiden roolia perhesuhteiden ylläpitäjinä. Aineisto koostui ryhmän viesteistä ja kahdeksan ryhmäläisen haastatteluista. (emt., 2.) Samat tutkijat olivat myös jo muutamaa vuotta aiemmin haastatelleet seitsemää käyttäjää perheensisäisestä viestinnästä teknologioiden, muun muassa WhatsAppin, avulla (Kamal, Noor & Baharin 2014) ja he olivat tutkimustensa pohjalta kehittämässä uutta Kin Circle -nimistä sovellusta perhe- ja sukuryhmien viestintään (Baharin, Kamal, Noor & Ahmad 2016, 85). Suomalaisten tapa käyttää WhatsAppia ja WhatsApp-perheryhmiä perheensisäisessä viestinnässä nousi esiin sosiologisessa tutkimuksessa sukupolvien välisestä solidaarisuudesta perheiden tieto- ja viestintäteknologian käytössä. Tutkimuksessa 45 korkeakouluopiskelijaa toimi avaininformantteina, jotka Suomessa ja Sloveniassa havainnoivat perheissään eri teknologioiden käyttöä, haastattelivat perheenjäseniään ja raportoivat huomionsa kirjallisesti. (Taipale, Petrovčič ja Dolničar 2017, 71–74.)

WhatsApp-käyttöä muiden kuin perheenjäsenten välillä on tutkittu perheryhmiä enemmän. Church ja de Oliveira (2013) haastattelivat yhdeksää espanjalaista WhatsAppin käyttäjää ja tekivät online-kyselyn, johon vastasi 131 käyttäjää. Tutkimuksen tavoitteena oli vertailla WhatsApp-pikaviestisovelluksen ja perinteisten tekstiviestien käyttöä. (emt., 352–357.) Britanniassa tutkijat haastattelivat 20 WhatsAppin käyttäjää ja tarkastelivat erityisesti heidän läheisyyden ja läsnäolon kokemuksiaan sovelluksessa, pääosin ystävysten välillä. (O’Hara ym. 2014, 1135) Portugalilai-

sessä tutkimuksessa (Karapanos, Teixeira & Gouvêla 2015) kysyttiin 494 käyttäjältä tuoreita, merkittäviä kokemuksia sekä WhatsAppin että Facebookin käytöstä. Tutkijat tarkastelivat ja vertailivat kokemuksia tarpeiden tyydyttymisen näkökulmasta. (emt., 888). Kun ikääntyneiden espanjalaisten älypuhelimien käyttöä tutkittiin puhelimen käyttöseurannan ja ryhmähaastatteluiden avulla, nousi myös WhatsAppin käyttö merkittävänä esiin (Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 27). Brasiliassa da Silva Braga (2016) on tutkinut viestilokien ja haastatteluiden avulla Koillis-Brasiliasta Rio de Janeiroon muuttaneiden nuorten aikuisten tapaa käyttää WhatsApp-ryhmää tutustumiseen, kokoontumisten ja juhlien järjestämiseen ja identiteetin vahvistamiseen. WhatsAppin ja muun sosiaalisen median käytön ja elämään tyytyväisyyden suhdetta on Suomessa analysoitu laajan, 1 600 hengelle suunnatun kyselyn avulla (Keipi ym. 2018). Myös WhatsAppissa käytetty kieli on kiinnostanut tutkijoita. Hollantilaiset tutkijat tarkastelivat WhatsApp- ja Facebook-viesteistä 12–23-vuotiaiden nuorten kielenkäyttöä (Verheijen & Stoop 2016, 250), espanjalaiset tutkijat vertailivat WhatsApp-viestien ja online-kyselyn avulla teini-ikäisten ja aikuisten käyttämää kieltä ja kirjoittamista (Sánchez-Moya & Cruz-Moya 2015, 300–302) ja sveitsiläiset kielitieteilijät tarkastelivat opiskelijoiden WhatsApp-viesteistä naurun käyttöä (Petitjean & Morel 2017, 1–4).

Yhteyksien ylläpidon merkitys WhatsAppissa nousi esiin heti varhaisessa WhatsApp-tutkimuksessa palvelun suosion alkua ajoilta Espanjasta (Church ja de Oliveira 2013, 355 ja 358). Samoin portugalilaisessa tutkimuksessa tärkeimmäksi WhatsAppin käyttöaktiivisuutta ennustavaksi yksittäiseksi perustarpeeksi osoittautui suhteisuus, kun WhatsAppin käyttäjät kertoivat erityisen merkityksellisistä WhatsApp-kokemuksestaan. Suhteisuudella tutkijat tarkoittivat tunnetta säännöllisestä, läheisestä yhteydestä itsestä välittäviin ihmisiin. Tärkeänä WhatsAppiin liittyvänä merkityksenä vastaajien kertomuksista nousi esiin myös läsnäolon tunne, johon vaikutti erityisesti sovelluksen tarjoama mahdollisuus monipuoliseen tunteiden ilmaisuun hymiöillä, emojiilla, valokuvilla ja ääniviesteillä. (Karapanos ym. 2015, 888–892.) Brittitutkijat (O’Hara ym. 2014, 1132) korostavatkin, ettei WhatsAppin nopeaa ja laajaa suosiota voi selittää vain sovelluksen käyttämisen helppoudella, edullisella hinnalla ja monipuolisilla toiminnoilla, kuten usein tehdään ja kuten sovellusta on myös markkinoitu. (esim. Church & de Oliveira 2013.) Jos haluaa selittää WhatsAppin kaltaista kulttuurista käytäntöä, on kysyttävä, miten WhatsApp koetaan ja miten siihen suhtaudutaan. Kyse on erityisesti ihmissuhteiden luomisesta ja ylläpidosta. (O’Hara ym. 2014, 1132.)

WhatsApp-sovelluksessa keskustelu puhelimen näytöllä on auki: se on ikäänkuin loputon ja koko ajan käynnissä (Church & de Oliveira 2013, 354; O’Hara ym. 2014, 1136). Keskustelusta voi milloin tahansa poistua tai siihen palata joko jatkamaan edellisestä aiheesta tai avaamaan uuden keskustelun. Samoin voi selata taaksepäin, mitä aiemmin onkaan puhuttu. Brittitutkimuksessa tällaista WhatsAppin käyttöä kuvataan yhdessä oleskeluksi. WhatsApp-oleskeluun kuuluu paljon huumoria, höpöttelyä ja elämän jakamista sekä kuvin että sanoin, mikä rakentaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kun tutkijat pyysivät WhatsApp-aktiivikäyttäjiä esittelemään viestiketjujaan, hivenen nolostuneet informantit sanoivat viestittelevänsä turhuuksia, ilman asiaa. WhatsApp-viesteissä onkin usein kyse faattisesta viestinnästä, jolloin toisille ei ole varsinaista asiaa, vaan viestimällä ylipäättään ja viestimällä ”turhuuksia” ja ”höpöhöpöä” ylläpidetään yhteyden tunnetta. Merkittävää ei olekaan se, että ihmiset lähettivät WhatsApp-viestejä ilman varsinaista asiaa, vaan se, että he pystyivät lähettämään niitä ilman tarkoitusta. Sellaisia viestejä WhatsApp-käyttäjät halusivat lähettää ihmisille jotka tuntuivat heistä emotionaalisesti ja maantieteellisesti läheisiltä ja joita tavattiin jokseenkin säännöllisesti. Sen sijaan etäisiksi koettujen tuttavien, esimerkiksi vieraampien työtovereiden aloittamia WhatsApp-keskusteluja jopa vierastettiin ja ne koettiin sopivan rajan ylittämiseksi ja pyrkimykseksi liian läheiseen kommunikaatioon ja ihmissuhteeseen. (O’Hara ym. 2014, 1132–1137.) Myös espanjalaiset käyttäjät kertovat viestittelevänsä WhatsAppissa ennen kaikkea perheenjäsenten, ystävien ja läheisiksi kokemiensa ihmisten kanssa (Church ja de Oliveira 2013, 355 ja 358). Tärkeimmiksi koetut ja useimmiten käytetyt pikaviestiryhmät ovatkin tyypillisesti pieniä ja epämuodollisia, lähisukulaisten tai ystävyysten ryhmiä (Keipi ym. 2018; Ling & Lai 2016, 842). Sama maantieteellisen ja/tai sosiaalisen läheisyyden eli intiimien yleisöjen vahva merkitys koskee myös muuta sosiaalisen median käyttöä (Hinton & Hjorth 2013, 45).

Malesialaisessa WhatsApp-perheryhmässä käyttäjät kokivat läsnäolon niin voimakkaana ja lähes fyysisen kaltaisena, että tutkijat päättivät käyttää kodin eli talon kuvaa perheen metaforana, kun he kehittivät uutta mobiilisovellusta perhe- ja sukuryhmille (Baharin ym. 2016, 87–88). Englantilaisia matkatyöläisiä ja heidän perheitään haastatelleet tutkijat huomasivat, että viestintäteknologian käyttö antaa mahdollisuuden kuvitteellisiin matkoihin ja digitaalisiin kurkistuksiin kotiin ja perhe-elämään. Teknologian avulla eräs heidän informanttinsa tunsikin melkein astuvansa huoneeseen ja siitä pois. (Clayton ym. 2017.) Hinton ja Hjorth (2013) toteavatkin mobiiliteknologian

luovan uusia paikkoja, jotka ovat virtuaalisen ja fyysisen tilan yhdistelmiä, hybridejä. Ne ovat online-tiloja, mutta niillä on kuitenkin vankat juuret maantieteellisissä tiloissa. Myös kuvilla on tärkeä rooli virtuaalitalan luomisessa. (emt. 125–126 ja 131–132; Clayton, Jaim, Ladkin & Marouda 2017.) WhatsApp-perheryhmän voi mielestäni ajatella tällaiseksi hybriditalaksi, perheen virtuaaliseksi oleskelupaikaksi, fyysisen lapsuuskodin jatkeeksi älykännykässä samaan tapaan kuin monet nettiyhteisöt kokevat kokoontuvansa yhteiseen tilaan (Baym 2010, 75–77). Virtuaaliin tiloihin liittyy erilaisia käytäntöjä kuten oikeaankin kotiin. Frykman (2003, 171) onkin korostanut juuri käytäntöjen – toiminnan ja tekemisen – huomioimista etnologisessa tutkimuksessa. Kodin kaltaisessa paikassa on kyse myös sidoksista ja rajoista, jotka joko kutsuvat mukaan yhteisöön tai sulkevat siitä ulos (Danielsen 2010, 72).

WhatsApp-perheryhmässä vanhemmat ja aikuistuneet lapset saattavat asua maantieteellisesti toisistaan kaukana kuten informanttiperheessäni, jolloin heiltä puuttuu edellämainitun brittitutkimuksen ystäväysten WhatsApp-käytölle tärkeäksi osoittautunut maantieteellinen läheisyys. Perheessä sen voi ajatella korvautuvan läheisyydellä, joka syntyy vuosien ja vuosikymmenten yhteisestä historiasta sekä säännöllisistä tapaamisista. Fyysinen etäisyys voi näin korvautua moraalisella läheisyydellä ja digitaalinen ja fyysinen voivat kietoutua yhteen oleskeluksi, joka tuotetaan narratiivisesti. WhatsApp-viesteillä luodaan kertomusta, jossa maantieteellinen, teknologinen ja henkinen ulottuvuus kietoutuvat yhteen ajan ja tilan ulottuvuuksien kanssa. (O’Hara ym. 2014, 1132–1133.)

Kun WhatsAppin suosio alkoi kasvaa, tutkijat huomasivat ihmisten kehuvan sovelluksen mahdollisuutta viestiä ryhmässä (Church & de Oliveira 2013, 358). Myös Suomessa WhatsApp-perheryhmistä on tullut suosittuja. Tarkkoja lukuja perheryhmien määrästä ei ole saatavissa, mutta kun korkeakouluopiskelijat Suomessa ja Sloveniassa kuvailivat perheidensä viestintäteknologian käyttöä joulukuun 2014 ja maaliskuun 2015 välillä, kaksi kolmasosaa suomalaisista kertoi, että perheelle on perustettu WhatsApp-ryhmä. Sloveniassa yksikään opiskelija ei maininnut perheryhmää. Eroa selittää konteksti, jossa viestintäteknologian käyttöä tulee tarkastella (ks. luku 1.2.). WhatsAppin käyttöön vaikuttavat niin yhteiskuntarakente, maantiede, digitalisaation vaihe kuin kulttuuriset arvot. Myös perheen asumisjärjestelyt ja perheenjäsenten elämänvaiheet heijastuvat siihen, halutaanko sovellusta käyttää vai ei. (Taipale 2017; Taipale ym. 2017, 73, 75–76.) Suomessa WhatsAppin perheryhmäkäytön suosiota selittää erityisesti se, että nuorten aikuisten

odotetaan itsenäistyvän ja muuttavan jo varhain pois lapsuudenkodista. Lisäksi maantieteelliset etäisyydet opiskelupaikkakunnan ja lapsuudenkodin välillä ovat usein pitkiä, mikä lisää teknologiavälitteisen viestinnän tarvetta. Sloveniassa nuoret aikuiset sen sijaan asuvat pitkään vanhempiensa kanssa ja senkin jälkeen eri sukupolvet usein lähellä toisiaan, ja yhteiskunta tukee rakennuslainsäädännöllä tällaisia asumisjärjestelyjä. Perheenjäsenet tapaavat tiheästi, joten viestintäteknologiaa tarvitaan ja käytetään yhteydenpitoon vähemmän kuin Suomessa. Laitteiden määrässä Slovenia onkin Suomea jäljessä. (Taipale ym. 2017, 81–82; Sillanpää 2016.) Suomi on lisäksi niin sanottu teknologinen kulttuuri, jossa tunnetaan teknologian trendit ja kehitään uusia teknologioita. Viestintäteknologiaa on saatavilla kohtuuhintaan ja myös nuorten aikuisten keski-ikäisillä vanhemmilla on hyvät digitaaliset taidot. (esim. Keipi ym. 2018.)

Parillesadalle israelilaiselle korkeakouluopiskelijalle tehty kysely kertoo sekin asumisjärjestelyjen vaikutuksesta WhatsAppin käyttöön. Tutkimuksessa kotoa pois muuttaneet opiskelijat kokivat WhatsApp-perheryhmänsä selvästi tärkeämmäksi kuin kotona edelleen asuvat opiskelijat. Samassa tutkimuksessa huomattiin, että WhatsAppin koettuun merkitykseen vaikuttavat sekä nuoren persoonallisuus että hänen saamansa sosiaalinen tuki. (Aharony & Gazit 2016, 178–182.) Sosiaalisen tuen voi määritellä esimerkiksi muilta ihmisiltä saatavaksi resurssiksi, joka saattaa sekä haitata että parantaa yksilön hyvinvointia (Hanifi 2015, 124). Jos israelilaisnuorille oli tarjolla sosiaalista tukea vanhemmilta ja ystäviltä ja jos nuoret suhtautuivat avoimesti uusiin kokemuksiin, perheryhmän merkitys heille kasvoi. Uutuuksista kiinnostuneet nuoret siis arvostivat WhatsAppin tuomaa mahdollisuutta pitää yhteyttä perheeseen ja he osasivat hyödyntää ja arvostaa emotionaalista tukea, jota he saivat läheisiltään WhatsAppin kautta. WhatsApp oli heille paikka, jossa voi saada rakkautta, tukea, turvaa ja lohtua. (Aharony & Gazit 2016, 178–182.)

WhatsApp-perheryhmän merkitys israelilaisnuorille väheni, jos vanhempien aktiivisuus perheryhmässä kasvoi kovin suureksi, mikä kertoo nuorten tarpeesta myös virtuaaliseen itsenäisyyteen. Vanhempien poissaolo perheryhmästä herätti kuitenkin pelkoja ja eroahdistusta niissä nuorissa, joilla oli vanhempiensa turvaton kiintymyssuhde. Vastaavasti turvallisessa kiintymyssuhteessa kasvaneet nuoret näkivät perheryhmän hyvänä ja hyödyllisenä silloinkin, kun vanhemmat eivät käyttäneet ryhmää kovin aktiivisesti. (Aharony & Gazit 2016, 174, 179 ja 182.) Havainto vahvistaa aiempia tutkimustuloksia siitä, että perheen ihmissuhteiden laatu vaikuttaa kokemukseen uuden viestintäteknologian käytöstä perheessä (Wilding 2006, 134).

WhatsApp-käyttäjille läsnäolon tunne on merkityksellinen. Käyttäjät arvostavat ensinnäkin sovelluksen tarjoamaa mahdollisuutta luoda viestikokemuksia koostamalla ja ajoittamalla viestit haluamallaan tavalla. Esimerkiksi eräs isä lähetti koskettavan ääniviestin tyttärelleen, joka lähti ensi kertaa matkalle college-kavereidensa kanssa. Merkityksellistä käyttäjien mieltä on myös mahdollisuus tärkeiden tapahtumien jakamiseen, esimerkiksi etäisyyksistä huolimatta WhatsAppissa voi lähes reaaliajassa jakaa tädin 90-vuotisjuhlia tai osallistua lähiomaisen leikkauspäivään sairaalassa. Kolmas tutkimuksessa esiin tullut merkityskategoria liittyy nimenomaan WhatsApp-ryhmiin, joita käytetään työkaluna elämän tallentamiseen. WhatsApp-ryhmä voi toimia perheen päiväkirjana ja albumina, jossa jaetaan ja tallennetaan tärkeitä asioita vauvojen ensimmäisistä sanoista vihkikuviin. Myös samaan tilaisuuteen fyysisesti osallistuvat ihmiset kertoivat lähettävänsä yhteiseen WhatsApp-ryhmään jo tapahtuman aikana omat kommenttinsa ja näkökulmansa, mikä on synnyttänyt uuden kollektiivisen osallistumisen tavan. Tutkijat arvioivatkin, että WhatsApp-sovellus on muutakin kuin kätevä pikaviestityökalu, koska se luo viestimiseen uusia mahdollisuuksia, jotka puuttuvat kasvokkain viestimisestä tai muista perinteisistä synkronisista viestintätavoista. (Karapanos ym. 2015, 891–892 ja 895.)

WhatsApp-käyttäjien merkitykselliset mutta epämiellyttävät WhatsApp-kokemukset liittyvät eniten sovelluksen käyttöominaisuuksiin, jotka joskus johtavat törmäyksiin viestinnän sosiaalisten normien kanssa ja aiheuttavat esimerkiksi nolostumisia tai konflikteja. Sovelluksen ”paikalla”-ilmoitus esimerkiksi on aiheuttanut virhetulkintoja toisen osapuolen viestintähalukkuudesta tai -haluttomuudesta. Ikäviä kokemuksia synnyttää mahdollisuus tarkkailla toisten viestintäaika-tilauja: onko tämä jo lukenut viestin tai milloin hän on viimeksi käyttänyt sovellusta. Esimerkiksi seurustelukumppanin WhatsApp-käyttöaikojen tarkkailu on johtanut riitoihin. Ongelmallisia tilanteita voi myös seurata, jos lähettää tai saa väärän viestin kuten henkilökohtaisen kuvan tai videon. Käyttäjää ärsyttää myös, että heitä voi liittää viestiryhmiin kysymättä heiltä itseltään ja että muut pystyvät näkemään heidän eroavan ryhmästä. Kaiken kaikkiaan tyydyttävät kokemukset WhatsAppista ovat kuitenkin vahvempia kuin epätydyttävät kokemukset. (Karapanos ym. 2015, 893–894, 895, ks. Ling & Lai 2016, 847–850.)

Suomalais-slovenialais-italialaistutkimuksessa (Taipale ym. 2017) suomalaiset perheet kuvailevat teknologiavälitteistä viestintää pinnallisemmaksi kuin kasvokkain viestimistä. WhatsApp-

tyyppiset pienet, jatkuvat, teknologiavälitteiset viestit voivat tutkimuksen mukaan parhaimmillaan kuitenkin yhdistää entistä tiiviimmin perheenjäseniä tai koko perhettä toisiinsa ja tuoda arkeen turvaa, rytmiä ja ennustettavuutta. WhatsAppin onkin todettu lisäävän suomalaisperheissä sekä viestinnän määrää että säännöllisyyttä. Perhe voi jatkaa yhteisönä, vaikka lapset ovat jo muuttaneet pois lapsuudenkodista. Niin ikään sovelluksen monipuolisuus (teksti, ääni, valokuvat, videot) rikastuttavat perheen viestintää. Suomalaiskäyttäjät kertovat, että sovellus auttaa heitä etäältäkin ylläpitämään perheyhteyttä, mutta se edellyttää, että kaikilla perheenjäsenillä on käytössään tarvittava teknologia. Kun joku perheestä jättää hankkimatta sovelluksen tai liittymättä ryhmään, se on yleensä isä, kun taas äidit ovat perheryhmissä aktiivisempia ja joskus myös ryhmän perustajia. Isovanhempia on Suomessa vielä harvakseltaan perheryhmissä mukana. (Loukiainen 2015; Sillanpää 2016; Taipale 2017; Taipale ym. 2017, 75–76, 82.)

2.4. Perhe rakentuu arjen käytännöissä

Tarkastelen tutkielmassani WhatsApp-perheryhmää yhdessä suomalaisessa perheessä. Mutta mikä on perhe ja miten se muodostuu? Vastaukset vaihtelevat sen mukaan, mistä ajasta, kulttuurista ja tieteenalasta käsin perhettä tarkastelee. Perhekäsityksille tyypillistä on sykliisyys eli käsitysten painotusten aaltoilu eri aikoina. Yhdenlaista perhekäsitystä aletaan usein korostaa eräänlaisena vastareaktionä edelliselle käsitykselle, mutta jonkin ajan päästä painotus heilahtaa taas takaisinpäin. Aaltoilu liittyy yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tilanteeseen ja vallitseviin ideologioihin. Esimerkiksi Suomessa on ajoittain painottunut familismi eli perhemyönteisyys, joka korostaa yhteisöllisyyttä ja perheen merkitystä yhteisössä, toisina aikoina puolestaan individualismi, jossa vapaa yksilö toiveineen ja tarpeineen nähdään perhettä tärkeämmäksi. (Jallinoja 1985, 22–28 ja 119; Jallinoja 2006, 264–267). Perhe saatetaan myös määritellä yhteisössä vallitsevien ihanteiden, toiveiden tai poliittisten tavoitteiden mukaan eikä sen mukaan miten ihmiset todellisuudessa elävät (esim. Finch 1989, 237), kuten että perheen pitäisi olla heteroseksuaalisen, yhdessä asuvan avioparin ja heidän lastensa muodostama yksikkö (Silva & Smart 1999, 1) tai että pariskunnasta tulee perhe vasta kun he saavat lapsia (Moroşanu 2016, 9). Perhekäsityksiin vaikuttavat aina myös yksittäisten ihmisten elämäntilanteet (Jallinoja 1985, 118–119).

Historiallisesti sana perhe juontuu eurooppalaisissa kielissä latinan sanasta ”familia”. Antiikin Roomassa se tarkoitti aluksi orjien joukkoa ja sittemmin lisäksi familian isännän kiinteää omai-

suutta, vaimoja, lapsia, palkollisia ja työntekijöitä. (Häggman 1996, 19.) Keskiajalla Euroopan kansankielissä ei ollut sanaa, joka olisi tarkoittanut ydinperhettä, vaan 1800-luvulle saakka puhuttiin perheen sijaan talosta, johon kuuluivat kaikki talon asukkaat sekä sen maat ja karja (emt. 20–21) eli koko kotitalous. Esimerkiksi Norjassa on nykyaikoihin saakka käytetty sanaa talo, ”hus”, kuvaamaan sitä, mitä englantilainen kutsuisi perheeksi, ”family” (Gullestad 1987, 85–86).

Euroopan ja Yhdysvaltojen keskiluokkaisten protestanttien joukossa alkoi syntyä 1800-luvulla toisenlainen käsitys hyvästä perhe-elämästä. Siihen saakka taloissa oli asunut sekalainen joukko väkeä, mutta vähitellen talo alettiin mieltää rajatumman ryhmän kodiksi. Samalla biologisen vanhemmuuden merkitys kasvoi. Kodissa alkoi asua ydinperhe: vanhemmat ja heidän biologiset lapsensa. (Howell 2007, 45.) Ajatus ydinperheestä vaikuttaa edelleen vahvasti ajatuksiimme ja ihanteisiimme perheestä (Jallinoja & Widmer 2011, 3), mutta ydinperhe on itse asiassa ollut lyhytaikainen ilmiö. Satoja vuosia keskiajalta 1800-luvulle perhe oli monimuotoinen, sillä esimerkiksi avioliiton ulkopuolella syntyvät lapset tai selibaatissa eläminen olivat tavallisia. Avioituminen tapahtui usein myöhään ja korkean kuolleisuuden vuoksi moni liitto päättyi jommankumman tai kummankin vanhemman kuolemaan, minkä jälkeen uudet perheet ja lasten huoltojärjestelyt olivat vaihtelevia ja muuttuvia. (Carsten 2004, 17–18.) Useimmissa yhteisöissä aikuiset ovat – ennen ja yhä edelleen – vanhempien roolissa kasvattaneet ja pitäneet huolta lapsista, joihin heillä ei ole biologista sidettä (Howell 2007, 59).

Kun ensimmäiset antropologit aloittivat 1800-luvulla työnsä, he kiinnostuivat perheestä ja sukulaisuudesta genetiikan ja polveutumisen kautta, ja sukulaisuutta tutkittiin pitkään veri- ja aviosukulaisuuden verkostoina ja sukulinjoina (esim. Schneider 2004; Carsten 2004). Sitten sukulaisuutta katsottiin rakenteiden kautta: Kuka on aviokelpoinen? Miten miehet vaihtavat naisia vaimoiksi, jotta vältetään inesti ja sukurutsa? (Carsten 2004, 12–13; ks. Lévi-Strauss 1969 [1949].) Uuden näkökulman antropologiseen perhe- ja sukukäsitykseen toi Schneider (ks. esim. 2004), joka tarkasteli sukulaisuutta kulttuurisina symboleina ja merkityksinä. Huomiota alettiin kiinnittää myös kotiin ja naisiin, jotka siihen saakka olivat jääneet varjoon (Carsten 2004, 20 ja 36.) Nykyään käsitys perheestä onkin laajentunut ohi biologisten ja geneettisten rajojen ja perheen ajatellaan muodostuvan sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Muutokseen ovat vaikuttaneet uudet tutkimusavaukset, erilaisten perhemuotojen kuten yksinhuoltaja-, ero-, uus-, sateenkaari- ja adoptio-perheiden lisääntyminen sekä lisääntymislääketieteen mukanaan tuomat muutokset. (ks. Howell

2003; Schneider 2004; Silva & Smart 1999.) Sukulaisuutta ja perhettä ei enää voikaan ajatella pysyvästi syntymässä saaduksi, vaan niistä on tullut jotain, minkä määrittelyä on pohdittava uusilla tavoilla (Carsten 2004, 189). Esimerkiksi Trenholm & Jensen (2008, 261) määrittelevät viestinnän oppikirjassa perheen ryhmäksi ihmisiä, jotka pitävät itseään perheenä. He näkevät perheen myös sosiaalisesti rakenteeksi, konstruktioksi. Sen tuottavat kommunikaatio ja konteksti, jossa kommunikoidaan. (emt., 259.) Näin ajateltuna perhettä ovat siis ne, jotka perhe itse määrittelee perheeseen kuuluviksi, ja perheenjäsenten välinen kommunikaatio on yksi tekijä, joka synnyttää perheen ja pitää sen perheenä.

Informanttiperheeni on sattumalta biologinen ydinperhe, mutta tarkastelen silti perhettä ennen kaikkea kulttuurisena ilmiönä ja ajattelen, että perhe on muutakin kuin biogenetiikkaa tai sosiaalinen rakenne. Sosiologiassa muuttuvia perhemuotoja tulkittiin 1980- ja 1990-luvuilla usein yksilöllisten valintojen teorialinssin läpi, mutta 2000-luvulla paradigma on muuttunut ja yksilöllisten valintojen sijasta perhettä on ryhdytty jälleen tarkastelemaan ihmissuhteiden ja niiden verkostojen kautta (Jallinoja & Widmer 2011, 4–5). Perheessä on kyse arkisesta suhteisuudesta, ”everyday relatedness”, kuten Janet Carsten (2004, 17) toteaa. Samoin kyse on sen ymmärtämisestä, miten perheet muodostuvat tekemisen prosesseissa ja jokapäiväisissä käytännöissä. Perhe ei ole pysyvä kokonaisuus ja jotain mikä vain on, vaan se syntyy teoissa ja toiminnassa, ”doing family”. (Morgan 1996, 1999, 2011a ja b; ks. Madianou 2016, 185 ja 192.)

Tässä tutkielmassa lähdän Morganin ja Carstenin ajatuksista, että perhe rakentuu arkisissa käytännöissä. Siksi on tärkeä tarkastella niitä pieniä asioita, joita perheessä tapahtuu, kun vaikkapa jaetaan yhdessä ruokaa, läheisyyttä tai rituaaleja (Carsten 2004, 35–36) ja aktiivisesti tuotetaan perheen elämäntapaa ja perheaikaa (Moroşanu 2016, 141–146). Tutkielmani informanttiperhe ei enää asu yhteisessä kodissa, mutta perhe jakaa edelleen monia asioita WhatsApp-perheryhmässä. Ylirajaisissa perheissä onkin huomattu, että kun perheenjäsenet asuvat kaukana toisistaan, digitaalisen viestinnästä voi tulla perheelle keskeinen käytäntö (Madianou 2016, 185).

2.5. Käytäntö muodostuu materiaalista, kompetenssista ja merkityksistä

Maailmassa lähetetään miljardeja WhatsApp-viestejä päivässä (Peltier-Davies 2015, 285). Tutkielmani kuusihenkinen informanttiperhe lähetti niitä marraskuussa 2015 perheryhmäänsä yhden

päivän aikana parhaimmillaan lähes 40. Kuukaudessa oli yhdeksän päivää, jolloin ryhmässä ei viestitelty lainkaan. WhatsApp-viestittelyä perheryhmässä voi siis perustellusti sanoa arkiseksi käytännöksi eli rutiiniksi. Arjella tarkoitan tässä tutkimuksessa ihmisen jokapäiväistä elämää ja siihen liittyviä toimintoja hänen omassa toimintaympäristössään (Hämeenaho 2014, 36–37). Mutta miten jokin arjen käytäntö syntyy ja säilyy ja mikä saa ihmiset ottamaan sen osaksi elämänsä? Elizabet Shove, Mika Pantzar ja Matt Watson (2012) ovat kehittäneet käytännöistä teorian. Heidän mukaansa arkisista käytännöistä voidaan tunnistaa ja erottaa kolme elementtiä eli osaa: materiaali, kompetenssi ja merkitys. Nämä kolme muodostavat yhdessä kokonaisuuden ja näkyvät ihmisten toimintana. (Shove ym. 2012, 14 ja 23–25.)

Teorian elementeistä materiaalia ovat käytäntöön liittyvät fyysiset esineet, infrastruktuurit ja teknologiat (Shove ym. 2012, 23). Tässä tutkimuksessa materiaalia ovat siis esimerkiksi älypuhelin datapaketteineen, raha jolla ne maksetaan, WhatsApp-sovellus ja toimiva tietoliikenneverkosto. WhatsApp-viestinnässä kaikilla osapuolilla on oltava yhteensopivaa teknologiaa eli älypuhelin ja WhatsApp-sovellus (Church ja de Oliveira 2013, 353). Monissa maissa nimenomaan raha vaikuttaa WhatsAppin suosioon, koska sovelluksen käyttö voi tulla puheluja ja tekstiviestejä edullisemmaksi (Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 37). Materiaalia voi ajatella myös siitä näkökulmasta, että viestintäteknologian käytössä on kyse ihmisen ja teknologian vuorovaikutuksesta, jossa jokin ei-inhimillinen kohtaa ihmisen ja vaikuttaa siihen. Kun esimerkiksi lähetän puhelimella WhatsApp-viestin perheryhmääni, olen sekä fyysisesti että metafysisesti yhteydessä teknologiaan. (Baldassar 2016, 157–158.)

Kompetenssia käytäntöteorian mukaan ovat kaikki ne tiedot ja käytännön taidot, joita materiaalin käyttämiseen tarvitaan (Shove ym. 2012, 23). Viestintäteknologian käytössä kompetenssiin tarvitaan esimerkiksi monipuolista digitaalista lukutaitoa ja uskallusta käyttää medioita (Ito ym. 2010, 24; Madianou & Miller 2012, 73 ja 137). Kompetenssia on myös se, että osaa valita sopivan viestintäteknologian tai -sovelluksen kuhunkin vuorovaikutustilanteeseen. WhatsApp-perheryhmässä kompetenssia on esimerkiksi kyky käyttää älypuhelinia ja sovelluksen erilaisia ominaisuuksia: tekstin kirjoittamista, valokuvien ottamista, videoiden ja ääniviestien tallennusta, kuvamerkkien valitsemista ja niiden liittämistä viestiin. Taitoa on niin viestin lähettäminen, vastaanottaminen kuin tulkitseminen. Samoin kompetenssista kertoo se, että osaa toimia viestisovelluksen häiritsevien ominaisuuksien kanssa ja asettaa haluamansa rajat yhteydenpidolle muiden kanssa

(Church ja de Oliveira 2013, 360). Toisin sanoen osaa päättää, milloin, miten ja kenelle haluaa olla virtuaalisesti läsnä (Baldassar 2016, 147; boyd 2012, 72). Perheiden onkin todettu osaavan käyttää digitaalitekniikoita taidokkaasti perheiden moninaisten tarpeiden mukaan (Taipale ym. 2017, 77; Tammelin & Anttila 2017, 61–63).

Kompetenssiin liittyy 1990-luvulla syntynyt tutkimustraditio teknologian kesyttämisestä ja kesyntymisestä (esim. Baym 2010; Baron 2009, 128–129; Haddon 2017; Lie & Sørensen 1996, Uotinen 2007). Se tarkoittaa, että kun vieras teknologia otetaan käyttöön, muuttuu teknologia uutuudesta vähitellen luonnolliseksi, jopa näkymättömäksi osaksi arkea (Baron 2009, 128; Uotinen 2007, 53). Esimerkiksi matkapuhelimen soittoääneen aluksi liittyvät ärtymyksen tunteet lievenivät ja katosivat, kun matkapuhelimen käyttöön totuttiin (Höflich 2009, 64–66). Suomessa sekä älypuhelimien että WhatsAppin voi jo todeta pitkälti kesyntyneen ja niiden käytön muuttuneen arkiseksi rutiiniksi. Polymedia-ympäristö eli teknologioiden moninaisuus on Suomessa käytännössä lähes kaikkien saatavilla ja viestintäteknologia laajasti käytössä. (Väestön tieto- ja viestintäteknologian käyttö -tutkimukset 2016 ja 2017.) Se tarkoittaa, että sekä materiaalin että kompetenssin suhteen ihmiset ovat Suomessa keskenään tasa-arvoisempia kuin esimerkiksi intialaisessa pikkukaupungissa (Tenhunen 2017) tai mosambikilaisessa lähiössä (Archambault 2017). Raha, koulutus, ikä, sukupuoli ja kulttuurissa vallitsevat ideologiat vaikuttavat aina viestintäteknologian käyttöön (Baldassar 2016, 146–147; ks. Tenhunen 2017, 140–141).

Tässä tutkimuksessa keskityn eniten käytäntöteorian elementeistä kolmanteen eli merkitykseen: sosiaalisiin ja symbolisiin merkityksiin, ideoihin ja pyrkimyksiin, joita käytäntöön liittyy (Shove ym. 2012, 23–29). Viestintäteknologian käyttö on arkista, mutta siihen sisältyy paljon tiedostamatonta ja äänenlausumatonta merkitysten luomista (Moroşanu 2016, 35 ja 38). Käytön symbolista merkitystä kuvaa esimerkiksi teknologian statusarvo, jossa teknologia voidaan nähdä olennaisena osana hyvää elämää (Archambault 2017, 57; Wilska & Kuoppamäki 2017, 152) tai vanhanaikaisena ja nolona (Hinton & Hjorth 2013, 136). Merkitykset ja pyrkimykset voivat olla erilaisia eri ihmisillä, tilanteissa ja kulttuureissa. Kiireiselle keskiluokkaiselle englantilaiselle perheenäidille tai -isälle yksi teknologian merkitys voi esimerkiksi olla ajansäästö (Moroşanu 2016, 9). Vähävaraiselle mosambikilaiselle tai jamaikalaiselle nuorelle teknologia voi puolestaan merkitä väylää taloudellisten tai seksuaalisten etujen hankkimiseen (ks. Archambault 2017; Horst & Miller 2005) ja brasilialaiseen suurkaupunkiin muuttaneille nuorille aikuisille mahdollisuutta

saada kutsuja ja seuraa juhliin ja tapahtumiin (da Silva Braga 2016, 69). Ulkomailla opiskeleville kiinalaisnuorille ja heidän vanhemmilleen teknologia voi tarjota mahdollisuuden ”kasvojen säilyttämiseen” eli itsensä esittämiseen perheenjäsenille myönteisessä valossa (Zhou ym. 2017, 1034).

WhatsApp-perheryhmässä yksi merkityksiin liittyvä pyrkimys voi olla niin sanottu mikrokoordinaatio (esim. Baym 2010; Ling & Lai 2016; Tammelin & Anttila 2017) eli arkiasioden kuten aikataulujen järjestely. WhatsApp-perheryhmän tärkeitä merkityksiä voivat olla myös läsnäolon tunne, viihtyminen, sosiaalisen tuen antaminen ja saaminen, tapahtumien jakaminen ja mahdollisuus perheenjäsenten kontrolliin (esim. Aharony & Gazit 2016; Karapanos ym. 2015; O’Hara ym. 2014). Ne liittyvät usein mikrokoordinaatio-käsitteen vastinpariin eli hyperkoordinaatioon, jolla käsiteparin kehittäjät Ling ja Yttri tarkoittavat mobiiliviestinnän ilmaisullista vuorovaikutusta ja ulottuvuutta. Hyperkoordinaatiossa teknologian avulla jaetaan tunteita ja esimerkiksi emotionaalista tukea tai vitsejä kun taas mikrokoordinaatiossa on kyse arjen logistiikasta. Ne voivat limittyä toistensa kanssa. (Ling & Lai 2016, 835–836; Tammelin & Anttila 2017, 64.)

Minkä tahansa rutiinin syntymiseen ja arkipäiväistymiseen kuten WhatsApp-perheryhmän käyttämiseen ei Shoven, Pantzarin ja Watsonin (2012) käytäntöteorian mukaan riitä, että edellä mainitut kolme elementtiä – materiaali, kompetenssi ja merkitys – ovat olemassa. Elementtien välille tulee rakentua samanaikaisia, toisistaan riippuvia yhteyksiä, jotka ajan myötä myös muuttuvat. (Shove ym. 2012, 21 ja 119–120.) Elementtien väliset yhteydet tarkoittavat WhatsApp-perheryhmässä muun muassa sitä, että ryhmä toimii, kun kaikilla käyttäjillä on yhteensopivaa teknologiaa, taito käyttää sitä ja he saavat ryhmästä jotain sellaista, mikä saa heidät pysymään ryhmässä aktiivisina toimijoina. Vastaavasti käytäntö katoaisi, jos yhteydet elementtien välillä katkeaisivat; joku perheestä esimerkiksi luopuisi älypuhelimestaan, muuttuisi ryhmässä passiiviseksi tai muilla tavoin ohittaisi ryhmän ääneenlausutut tai -lausumattomat käytös- ja toimintanormit.

Aina käytännöt eivät säily elinvoimaisina. Esimerkiksi harva enää pyörittelee hula hula -vanteita, vaikka se aikoinaan oli hetken hyvin suosittua. Shoven, Pantzarin ja Watsonin käytäntöteoria löytää käytännön säilymiselle kolme selitystä. Säilymistä edistää ensinnäkin se, että käytäntö palkitsee ja motivoi sisäisesti, ei vain ulkoisesti ja samalla käytäntö syventää taitoja ja voi johtaa uusiin projekteihin. (Shove ym. 2012, 74–75.) Vincent (2017, 201) toteaa, että jotain tuotetta os-

tetaan ja käytetään, jos se vastaa sekä käyttäjän käytännöllisiin että emotionaalisiin tarpeisiin. WhatsApp-perheryhmässä emotionaalisia tarpeita ja sisäisiä palkintoja voisivat ovat esimerkiksi tiedontarpeen tyydyttyminen läheisten kuulumisista tai mahdollisuus jakaa tärkeä tapahtuma poissaolevien kanssa. Käyttäjän viestintäteknologiset taidot syvenevät, kun hän oppii sovelluksessa valo- tai videokuvaamista, kuvien ja tallenteiden muokkaamista ja lähettämistä. Uutena projektina ryhmässä voi syntyä eräänlainen perhepäiväkirja, kun ryhmäläiset viestittelevät perheelle tärkeistä asioista – esimerkiksi oma perheeni lähettää perheryhmään ruoka- ja luontokuvia.

Elinvoimaisen käytännön yhtenä tunnusmerkkinä teoria näkee sen, että käytännöllä on juuret aiemmassa käytännössä tai se liittyy toiseen käytäntöön (Shove ym. 2012, 75). Ilmiötä voi kuvata englanninkielisellä käsitteellä ”remediation”, joka tarkoittaa rinnakkain käytettävien eri medioiden suhteita tai sitä että välittyminen perustuu aiemmille medioille ja että uudet mediat korvaavat vanhoja (Hinton & Hjorth 2013, 123; Madianou & Miller 2012, 103 ja 124). Esimerkiksi ihmisten välisen viestinnän voi nähdä jatkumona, jossa suullisen viestinnän jälkeen kehittyi kirjoitustaito, kirjapainotaito ja edelleen sähköinen ja digitaalinen viestintä (Rodman & Fry 2009, 12–21). Samoin monet viestintäteknologiat perustuvat jatkumoille, esimerkiksi tavallisen kameran ovat korvanneet ensin digikamera ja nyt älypuhelimien kamera. Vastaavasti lankapuhelimen korvasi tavallisen matkapuhelimen jälkeen älypuhelin. (Wilska & Kuoppamäki 2017, 152.) Hinton ja Hjorth (2013, 123–124) arvioivat, että mobiiliteknologia on ”remediation”-ilmiöstä erityisen hyvä esimerkki: se sisältää monia medioita ja sovelluksia, joissa uusi ja vanha yhdistyvät. Poly-media-arjessa ”remediation” liittyy myös siihen, että kun ihminen ennen televisiota katsellessa selaili samalla lehteä, nyt hän saattaa selaila lehden sijasta tablettitietokonetta (Moroşanu 2016, 163). Perheissä uudet viestintäteknologiat täydentävät perheiden aikaisempia teknologian käytötapoja sen sijaan että korvaisivat ne kokonaan (esim. Wilding 2006, 131).

WhatsApp-ryhmällä on usein juuret perheen aiemmissa viestintätavoissa kuten Facebook-ryhmissä, tekstiviesteissä tai puhelinsoitoissa. Lisäksi viestintätavat perheessä myös kytkeytyvät toisiinsa, esimerkiksi kasvokkaista keskustelua voi edeltää viestittely älypuhelimella ja esimerkiksi pika- tai tekstiviestillä saatetaan sopia video- tai äänipuheluista (O’Hara ym. 2014, 1131; Zhou ym. 2017, 1030). WhatsAppia ja muita pikaviestisovelluksia käytetään kuitenkin keskustelemmin, epämuodollisemmin, tiheämmin ja läheisempien ihmisten kanssa kuin aiemmin teks-

tiviestejä (Church & de Oliveira 2013, 361). WhatsApp on myös jatkumoa kehitykselle, jossa perheviestintä ensin lankapuhelimien aikaan oli viestintää paikasta paikkaan, mikä matkapuhelimien myötä muuttui viestinnäksi henkilöltä henkilölle ja nyt WhatsAppin myötä viestinnäksi yhdeltä monelle (Reinie & Wellmann 2014 Taipaleen ym. 2017, 69 mukaan).

Käytäntöteorian kolmas ja mielestäni tärkein selitys käytännön kukoistukselle on se, että elinvoimaisella käytännöllä on symbolinen tai normatiivinen ankkuri eli se liittyy johonkin merkitykselliseen asiaan käyttäjänsä elämässä, joko hyvään tai pahaan (Shove ym. 2012, 75). WhatsApp-perheryhmässä ankkuri voi kiinnittyä esimerkiksi perheyhteyden ja läsnäolon kokemiseen, perheenjäsenten ihmissuhteisiin ja tuen antamiseen ja saamiseen perheeltä. Viestintäteknologian avulla on mahdollista kontrolloida perheenjäseniä, mikä voi myös olla normatiivinen ankkuri.

Luvussa 1.2. määrittelin tutkimuskysymyksekseni ja apukysymykset seuraavasti: Miten WhatsApp-perheryhmä vaikuttaa perheeseen? Mitä, miten ja miksi ryhmässä viestitään? Mitä ryhmä käyttäjilleen merkitsee? Miten ryhmä vaikuttaa heidän kokemuksiinsa perheestä? Miten WhatsAppin kaltaisen viestintäteknologian yleistyminen voi vaikuttaa perheeseen, perhe-elämään ja käsityksiimme niistä? Lähdän liikkeelle ajatuksesta, että perheen sisäinen viestintä on arkinen käytäntö ja että perhe syntyy juuri arkisissa käytännöissä. Siksi sovellan kysymysten ratkaisemisessa Shoven, Panzarin ja Watsonin (2012) käytöntöteoriaa, jonka avulla tarkastelen WhatsApp-perheryhmää, varsinkin siihen liittyviä merkityksiä ja elinvoimaisen käytännön ominaisuuksia. Edellä esitettyjen aiempien viestintäteknologisten tutkimuskeskustelujen pohjalta tarkasteluun nousevat myös WhatsApp yhdessä oleskeluna, ryhmään liittyvät läheisyyden ja läsnäolon kokemukset samoin kuin siihen liittyvät paineet ja epämieluisat kokemukset, mahdolliset sukupolvi-, sukupuoli- ja elämänvaihe-erot sekä muutokset perheen viestintätavoissa ja -verkostoissa.

3. Aineisto ja metodi

3.1. Tutkimusotteena etnografia

Tutkimusotteeni on etnografinen. Tarkoitin sillä tutkimisen tapaa, joka pyrkii kokonaisvaltaisesti kuvaamaan, selittämään ja ymmärtämään kohdettaan (Hammersley & Atkinson 2007, 3–4, Huttunen 2010, 39; Uotinen 2005, 61) eli tässä tapauksessa WhatsApp-perheryhmää. Tutkimukseni

liittyy siten fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen, joka pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään kohdettaan, erityisesti kokemuksen merkityksiä, jotka pyritään käsitteellistämään. Tavoitteena on valaista jotain, mikä muuten saattaisi jäädä piiloon – kuten tässä tutkimuksessa perheen arkinen viestittely WhatsApp-ryhmässä (Hirsjärvi & Hurme 2009, 160; Tuomi & Sara-järvi 2006, 32–35.)

Sana etnografia juontuu kreikan kielestä ja sillä tarkoitetaan kansojen kuvaamista kirjoittamalla. Aluksi painotus oli vieraissa kansoissa. (Eskola & Suoranta 1998, 103; Marttila 2014, 362.) Ensimmäiset etnografiat olivat viktoriaanisen ajan herramies-antropologien nojatuoleista käsin kirjoittamia töitä, jotka perustuivat matkalaisten, sotilaiden, kauppiaiden ja lähetyssaarnaajien kirjeisiin ja raportteihin kaukaisista maista (Boellstorff, Nardi, Pearce ja Taylor 2012, 14–15). Sittemmin antropologi lähti työhuoneestaan, matkusti kauas ja eli pitkään tuntemattoman kulttuurin keskellä. Nykyään etnografiaa voi kuitenkin tehdä yhtä lailla tutkimalla omaa maataan ja yhteisöään jalkautuen ihmisten luo tai pysyttelemällä työpöytänsä ääressä esimerkiksi digitaalisia aineistoja tutkimassa (Fingerroos & Jouhki 2014: 79–83; ks. myös Collins & Gallinat 2010, 8–10). Etnografiassa mennään silti yhä ihmisten arkeen, kansan, ”ethnos”, keskelle. Etnografia pyrkii usein myös vaikuttamaan. (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 21.) Tämä tutkielma pyrkii lisäämään tietoa siitä, miten jokapäiväiseltä tuntuva viestintäteknologia voi vaikuttaa perheiden viestintään ja ihmissuhteisiin ja edelleen sitä kautta käsityksiin ja päätöksiin, jotka vaikuttavat perhe-elämään, esimerkiksi asumisratkaisuihin.

Etnografialla on tutkimusotteena yli satavuotinen perinne ja sitä käytetään monilla tieteenaloilla, joten siihen on ehtinyt kerrostua monia määritelmiä, suuntauksia ja painotuksia (Gobo 2008, 2–11; Haanpää, Hakkarainen & Garcia-Rosell 2014, 287). Etnografiaa ei voikaan määritellä yksiselitteisesti eikä etnografian tekemiselle ole ohjeita, jotka sopisivat jokaiseen tilanteeseen (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 7). Tässä tutkimuksessa ajattelen etnografian tiedon hankkimisen ja raportoimisen menetelmäksi, jossa tieto syntyy vuorovaikutuksessa tutkijan ja tutkittavien eli minun ja WhatsApp-perheryhmää käyttävän informanttiperheen jäsenten välillä (Hammersley & Atkinson 2007, 96; Uotinen 2005, 62). Tutkijan ja tutkittavien vuorovaikutuksen keskeistä merkitystä tutkimusprosessissa kuvaa etnografiassa käytetty termi informantti. Se tarkoittaa ihmistä, jota etnografi tutkii, mutta sana sisältää vahvasti myös ajatuksen, että informantti ei ole vain tutkimuksen passiivinen kohde. Hän on tutkimuksessa aktiivinen tiedon tuottaja, jolta tutki-

ja oppii. (Murchison 2010, 16.) Etnografiassa tutkimusaineistoa kerätään usein havainnoimalla ja haastattelemalla tutkittavia (Hirsijärvi & Hurme 2009, 160; Jouhki & Steel 2016, 25) ja näin olen itsekin menetellyt. Tutkielman informanteista, heidän havainnoimisestaan ja haastattelemisestaan kerron tarkemmin kahdessa seuraavassa luvussa.

Tutkimusraportin kirjoittaminen on olennainen osa etnografista tutkimusta (Hammersley & Atkinson 2007, 192.) Oma tavoitteeni on tutkielma, joka kuvaa WhatsApp-perheryhmää laajasti, monipuolisesti ja syvällisesti sekä pyrkii ymmärtämään ja selittämään, miten informanttiperhe ryhmän hahmottaa ja mitä se heille merkitsee (ks. Rastas 2010, 65). Tällaista kuvausta kutsutaan usein niin sanotuksi geertziläiseksi tiheäksi kuvaukseksi (Geertz 1973, 5–10). Pelkkä ilmiön kuvailu ja faktojen luettelointi ei kuitenkaan tee kuvauksesta tiheää, vaan on päästävä ilmiöön sisemmälle (Hirsijärvi & Hurme 2009, 145; Uotinen 2005, 61), toiminnan kuvaamisen avulla sen tulkintaan (Kankkunen 2007, 183). Nykytutkimuksessa etnografialla tarkoitetaan enemmän kuin kansankuvausta; se on kulttuurin syvällistä analyysia ja merkitysjärjestelmien tulkintoja. Samalla etnografi hyväksyy sen, että hän ei löydä tutkimuskysymyksiinsä yhtä ainoaa ja oikeaa, lopullista ja tyhjentävää vastausta. Tutkija pystyy kuitenkin lisäämään tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä. (Hämeenaho & Koskinen 2014, 8 ja 27.) Olennaista on löytää kulttuurisen ilmiön takaa ihminen ja yrittää ymmärtää hänen toimintaansa ja ajatteluaan, kuten Lehtonen (2005, 16) kuvaa etnologiaa. Tutkijana en saa juuttua vain omiin, analyysiani palveleviin etic-näkökulmiini ja luokitteluihini, vaan minun on otettava huomioon informanttien emic-maailma eli se mikä on heille tärkeää (Alasuutari 2011, 121; Gobo 2008, 2; Hammersley & Atkinson 2007, 194). Kaikkea mahdollista tutkittavasta ilmiöstä ei kuitenkaan voi – eikä kannatakaan – tallentaa tai analysoida. Tutkijan on yritettävä tarkentaa siihen, mikä tuntuu tärkeimmältä omalle tutkimusongelmalle (Murchison 2010, 72).

Etnografiassa tutkimusaineisto hankitaan kenttätyössä, mutta kuten edellisessä luvussa totesin, etnografian tutkimuskenttä voi olla moninainen (ks. Collins 2010; Fingerroos & Jouhki 2014; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014; Rastas 2005, 78; Ruotsala 2005). Yhdelle kenttä voi tarkoittaa ihmisryhmää tai fyysistä paikkaa lähellä tai kaukana, toiselle arkisto- tai virtuaalaineistoa ja kolmannelle ilmiötä tai esinettä nykyisyydessä tai menneisyydessä tai molemmissa. Kyse ei siis ole paikasta, vaan ”erilaisista tiloista, tilanteista, kohtaamisista ja näistä jääneistä jäljistä”, kuten Hämeenaho & Koskinen-Koivisto (2014, 12) määrittelevät. Tässä tutkimuksessa

ajattelen kenttäni tilana, joka muodostuu sosiaalisista suhteista (Huttunen 2010, 39–40). Siellä tutkimusaineisto syntyy vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa (Ruotsala 2005, 48). Kenttäni muodostavat yksi suomalainen perhe, heidän WhatsApp-perheryhmänsä viesteineen sekä kohtaamiseni perheenjäsenten kanssa niin haastatteluissa kuin heidän viesteissään ja niiden ulkopuolella. Kenttäni ei ollut jossain valmiina odottamassa, vaan olen rakentanut kentän erilaisista osista tätä tutkimusta varten. Se on ”tila, johon tutkimuksen kohteena olevia ihmisiä, asioita, tapahtumia, suhteita ja tunteita paikannetaan”. (Marttila 2014, 372–372.)

Tutkimuskentällä olen kerännyt aineistoni perinteisillä etnografisen laadullisen tutkimuksen menetelmillä eli haastattelemalla ja havainnoimalla (esim. Alasuutari 2011; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 16; Hirsjärvi & Hurme 2009; Tuomi & Sarajärvi 2006). Varsinaiseksi havainnoinniksi (Tuomi & Sarajärvi 2006, 84), ajattelen perheen yhden kuukauden WhatsApp-ryhmän viestinnän tarkastelun. En ollut paikalla havainnoimassa ryhmää juuri sillä hetkellä, kun perhe lähetti ja luki viestejä, mutta minulla on tarkka tallenne ryhmän tapahtumista. Siten pääsen ryhmään tarkkailijana mukaan ja pystyn havainnoimaan yksityiskohtaisesti ryhmän toimintaa ja viestejä (ks. esim. Boellstorff ym. 2012, 65–66). Lisäksi haastattelin kutakin perheenjäsentä, ja myös haastattelemisen voi ajatella osallistuvaksi havainnoimiseksi (Hammersleyn & Atkinson 2007).

Seuraavassa luvussa esittelen informanttiperheen ja heidän WhatsApp-perheryhmänsä. Sen syntä ja toimintaa kuvailen luvussa 4. Kaikkien perheenjäsenten nimet on tutkimuksessa muutettu, samoin haastattelulitteraatioissa ja tutkimusraportin haastattelulainauksissa on käytetty henkilöistä tutkimusnimiä. Perheen yhden aikuisen lapsen omista lapsista puhutaan aineistossa paljon, joten myös heille on annettu tutkimusnimet. Nuorten aikuisten puolisoista tai seurustelukumppaneista ei puhuta nimillä, vaan tyyliin ”Emman avomies”. Tekstissä on lainauksia sekä perheenjäsenten viesteistä perheryhmässä että heidän haastatteluistaan, ja kuhunkin lainaukseen on merkitty, kummasta on kyse. Haastattelukysymyksiä en katsonut tarpeelliseksi kirjoittaa näkyviin, koska koska iso osa haastattelua oli informanttien vapaata kerrontaa ja koska keskustelun aihe käy näytteistä ilmi. Lisäksi informantit lukeeneet käsikirjoituksen ja samalla saaneet mahdollisuuden kommentoida valitsemiani aineistonäytteitä.

3.2. Reflektio kuuluu työkalupakkiin

Edellä määrittelin etnografian tutkimusotteeksi, jossa tieto syntyy tutkijan ja tutkittavien välisessä vuorovaikutuksessa ja tutkimusraportin kirjoittamisessa. Kun informantit haastatteluisissa kertovat kokemuksistaan perheryhmässä, he samalla merkityksellistävät ja tulkitsevat niitä. Tutkijana teen omat tulkintani heidän tulkinnoistaan (Laurén 2010, 444). Tiedon syntyminen vuorovaikutuksessa tarkoittaa, että kyse on aina subjektiivisesta tulkinnasta, jossa tutkija ei voi piiloutua taustalle, vaan hänen on astuttava reilusti näkyviin ajatuksineen, asenteineen ja ratkaisuineen (Vakimo 2010, 86; Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014, 9) Tutkijana käytän siis myös itseäni työkaluna (Marttila 2014, 379). Tai kuten tieteenalalla tavataan sanoa: tutkija käyttää etnologista työkalupakkia, johon on pakattu paitsi tutkimusmenetelmät myös tutkijan omat valmiudet, kiinnostukset ja käsitykset (Fingerroos & Jouhki 2014, 88.) Collins (2010, 228) korostaa, että tutkija kertoo myös itsestään tarinaa, joka muuttuu ja kehittyy, kun hän kohtaa uusia ihmisiä ja tilanteita. Tutkija ja hänen narratiivinsa vaikuttaa koko tutkimusprosessiin: aiheen valintaan, kenttätyöhön eli aineiston keräämiseen ja analysointiin sekä tutkimusraportin kirjoittamiseen (esim. Collins & Gallinat 2010, 46–47.)

Henkilökohtainen kokemus kuuluu etnografiseen tutkimukseen (Boellstorff ym. 2012, 43). 1970-luvulla antropologiassa alkoi vahvistua näkemys, että tutkija ei ole objektiivinen havainnoija, vaan hänen on tiedostettava oma läsnäolonsa tutkimuksessa (Collins & Gallinat 2010, 4). Siksi tutkija tarvitsee refleksiivistä paikantamista, jonka pitää Fingerroosin ja Haanpään (2006) mukaan liittyä aina kulttuuriseen tutkimukseen. He jakavat reflektion neljään osaan. Tutkijan itse-reflektion lisäksi tarvitaan metodologista reflektiota, epistemologista eli tietoteoreettista reflektiota ja ulkoisten merkitysten ja eettisten sitoumusten reflektiota. (emt., 41.) ”Paikantaminen liittyy koko tutkimusprosessiin, ja orkesterin kapellimestariksi tunnustautuu tutkija itse”, kuten Fingerroos (2003) toteaa. Pehkonen (2013, 39) selittää asian korostamalla tutkimusprosessin etene-
misen kuvaamisen merkitystä: tutkija kulkee tulkintaan eli analyysiin tekojensa eli metodinsa kautta, mikä taas liittyy hänen käsityksiinsä tiedosta ja sen rakentumisesta eli metodologiaan ja epistemologiaan. Tutkijana minun on tärkeä avata, miksi kiinnitän huomiota juuri tiettyihin asioihin (Lennartson 2011, 109–110). Vain reflektion avulla muiden on mahdollista seurata tutkimuspolkua, arvioida tulosten luotettavuutta ja merkitystä. Se onnistuu, jos pystyn kirjoittamaan lukijoilleni mahdollisimman rehellisesti ja hyvin auki paikkani, aineistoni, tutkimusmenetelmäni, teoriani, käsitteeni ja sitoumukseni. Samoin on avattava sitä, millaisia esioletuksia minulla on

tutkijana ollut, mikä kaikki on vaikuttanut tutkimusaineiston kokoamiseen ja miksi ylipäätään ajattelen, että tutkimus on oikeutettua. (Fingerroos & Haanpää 2006, 41–42; Fingerroos & Jouhki 2014, 89; Rastas 2005 94–95.) Lukijan mahdollisuuksia arvioida tutkimuksen luotettavuutta voin lisätä tavoittelemalla raportoinnissa selkeyttä ja välttämällä turhia abstraktioita (Jouhki & Steel 2016, 24).

Etnografissa reflektion on alettava jo aiheesta, joka tässä tutkimuksessa on osa omaa arkeani. Itselle läheisen tutkimusaiheen valinnassa on tarkasteltava, millaiset omat motiivit aiheen valintaan pohjimmiltaan ovat (Järviluoma 2010, 239). Minut viestintäteknologia-aiheen pariin johdatteli ensin kokemukseni oman perheen viestinnän muuttumisesta uuden teknologian käyttöönoton myötä. WhatsApp-aiheen valinnan ratkaisi lopulta se, että sekä kandidaatin- että maisterintutkielmani ohjaajat kannustivat jatkamaan viestintäteknologia-aiheen parissa ja totesivat, että WhatsAppia on tutkittu vasta vähän.

Pyrin tässä tutkielmassa konkretisoimaan reflektioni yksityiskohtaiseksi ja avoimeksi raportoinniksi, esimerkiksi kuvaamaan suhtautumistani haastateltaviin ja mietin heidän suhtautumistaan minuun. Refleктоivalle otteelle on ominaista, että tutkija uskaltaa tunnustaa myös epävarmuutensa (Fingerroos, 2003). Reflektio näkyy tutkielmassani myös siten, että perustelen tulkintani näytteillä ja referaateilla aineistostani (esim. Paal 2011, 174; Pehkonen 2013, 46), sillä tutkimukseni voi olla luotettava vain, jos lukija näkee selkeästi, millaisia tulkinnan työkaluja käytän ja miten. Samalla yritän muistaa, että liikaa siteeraamalla tutkija voi myös kartella omaa tutkinnallista vastuutaan (Jouhki & Steel 2016, 31).

3.3. Informanttiperhe

Matkani tutkimuskentälle alkoi syksyllä 2015 etsimällä informanttiperhettä niin sanottua lumipallomenetelmää (Hirsjärvi & Hurme 2009, 59–60; Tuomi & Sarajärvi 2006, 88) muistuttavalla tavalla. Kerroin sukulaisille, ystäville ja tuttaville tutkimuksestani ja pyysin heitä tiedustelemaan omilta verkostoiltaan, tunteeko kukaan WhatsApp-perheryhmän käyttäjiä, jotka haluaisivat osallistua tutkimukseen. Aikanaan eräs tuttuni kertoi, että hänen oma kuusihenkinen lapsuudenperheensä käyttää WhatsApp-perheryhmää. Tuttavani perhe ja heidän WhatsApp-perheryhmänsä vaikuttivat tutkimukseen sopivilta, eikä muita tarjokkaita ilmaantunut. En kokenut tuttavani ja

hänen perheensä tutkimista ongelmalliseksi, sillä etnologi voi tutkia myös itseään, läheisiään ja ystäviään. Läheisyys ei ole este, jos pystyy pohtimaan ja avaamaan läheisyyden merkitystä tutkimukselleen. (Järviluoma 2010, 238–240.) Samalla pitää pystyä pohtimaan etäisyyttä: miten pystyy tarkastelemaan tilannetta tutkijana ja toteuttamaan tutkimuksen (Nissi 2014, 344–345, 354 ja 358; Tolonen & Palmu 2007, 109).

Tuttavani Emma tiedusteli halukkuutta tutkimukseen perheensä WhatsApp-ryhmässä.

Tutkimukseen liittyen se jossain vaiheessa varmaan ens keväällä pyytäis että saa osallistua seuraamalla whatsapp ryhmää kuukauden tai sit pyytäis joltain tietyltä kuukauden pätkältä keskustelut analysoitavaks. Ja sit tekis sen pohjalta haastattelun joko yksittäin tai koko perheen kesken.

Emma, ryhmässä 19.11. klo 16.25

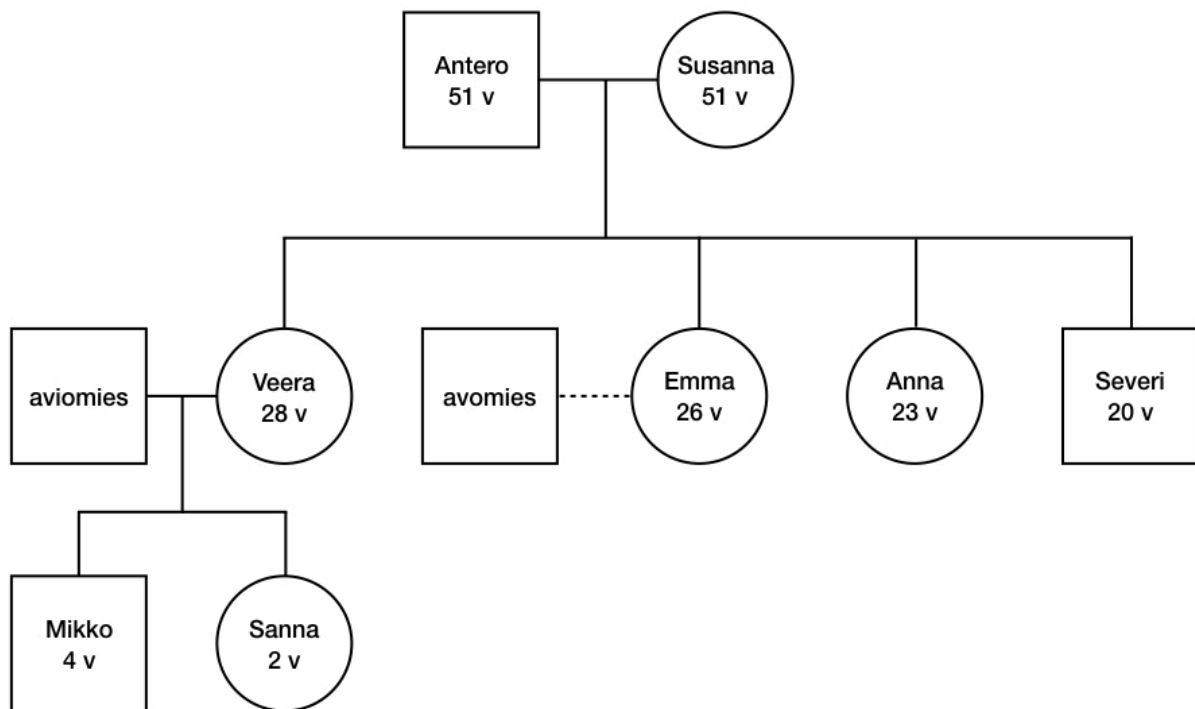
Uskon, että Emman pyyntö tutkimukseen osallistumisesta sisälsi hänen perheelleen sanattoman suosituksen: ”tunnen hieman tätä ihmistä, voimme luottaa häneen” (ks. esim. Hytönen-Ng 2016, 281). Saman päivän aikana jokainen ilmoittikin perheryhmässä suostuvansa. Ajatus tutkimuksesta hieman huvitti, mutta herätti myös odotuksia ja toiveita, kuten usein tapahtuu (Haanpää ym. 2014, 293).

Hehheh gradua joka olis tehty näiden turinoiden perusteella. 😊 kylä se mulle passaa Antero, ryhmässä 19.11.klo 17.03

Kuulostaa hauskalta. Saataisiinko joku analyysi meistä? – –.
Susanna, ryhmässä 19.11. klo 17.18

Edellämainitut Antero ja Susanna ovat informanttiperheen viisikymppiset äiti ja isä, jotka ovat olleet naimisissa kolmisenkymmentä vuotta. Pari asuu kaksin, sillä jokainen neljästä lapsesta on muuttanut omilleen, viimeisimpänä kuopus Severi syksyllä 2015 eli viestiaineiston keruun aikaan hän oli asunut omillaan muutaman kuukauden ja haastattattelujen aikaan puolisen vuotta. Jokunen vuosi ennen tutkimusta Susannasta ja Anterosta tuli isovanhempia, kun heidän esikoiselleen syntyi ensin poika ja sitten tytär. Isovanhemmuus on parille selvästi tärkeää, sillä he puhuivat haastatteluissa ja WhatsApp-viesteissään lapsenlapsista paljon. Pari asuu edelleen samassa talossa samalla paikkakunnalla kuin aikoinaan lastensa kanssa. Susannalla on opistotason koulutus ja Anterolla ammattikoulutusta. Kumpikin on työelämässä ja kuvailee itseään keskituloiseksi.

Susannan ja Anteron esikoinen Veera on 28-vuotias ja hänellä on jo oma perhe, johon kuuluvat aviomies ja parin lapset: nelivuotias Mikko ja kaksivuotias Sanna. Perheeseen odotettiin tutkimusaineiston keruun aikana uutta vauvaa. Sisarusarjan toiseksi vanhin on 26-vuotias Emma, jolla on avomies. Ikärjestyksessä seuraava sisko on 23-vuotias Anna. Perheen kuopus ja ainoa poika Severi on 20-vuotias. Annalla on poikaystävä, mutta sekä hän että pikkuveli Severi asuvat itsekseen. Veeralla on yliopistotutkinto, mutta hän oli tutkimukseen aikaan hoitovapaalla kotona. Nuoremmat sisarukset opiskelevat yliopistoissa tai ammattikorkeakouluissa. Sisarukset asuvat noin 160–400 kilometrin päässä vanhemmistaan. Toistensa luo sisaruksilla on matkaa pisimmillään 250 kilometriä, lyhimmillään muutama kilometri. Kaikki perheen nuoret aikuiset arvioivat itsensä pienituloisiksi.

Kuva 2. Informanttiperhe.

Perhe kuvasi haastateluisissa välejä ”lämpimiksi” ja ”hyviksi”. Perheenjäsenet tapasivat toisiaan säännöllisesti, useita kertoja vuodessa, erilaisilla kokoonpanoilla joko lapsuudenkodissa eli nykyisessä ”mummilassa” tai muuten toistensa luona kyläillen. Varsinkin kaksi nuorinta lasta kävivät vielä kuukausittain vanhempiensa luona lapsuuskodissa. Sisarukset ovat myös Veeran lasten kummeja, mikä lisäsi yhteydenpitoa ja tapaamisia.

No ollaanhan me aika sellanen tiivis porukka. – – on semmonen oma huumori ehkä ja kuitenkin semmoset omat jutut.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Alun perin oli sattumaa, että informanttiperheessä kukaan lapsista ei enää asunut kotona. Sattuma osoittautui onnekaaksi, koska olen voinut tarkastella WhatsApp-perheryhmää nimenomaan niin sanotussa laajennetussa perheessä, jossa vanhemmat ja aikuistuneet lapset elävät arkea fyysisesti erossa toisistaan, eivätkä enää saman katon alla päivittäin tavaten. Yhdessä asuvilla nuorilla ja vanhemmilla viestintäteknologian käyttö saattaa painottua arjen asioiden hoitamiseen (Devitt ja Roker 2008, 192–200), mutta nyt aineisto on antanut mahdollisuuden tarkastella, mitä omilla tahoillaan asuvien perheenjäsenten välisessä viestinnässä tapahtuu. Antoisana lisänä asetelmaan tuo se, että osalla informanteista on omia elämän- tai seurustelukumppaneita ja yhdellä lapsia. Mikä onkaan heidän roolinsa ja paikkansa perheryhmässä?

3.4. WhatsApp-viestit ja haastattelut

Tutkimusaineistoon valitsin perheen WhatsApp-ryhmästä kaikki marraskuun 2015 viestit. Se oli tuorein kuukausi, jolloin perhe ei suurimman osan aikaa vielä tiennyt tulevasta tutkimuksesta, joten tietoisuus tutkimuksesta ei vaikuttanut viestintään – etenkin kun perhe kuuli valitun kuukauden vasta marraskuun jälkeen. Joulukuussa 2015 tapasin yhteyshenkilöni ja valokuvasin tablettitietokoneella hänen älypuhelimestaan kaikki perheryhmän marraskuun tapahtumat eli 325 erillistä viestiä. Seuraavaksi leikkasin – teknologisesti minua taitavamman aviomieheni avustuksella – kuvista kunkin viestin kerrallaan taulukkolaskentaohjelmaan ja liitin mukaan tiedon lähettäjistä, päivämäärästä ja kellonajasta sekä siitä onko viesteissä hymiöitä, emojiä tai valokuvia. Taulukon avulla olen voinut tarkastella ja kuvailla laadullista aineistoani hieman myös määrällisesti, mikä on auttanut kokonaiskuvan hahmottamisessa.

Haastattelin perheenjäsenet kevättalvella 2016. Tammikuun loppupuolella yhteyshenkilöni perusti perheelleen ja minulle yhteisen WhatsApp-ryhmän nimeltä ”Tuijan gradu”, jossa keskustelimme tutkimuksen käytännön asioista eli ennen kaikkea kartoitimme mahdollisia haastatteluaikoja ja -paikkoja. Lopullisesti sovin kunkin haastatteluajan ja -paikan kahdenkeskisillä WhatsApp-viesteillä. Haastattelut tapahtuivat viidessä erässä yhdeksän päivän aikana 13.–22. maaliskuuta 2016. Päädyin yksilöhaastatteluihin ryhmähaastattelun sijasta, jotta perheen mahdolliset

valtasuhteet eivät vaikuttaisi keskusteluun, kukin perheessä tulisi tasapuolisesti kuulluksi, eikä muiden perheenjäsenten läsnäolo vaikuttaisi kenenkään pohdintoihin. Arvelin yksilöhaastattelujen myös helpottavan haastattelutallenteiden litteroimista, kun päällekkäin puhuminen tai puhujan tunnistaminen ei muodostuisi ongelmaksi. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 63.)

Ensimmäiseksi matkustin haastattelemaan perheen vanhempia heidän kotiinsa. Sillä välin kun haastattelin toista keittiössä, toinen oleskeli työhuoneessa suljetun oven takana. Etnografisen tutkimuksen tekijää neuvotaan luomaan informantteihinsa hyvät ja luottamukselliset välit (esim. Boellstorff ym. 2012, 76–79; Collins 2010, 233; Hammersley & Atkinson 2007, 109), ja lähes omanikäisten informanttien lähestyminen tuntuikin helpolta ja luontevalta. Sama elämänvaihe saattoi helpottaa Susannan ja Anteron asennoitumista minuun, toiseen keski-ikäiseen vanhempaan, jolla voi olla jossain määrin samantapainen kokemusmaailma kuin heillä ja jolla itsellään on aikuistuneita lapsia. Rastas (2005, 87–88) toteaa, että samankaltaiset elämäkokemukset voivat vaikuttaa haastattelusuhteen luottamuksellisuuteen ja lisätä keskinäistä ymmärrystä, joskin ne voivat johtaa myös väriin oletuksiin. Viisikymppisenä tutkielmantekijänä elämäkokemus voi myös tuoda aineiston tulkintaani jotain, mikä minulta parikymppisenä opiskelijana ehkä olisi puuttunut, mutta yhtä lailla elämäkokemukseni on voinut tuoda mukanaan sidoksia, jotka vievät vikasuuntiin (Larsen 2010, 74).

Rooliani haastattelijana helpotti pitkä kokemukseni vapaan toimittajan työstä ja ventovieraiden ihmisten kohtaamisesta ja haastattelemisesta. Ammatillinen taustani johti myös itsereflektion tarpeeseen toimittajan ja tutkijan roolieroista. Toimittajana minulla voi haastattelun alkaessa olla tietty tavoite aineistolle ja tekstille. Asiakas on saattanut esimerkiksi tilata koettelemuksesta selvinneen ihmisen toiveikkaan selviytymistarinan, jolle on lehdessä tietty, rajallinen tila, mikä ohjaa sekä haastattelua että kirjoittamista. Tutkijana yhtä rajattua näkökulmaa, tavoitetta ja käsitteilytilaa aiheelle ei ollut, mikä tuntui vapauttavalta. (Boellstorff ym. 2012, 21–22.)

Etnologit löytävät tutkimusaiheen usein omasta kokemuspöörästään tai kiinnostuksen kohteistaan (Jouhki & Steel 2016, 29; Raunola 2010, 285). Näin tapahtui myös minulle. Olen käyttänyt WhatsApp-perheryhmää aktiivisesti loppuvuodesta 2014 lähtien, joten minulla oli tutkimusta tehdessäni asiasta esiymmärrys, niin sanottua hiljaista tietoa, joka vaikuttaa myös tieteellisen tiedon hankkimisen taustalla. Tutkijan hiljainen tieto ilmenee usein intuition, tuntemuksina mah-

dollisista yhteyksistä, mikä saa hakemaan tietoa tietystä suunnasta. Näkyväksi yhteys tulee kenties lopulta oivalluksessa, joka syntyy teoriaan tutustumisen ja ilmiön käsitteellistämisen kautta. (Piirainen 2016, 173–174.) Esiymmärrys voi auttaa tarkastelemaan ilmiötä tarkasti ja monelta kannalta, sillä tutkijan esitiedoista, kiinnostuksesta ja kokemuksesta syntyy jo ennen tutkimusta osallisuutta, joka vaikuttaa tutkimukseen (Raunola 2010, 285 ja 287). Osallisuuteni vuoksi osasin esimerkiksi kysyä Susannalta ja Anterolta, käyttävätkö he laillani koskaan WhatsApp-soveluksen ”viimeksi paikalla” -ominaisuutta sen varmistamiseen, että perheen aikuiset lapset ovat tahoillaan tallella ja turvassa. Minulle ilmoitus tuo mielenrauhaa ilman että viestittelen häiritsevän paljon opiskelijalapsilleni. Hiljainen tietoni sai myös pohtimaan, miltä tällainen tarkkailu voi kohteista tuntua.

Osallisuuteni WhatsApp-käyttäjänä sisältää riskin: jääkö jotain tärkeää huomaamatta niin sanotun kotisokeuden (Jouhki & Steel 2016, 30) vuoksi? Olenko liian sisäpiiriläinen (Marttila 2014, 382) ja ohjaako oma perheryhmäkäyttöni ehkä liikaa sitä, miten katson ja tulkitsemisen informanttieni perheryhmää (Kamal ym. 2017, 12)? Piirainen (2016, 175) listaa hiljaiseen tietoon kuuluviksi muun muassa uskomukset, asenteet ja arvot. Siksi hiljainen tieto voi johtaa tutkijaa sivu-urille, esimerkiksi minut arvostamaan ja painottamaan tutkimuksessa itselleni WhatsApp-perheryhmässä tärkeitä asioita. Tai se voi vastaavasti saada minut jättämään huomiotta itselleni vähemmän imartelevia asioita kuten vanhempien mahdollisuuden kontrolloida aikuisia lapsiaan. Ongelman ratkaisemiseen tarvitaan Raunolan (2010) mukaan paikantumista eli sen pohtimista miten osallisuus ja esimerkiksi tutkijan valta-asema näkyvät aineiston kokoamisessa ja tulkitsemisessä. Eli siinä, millaisia linsejä tutkija käyttää. (emt., 287, 307 ja 311). Tutkijana minun on pyrittävä tiedostamaan tietoni rajat (Rastas 2005, 95).

Pehkonen (2013, 48; ks. myös Lakomäki, Latvala ja Laurén 2011, 14) neuvoo tutkijaa kiinnittämään huomiota tunteisiinsa ja tunnesuhteeseen tutkittavien kanssa. Haastatteluissa huomasinkin, että informanttiperheellä vaikuttaa olevan samantapaisia perhearvoja kuin itselläni.

Mun mielestä me ollaan hyvin perhekeskeinen. – – Ja sitte se mistä oon tyytyväinen...et nää meidän lapset pitää yhteyttä toisiinsa. Ja ne niinku pitää... niinku sillai huolta toisistaan.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Yhteisten arvojen vuoksi oivalsin asennoituvani informanttiperheeseen myönteisesti, mikä tiedostamattomana voisi muuttua ongelmaksi. Tällaisia tunnesuhteeseen ja ylipäättään hiljaiseen tietoon liittyviä riskejä olen pyrkinyt vähentämään itsereflektiolla.

Perheen vanhempien haastatteluiden jälkeen leppoisa tunnelma jatkui perheen nuorten aikuisten haastatteluissa. Kaksikymppisten kohtaaminen tuntui mutkattomalta, koska olen tottunut vuorovaikutukseen nuorten aikuisten kanssa omien lasteni ja heidän ystäviensä seurassa sekä nyt keski-ikäisenä opiskelijoiden joukossa. Mielenkiintoista, mutta ei epämukavaa, oli kohdata tuttavani Emma uudessa roolissa haastateltavana. Ajattelin haastattelun jälkeen, että hän oli saattanut pohdita asiaa muita perheenjäseniään enemmän, koska hän kertoi monista teemoista pitkästi ja monipuolisesti. Toisaalta perheryhmässä ja haastatteluissa nousi esiin, että Emma on luonteeltaan aktiivinen keskustelija. Hän oli itse myös äskettäin tehnyt opinnäytetyötä ja kenties tuttavani tunsu velvollisuutta olla mahdollisimman hyvä haastateltava. Vastaavasti omaan käytökseeni saattoi heijastua toive vaikuttaa hänen silmissään vakuuttavalta tutkijan roolissani. Haastattelulle onkin ominaista, että sen osapuolet valitsevat tietynlaisen puhutavan, koodin (Hirsjärvi & Hurme 2009, 50). Tutkimukseni eri haastatteluissa koodit saattoivat olla hivenen erilaisia, mutta koin kaikki haastattelut leppoisina ja varsin avoimina keskusteluina ja että epävirallisuudesta huolimatta pysyin tutkimuskontekstissa (Tolonen & Palmu 2007, 108). Perheelle kokemus oli samansuuntainen, kertoi yksi informanteista tutkielman käsikirjoituksen lukemisen yhteydessä.

Haastattelupaikalla voi olla suuri vaikutus haastatteluun (Hammersley & Atkinson 2007, 114–116) ja pienenä riskinä voi pitää sitä, että haastattelin perheen nuoret aikuiset kodissani. Ehdotin sitä tapaamispaikaksi, kun he miettivät WhatsApp-ryhmässä sopivaa kohtaamispaikkaa. Ratkaisu oli sikäli itsekäs, että se vähensi matkustamistani, mutta kotini tuntui myös sopivan informanttien aikatauluihin ja kulkemisiin, sillä kaikki olivat kokoontumassa kotipaikkakunnalleni. Paikkaehdotukseen vaikutti tuntumani, etteivät haastateltavat välttämättä toivoneet haastattelujen tapahtuvan heidän omissa kodeissaan, joissa Veeralla ja Emmalla asuu perhettä ja Annalla ja Seveillä kämppekavereita. Halusin myös haastattelujen tapahtuvan kodikkaassa, häiriöttömässä ja rennossa ympäristössä, jossa sekä minun että haastateltavien olisi helppo olla ja jossa voisin minimoida taustahälyn (Hirsjärvi & Hurme 2009, 73–74). Pyrin suunnittelemaan tilanteen niin, ettei kotini haastattelupaikkana vahvistaisi liikaa haastattelijan valta-asemaa (Alasuutari 2011, 146; Tolonen & Palmu 2007, 104–107) – varsinkin koska olen nuorten omien vanhempien ikäluok-

kaa. Istuimme yhdistetyssä olohuone-ruokailutilassa kotoisesti ruokapöydän ääressä ja aloitimme kunkin haastattelun kahvi- tai teekupin ääressä niitä näitä rupatellen. Kahden haastattelun aikana paikalla olivat vain haastateltava ja minä, mutta kahden muun haastattelun aikana paikalla oli myös teini-ikäinen tyttäreni. Hän oleskeli haastattelujen ajan omassa huoneessaan suljetun oven takana ja kuunteli tablettititeokoneeltaan musiikkia tai nettiohjelmia kuulokkeilla. Haastateltavat tiesivät, että tyttäreni oli kotona ja se sopi heille.

Haastattelut nauhoitin älypuhelimellani, josta kopioin ne tietokoneelle. Litterointitarkkuudessa painotin sisältöä, en niinkään minun ja haastateltavien välistä vuorovaikutusta (Tiittula & Ruusu vuori 2005, 16). Yksittäisten haastattelujen nauhoitettu kesto vaihtelee noin tunnista tuntiin ja varttiin. Aikaa kuhunkin kohtaamiseen kului puolestatoista lähelle kaksi tuntia, koska pyssäytin välillä tallennuksen haastattelun kolmiosaisen rakenteen vuoksi. Haastattelujen edetessä ounastelin, että haastateltavat olivat keskenään jutelleet kysymyksistäni. Jokaisella oli silti omat vastaukset, eikä keskustelu perheenjäsenten kanssa ollut alkanut tuottaa yhdessä sovittua totuutta. Tietyissä teemoissa aineisto vaikutti riittävältä – eli saturaatiopiste (Tuomi & Sarajärvi 2006, 89) tuli vastaan – varsin nopeasti. Toisissa teemoissa myös viimeinen haastattelu yllätti uusilla näkökulmilla. Lähes jokaisen haastattelun jälkeen tuli mieleeni kysymyksiä, jotka olisin vielä voinut kysyä. Toisaalta tutkiminen merkitsee rajaamisen taitoa (Laitinen 2010, 48).

Kukin haastattelu jakaantui aina kolmeen osaan, joiden välissä pidimme pienen tauon. Ensimmäinen ja kolmas osa olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja eli haastattelun aihepiirit olivat kaikille samat, vaikka kysymysten muoto ja järjestys eivät aina olleet samanlaisia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48; Ruusu vuori & Tiittula 2005, 11; Tuomi & Sarajärvi 2006, 77–78). Minulla oli valmiita kysymyksiä, mutta keskustelu sai tarvittaessa myös lähteä niistä polveilemaan. Kysymykset ja niiden järjestys muuttuivat hieman haastatteluiden myötä, kun huomasin uusia tiedontarpeita tai totesin, että jokin kysymys toimii paremmin jossain toisessa vaiheessa haastattelua. Joskus joku kysymys saattoi jäädä kokonaan pois tai haastateltavan puhe toi mieleen aivan uusia kysymyksiä. Sovelsin Hirsjärven & Hurmeen (2009, 104) kuvaamaa joustavuuden periaatetta.

Haastattelun ensimmäisessä osassa kysyin ensin helppoja perusasioita haastateltavasta ja perheyhmästä. Alkuosan tärkein tavoite oli rentouttaa haastateltavia, auttaa heitä kokemaan haastattelu mielekkääksi (Hirsjärvi & Hurme 2009, 107) ja johdattaa heidät tutkimuksen lähes struktu-

roimattomaan kakkososaan. Siinä kävimme läpi perheryhmän marraskuun 2015 kaikki viestit. Haastateltava selasi kuukauden viestit omasta puhelimestaan tai jos keskustelu ei esimerkiksi puhelimen vaihdon vuoksi ollut enää tallessa, sitä katseltiin minun paperitulosteestani. Samalla haastateltava sai vapaasti kertoa perheryhmän viesteistä tai niiden lähetys- ja vastaanotto-tilanteista mitä halusi. Itse tein täydentäviä kysymyksiä asioista, jotka herättivät mielenkiintoni. Haastattelun kolmannessa osassa palattiin jälleen keskustelemaan haastattelukysymysten teemojen pohjalta, mutta nyt mieleen palautettuna olivat tuoreena marraskuun viestit. Muistilistani haastattelun ensimmäisen ja kolmannen osan teemoista ja kysymyksistä on liitteessä 1, mutta aivan kaikkia kysymyksiä ei esitetty kaikissa haastatteluissa.

Valitsin perheryhmän viestien läpikäymisen haastateltavan johdolla yhdeksi osaksi haastattelua, jotta WhatsApp-perheryhmän viestilokiin tallennetut tiedot saisivat haastattelusta syvyyttä. Ryhmän viestihistoria sisältää aukotonta dataa eli tarkan kopion siitä kuka on lähettänyt, mitä ja milloin, mutta vain siihen nojaava tieto voi jäädä pinnalliseksi ja sitä on hyvä täydentää muilla aineistonkeruumenetelmillä (Berg & Düvel 2012, 84–86). Tiheään kuvaukseen tarvitaan tiheä aineisto, kuten Uotinen (2005, 63) muistuttaa. Yhtenä innoittajana valitsemaani haastattelutapaan toimivat Sarah Pinkin desing-antropologiset videotutkimukset. Pink on kuvannut ihmisiä itse esittelemässä kodeissaan arkisia asioita kuten tiskaamista, pyykinpesua ja valaistusratkaisujaan. Menetelmän avulla hän etsii arkisia rutiineja jotka usein jäävät piiloon, mutta jotka ovat kodeissa asukkaille tärkeitä. Informanttien omat, vapaat kertomukset ovat auttaneet häntä luomaan tutkimusaiheistaan kategorioita, jotka ovat toimineet hänelle sisäänkäynteinä arkeen. (ks. esim. Pink 2011 ja Pink 2014, 418–422.) Vastaavia ovia arkeen toivoin löytäväni pyytämällä informantteja- ni itse esittelemään perheryhmänsä viestejä. Haastattelun vapaan esittelyjakson vaikutus tuli heti esiin haastattelun kolmannessa osassa, kun haastateltavat huomasivat ryhmänsä viesteistä uusia yhteyksiä ja merkityksiä, joita he eivät olleet haastattelun ensimmäisessä osassa ottaneet esiin, vaikka siinä oli osin keskusteltu samoista teemoista (Hirsjärvi & Hurme 2009, 137).

Aineistoa on täydennetty hieman vielä tutkielman käsikirjoituksen valmistumisvaiheen aikana maaliskuussa 2018. Lähetin viimeistelyvaiheessa käsikirjoituksen haastateltaville ja pyysin heitä kommentoimaan tekstiä (ks. esim. Boellstorff 2012, 184). Lisäksi samassa sähköpostiviestissä lähetin muutaman lisäkysymyksen (liitteessä 1). Käsikirjoituksen dialogiseen työstämiseen informanttien kanssa saatetaan antropologiassa joskus kannustaa (Hytönen-Ng 2016, 289), ja sen

voi myös ajatella yhdeksi keinoksi lisätä tutkimuksen luotettavuutta (Kamal ym. 2016, 12). Dialogisuutta on käyttänyt onnistuneesti esimerkiksi Puuronen (2004) väitöskirjassaan anoreksiapotilaista, mutta toisaalta tulos voi olla myös vaatimaton, kuten Uotinen (2005, 77) kertoo: kun hän luetti informanteillaan heistä kirjoittamansa tarinat, kukaan ei kommentoinut tarinoiden sisältöä. Oma luku- ja kommentointipyyntöni osoittautui hyödylliseksi, sillä kuulin, miten perhe koki tulokintani ja sain tietoa siitä, miten olin onnistunut ottamaan huomioon heidän emic-maailmansa eli sen mikä on heille tärkeää (ks. luku 3.1.). Sain myös päivitettyä, kiinnostavaa tietoa perheryhmästä. Informanttien kommentteista kerron tarkemmin luvussa 3.6.

3.5. Metodit: sisällönanalyysi ja lähiluku

Tutkimusaineistooni kuuluu 325 WhatsApp-viestiä ja kuusi perheenjäsenten haastattelua, joista lyhin kesti tunnin ja kaksi minuuttia, pisin puolitoista tuntia. Aineisto on moninaista: sanallisia viestejä, valokuva- ja videoviestejä, hymiötä ja emoji-kuvamerkkejä sekä haastatteluja. Lisäksi aineistoon kuuluu WhatsApp- ja sähköpostikirjeenvaihtoa haastateltavien kanssa. Aineiston analysoimiseen olen käyttänyt kahta metodia: sisällönanalyysiä ja lähilukua.

Ensimmäisessä vaiheessa tarkastelin WhatsApp-perheryhmän viestiliikennettä sisällönanalyysin keinoin sekä määrällisesti että laadullisesti (esim. Hirsjärvi & Hurme 2009; Tuomi & Sarajärvi 2006). Määrällisesti olen kuvannut viestejä jakamalla ja taulukoimalla niitä luokkiin ja kategorioihin, esimerkiksi lähettäjän, lähetyspäivämäärän, -viikonpäivän ja -kellonajan mukaan. Olen laskenut ja taulukoinut viestejä myös sen mukaan, sisältävätkö ne vain tekstiä vai myös valokuvia, videoita tai kuvamerkkejä ja ovatko ne uusia keskustelunavauksia vai kommentteja muiden aloittamiin keskusteluihin. Tämänkaltaista laskemista käytetään myös laadullisessa ja etnografisessa tutkimuksessa, vaikka se usein mielletään määrällisen tutkimuksen keinoksi (Hirsjärvi & Hurme 2009, 172; Boellstorff ym. 2012, 39). Laskemalla etnografi voi esimerkiksi määrittellä jonkin havainnoitavan ilmiön laajuutta, varmistaa ajatuksiaan ja intuitioitaan ja dokumentoida hypoteesejaan (Gobo 2008, 216–217).

Laadullisessa sisällönanalyysissä olen kuvaillut aineistoa sanallisesti esimerkiksi etsimällä ja luokittelemalla siitä teemoja, yhtäläisyyksiä ja eroja (Tuomi & Sarajärvi 2006, 93–95). Olen selvittänyt, millaisiin aiheisiin viestit liittyvät, millaisia valokuvia ja videoviestejä perhe ryhmään

lähettää, miten se käyttää hymiöitä ja emoji-kuvamerkkejä, mitä sovelluksen ominaisuuksia ei käytetä ja millaisia piirteitä ryhmän jäsenistä voi viestijöinä löytää. Käytän sisällönanalyysiiä erityisesti apuna kokonaisuuden hahmottamiseen (Iranto 2011, 143), joskin samalla yritän muistaa Huldénin (2015, 124) huomion, että kuvailevat tilastolliset menetelmät voivat johtaa tutkijaa uskomaan heikkoihin yhteyksiin. Sisällönanalyysin pohjalta rakentuu varsinkin tutkielman neljäs luku Perheryhmä: Tivoli Porho, jossa esittelen perheryhmää, sen syntyä ja käyttöä.

Syvennemmälle pyrkivän merkitysten analyysin olen tehnyt lähiluvun keinoin. Lähiluvun juuret löytyvät uskriittisestä kirjallisuudentutkimuksesta, mutta nykyään se tarkoittaa ylipäättään ymmärtävää ja huolellista tulkintaa ja laajaa joukkoa tarkastelutapoja. Lähiluvun avulla voidaan tarkastella myös kuvia. Tässä tutkielmassa tavoittelen lähilukua, joka tarkoittaa useita lukukertoja pohtien ja valikoiden ja aineistolle kysymyksiä tehden. Se tarkoittaa myös tulkintaa ja kirjoittamista, joissa huomio kohdistuu keskeisiin asioihin, ei kaikkeen mahdolliseen aineistosta löytyvään. Lähiluku kulkee väärään suuntaan, jos se kutistuu yksityiskohtien tarkaksi kuvaukseksi. (Pöysä 2010, 331–342; ks. myös Jouhki & Steel 2016, 31–32.) Yksityiskohtia kuitenkin tarvitaan, sillä niiden avulla etsin laajempia merkityksiä (Pöysä 2015, 30), etnografista ”geertziläistä” tiheää kuvausta (Geertz 1973, 5–10). Tutkimuskirjallisuus on rikastanut aineiston lähilukua (Pehkonen 2013, 44). Tärkeää analyysissäni onkin aineiston tarkastelu teoreettisen viitekehysten näkökulmasta: mitä viestit ja haastattelut kertovat WhatsApp-perheryhmästä Shoven, Pantzarin ja Watsonin (2012) kuvaamana käytäntönä, perheen syntymisenä arjen teoissa (Carsten 2004) sekä virtuaalisen oleskelun ja läsnäolon kokemuksina (O’Hara ym 2014; Baldassar 2016, Madianou 2016, Nedlecu & Wyss 2016), joita olen tarkemmin kuvannut luvussa kaksi. Kun teoreettinen näkökulma tällä tavoin jäsentää lukemista, huomiota ei voi kiinnittää mihin tahansa tekstin piirteisiin. Menetelmää kutsutaan teoreettisesti informoiduksi lähiluvuksi. (Pöysä 2010, 343–344; Pöysä 2015, 33.)

Käytännössä lähiluku alkoi heti, kun ensi kertaa luin perheryhmän viestejä niitä valokuvatessani ja kun aloin litteroida haastatteluja. Sen jälkeen palasin teksteihin ja kuviin toistuvasti, teoreettisten näkökulmien kanssa vuorotellen, niiden avulla aineistoa eri tavoilla katsoen ja välillä myös jättäen aineiston rauhaan pitkiksi ajoiksi. Erityisesti havainnoidessani perheryhmää viestien avulla tein aluksi paljon vain huomioita, mikä osoittautui hyödylliseksi (Rantala 2010, 279). Lukies- sa merkitsin huomioitani teksteihin eri värisillä tusseilla eri aihepiireistä ja kirjasin samalla ha-

vainoja haastattelulitteraatioiden ja paperille tulostettujen viestien oheen ja luettelomaisesti tutkielman käsikirjoitusluonnokseen. Kirjoittaminen lisääntyi lukemisen edetessä ja vähitellen tekstipalasista alkoi muodostua kokonaisia lauseita, kappaleita ja ajatuksia – siis tulkintaa. Työtapaa voi kuvailla hermeneuttisen kehän tavoitteluksi: tarkastelin kokonaisuutta ja sen osia suhteessa toisiinsa ja pyrin hahmottamaan yleiskuvaa. Analyysin eri vaiheissa olen lisäksi yrittänyt reflektoida, miten omat asenteeni ja ennakkokäsitykseni vaikuttavat lukemiseeni ja tulkintaani, sillä edes ensimmäinen lukukerta ei ole niistä vapaa. Oma haasteensa tuli eteen vielä analyysin loppuvaiheessa, kun piti ratkaista, milloin lukemisen voi päättää. Silloin oli hyväksyttävä, että lopullista totuutta ja tulkintaa ei löydy, eikä tutkielmani voi vedenpitävästi todistaa jonkin asian olevan tietyllä tavalla. Ymmärrys tutkimuskohteesta lisääntyy silti, käsitys aiemmasta tutkimuksesta voi täydentyä tai muuttua ja samalla voi avautua uusia tutkimuskysymyksiä. (Pöysä 2010, 339–340 ja 355; Pöysä 2015, 7, 26, 30–32 ja 37.)

3.6. Eettisiä kysymyksiä

Opinnäytetyön tekeminen tarkoittaa tieteen eettisten periaatteiden noudattamista, esimerkiksi rehellisyyttä ja tarkkuutta niin tulosten arvioimisessa, tallentamisessa kuin esittämisessä (esim. Kuula 2006, passim; Fingerroos & Jouhki 2014, 94). Etnografiselle tutkimukselle ominaista on, että eettiset kysymykset keskittyvät usein tutkijan ja tutkittavien välisen vuorovaikutukseen (Vakimo 2010, 96). Informanttini ovat omista syistään suostuneet tutkimukseeni, korvauksetta antaneet aikaansa, nähneet vaivaa ja päästäneet minut tutustumaan perheeseensä ja sen yksityisiin viesteihin. Olen saanut mahdollisuuden tutkia perheryhmää sen sisältä käsin, läheisessä vuorovaikutuksessa perheenjäsenten kanssa ja tehtäväni tutkijana on toimia eettisesti oikein heitä kohtaan. Keskeinen kysymys on informanttieni itsemääräämisoikeuden ja yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen (Hammersley & Atkinson 2007, 212–213; Kuula 2006, 60–64; Pehkonen 2013, 39; Ruusuvuori & Tiittula 2005, 41). Kun esimerkiksi Uotinen (2005, 72) pohti väitöskirjassaan, mitä hyvä tutkimusetiikka informanttien suhteen käytännössä tarkoittaa, hän päätyi asettumaan informanttien asemaan ja ajattelemaan miltä hänestä itsestään kussakin tilanteessa tuntuisi. Näin olen itsekkin parhaani mukaan yrittänyt toimia. Siinä onnistuakseen tutkija tarvitsee välittämisen etiikkaa eli halua toimia oikein. Eettinen herkkyyden auttaa näkemään ongelmat ja ratkaisemaan ne, mihin tarvitaan vuorovaikutustaitoja, tutkimukseen ja tutkittaviin sitoutumista, alttiiksi asettumista ja kummankin osapuolen toiveiden ja tavoitteiden tiedostamista. (Vakimo 2010, 92–93.)

Informanttien tietoinen suostumus tutkimukseen on yksi eettisyyden perusedellytyksistä (esim. Hammersley & Atkinson 20017, 210–212; Uotinen 2005, 72). Omien informanttieni kanssa sovin tutkimukseen osallistumisesta ja haastatteluista epämuodollisesti, mutta aiheeseen sopivasti WhatsApp-viesteillä yhteyshenkilöni avulla. Se että yksi perheenjäsenistä tunsikin minut ja luotti minuun niin paljon, että halusi kysyä tutkimukseen omaa perhettään, todennäköisesti vaikutti muun perheen päätöksiin. Tutkittavien luottamus on kuitenkin myös pystyttävä säilyttämään. Tutkimusarjessa se tarkoittaa esimerkiksi tutkittavien oman äänen kunnioittamista siten, ettei heidän puheensa muutu, kun litteroin haastatteluja. Tutkimusraporttiin lainauksia valitessa on mietittävä, miltä lainaus haastateltavista voisi tuntua: vääristääkö se kenties heidän tarkoitustaan tai voiko se esittää heidät jotenkin epätodellisina tai epäedullisessa valossa, esimerkiksi naurettavina. (Uotinen 2005, 74–75.) Myös sitä on pohdittava, miten tutkimus voi vaikuttaa perheeseen ja perheryhmään ja mahdollisesti kolmansiiinkin osapuoliin tutkimukseen jälkeen (Pehkonen 2013, 39; Vakimo 2010, 101.) Tutkijana en saa aiheuttaa tutkimalleni yhteisölle haittaa tai vahinkoa (Fingerroos & Jouhki 2014, 95; Hammersley & Atkinson 2007, 213–217).

Tutkijan ja tutkittavien väliseen luottamukseen kuuluu anonymiteetin varmistaminen (Uotinen 2005, 74–76) Olen luvannut sen haastateltavilleni osallistumispyynnöstä lähtien. Anonymisoinnin varmistamiseksi muutin aineistossa informanttieni nimet, jotka pyysin perheenjäseniä itse valitsemaan. Myös Veeran lapsille annettiin tutkimusnimet, koska heistä puhutaan aineistossa paljon. Lisäksi kerron muita tietoja perheestä vain yleisellä tasolla, jottei heidän tunnistamisensa olisi helppoa. Tarvittaessa olen hämärtänyt tai jättänyt kertomatta joitain yksityiskohtia, esimerkiksi paikkojen ja asioiden nimiä tai tiettyjä päivämääriä kuten syntymäpäiviä, joista informantit voisi tunnistaa. Anonyymitetin turvaamiseen kuuluu luonnollisesti, että säilytän kaiken tutkimusmateriaalin huolellisesti tutkimuksen päättymisen jälkeen. (Kuula 2006, 214–219; Olsson 2005, 282 ja 286.)

Viimeistään kunkin haastattelun alussa kerroin tutkimusperheen jäsenille, että nauhoittaisin haastattelun, mikä sopi kaikille. Tapaamisissa tarjosin mahdollisuutta, että he saisivat aikanaan lukea tutkielman käsikirjoituksen. Halusin toimia näin, jotta työtapani olisi dialoginen, mutta ennen kaikkea jotta heillä säilyisi kontrolli yksityiselämänsä valottamisesta: siitä mitä he lopulta haluavat julkisesti kertoa perheryhmästään, itsestään, arjestaan, ajatuksistaan ja tunteistaan.

(Kuula 2006, 80.) Kun tutkimusraportin kirjoittamisen loppusuoralla lähetin käsikirjoituksen perheelle luettavaksi, pyysin heitä erityisesti pohtimaan, paljastaako jokin haastattelusitaatti tai WhatsApp-viesti heistä liikaa tai ovatko ne jotenkin vääristäviä. Käsikirjoituksen lukeminen antoi heille myös mahdollisuuden kertoa, tulkitsenko aineistoa heidän mielestään oikeudenmukaisesti vai syntykö siitä eettisiä ongelmia (Vakimo 2010, 103). Palautteessaan informantit totesivat anonymisoinnin, sitaattien ja tulkinnan olevan asianmukaisia, eikä niistä heidän mielestään ollut välttämätöntä muuttaa mitään. Kommenttien perusteella selkeytin tekstistä muutamia yksityiskohtia, jotka saattoivat liittyä esimerkiksi ikään tai johonkin perheen tapaan. Lisäsin raporttiin myös tuoreita tietoja perheryhmän tilanteesta.

4. Perheryhmä: Tivoli Porho

4.1. Ryhmä syntyy lasten aloitteesta

Informanttiperhe muistelee perustaneensa WhatsApp-ryhmän vuodenvaihteessa 2014–2015, joten haastatteluhetkellä perhe oli käyttänyt ryhmää reilun vuoden verran. Ajatus perheryhmästä heräsi Veeran ja Emman keskusteluissa, koska he olivat aiemmin käyttäneet WhatsAppia ystäviensä kanssa. WhatsApp-ryhmän perusti Veera, joka kutsui ryhmään Emman jälkeen Annan ja Severin.

– – siskot oli puhunu että tulkaa nyt WhatsAppiin – – että paljon helpompi pitää yhteyttä, mutta jotenkin aina oli silleen, että mitä mä sillä teen että. – – mutta sitten joku ilta vaan silleen kotona oltiin pikkuveljen kaa, että okei, nyt tehdään WhatsAppit ja sit tehtiin.
Anna, haastattelussa 21.3.2016

Perheen vanhemmat Susanna ja Antero muistavat ajatelleensa WhatsApp-sovelluksesta kuullessaan, että se voisi olla hyvä. Tutkimuksissa onkin huomattu, että kun perheeseen kuuluu nuoria, perheen aikuisten kiinnostus viestintäteknologiaan lisääntyy, ja viestintäknologian voi ajatella sitovan sukupolvia yhteen (Wilska & Kuoppamäki 2017, 151 ja 162). Toisaalta perheen lapset kertovat hieman suostutelleensa Anteroa ja Susannaa WhatsAppin käyttäjiksi.

– – me niinku ensin perustettiin sisarusten kesken ryhmä. – – sit kun mä rupesin laittamaan sinne omista lapsista kuvia, niin sillä tavallaan saatiin vanhemmat mukaan, että mekin halutaan nähdä ne. Sitten he lähti aika nopeesti mukaan.
Veera, haastattelussa 22.3.2016

– – varmaan sen takia ne sitten lopulta suostui sen [WhatsAppin] ottaa, koska lähti vielä sitten toi pikkuvelikin kotoa pois niin – – pysty pitää kaikkiin helposti yhteyttä.
Emma, haastattelussa 16.3.2016

– – kun tuli noi lapsenlapset toisaalta ja – – useampi oli jo pois kotoa, ni siihen tiedonvälitykseen että. Että aina tuli, että mä en jaksa kaikille näitä samoja juttuja puhua. Että ehkä se oli se tarkoitus siinä.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

– – kun kuulin että WhatsAppi on tullu, ni ei tota, sillai että mihinkä totaki tarvii – – Sitte taas ku on sitä käyttäny, ni ei kyllä niinku raaskis luopuakaan – –.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

Perheen kuvaus palvelun käyttöönotosta vahvistaa aiempien WhatsApp-tutkimusten tuloksia: käytön ovat omaksuneet nuoret aikuiset ennen vanhempiaan ja käyttöönottoon liittyy usein sosiaalista painetta lähipiiriltä. (Church ja de Oliveira 2013, 354 ja 358.) Käyttöönottoon liittyy usein myös uusia tai erityisiä elämäntilanteita, kuten perheenjäsenen muuttaminen ulkomaille, sairastuminen tai elämäncriisi. (Taipale ym. 2017, 76 ja 82; Baldassar 2016, 150). Arjen kiireen keskellä mahdollisuus kertoa sama asia yhdellä viestillä monelle henkilölle tuntuu WhatsAppissa kätevältä (Tammelin & Anttila 2017, 63).

Koska perheessä vain Emmalla ja Veeralla oli ennestään WhatsApp-sovellus, muiden piti hankkia se itselleen, jotta kaikilla olisi käytössään sopiva materiaali, jota käytännön syntyminen edellyttää (Shove ym. 2012). Yhteensopivien viestintäteknologisten laitteiden ja ohjelmistojen omistaminen voidaankin tulkita merkiksi perhesolidaarisuudesta (Taipale ym. 2017, 83). Sitä ennen perheessä tultiin tietoisiksi WhatsAppista ja sen ajateltiin voivan vastata johonkin tarpeeseen, esimerkiksi aiempaa aktiivisempaan virtuaaliseen läsnäoloon perheessä (Baldassar 2016, 152). Tivoli Porhon perheessä valmius ja halu perheensisäisen viestinnän tiivistymiseen alkoi vahvistua jo ennen WhatsAppin käyttöönottoa.

– – jotenkin ehkä tuntuu, että siinä vaiheessa kun rupes noi isosiskot muuttamaan pois kotoa että ois jollain tavalla tullu silleen ehkä vielä läheisemmäksi, tai sitten ruvettiin ehkä keskustelemaan enemmän ku ennen oltiin tehty yhdessä.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Kun WhatsApp-ryhmä perustetaan, sille valitaan nimi, jolla ryhmä otsikoidaan sen jäsenten WhatsApp-yhteystietoluetteloon puhelimesta. Valinta oli informattiperheelle helppo, koska perhe on pitkään kutsunut itseään lempinimellä Tivoli Porho.

– – me lähdettiin johonkin matkalle, kesälomamatkalle, niiku autolla, porukalla. – – koko se tilanne kun siinä lähdettiin, se oli yhtä tivolia. Ja oiskohan se Porho tullut jostain porvarimeiningistä. Joku rupes vitsailemaan, että nyt porvariporukka lähtee sitten porhoilemaan tonne nii. – –

Antero, haastattelussa 13.3.2016

Puhelimen WhatsApp-yhteystietoluetteloon ryhmän nimen viereen voidaan ryhmälle liittää tunnuskuva, joka näkyy luettelossa nimen vieressä. Tivoli Porhon tunnuskuvassa on pehmopupu, Veeran esikoispoika Mikon unilelu. Kuvan on aikoinaan valinnut Mikon kummio Severi.

– – Mikko halus mun puhelinta tutkia, nii sitte se... otettiin kuva siitä pupusta, sitte vaan laitoin sen joskus siihen [WhatsApp-ryhmään].
Severi, haastattelussa 19.3.2016

Siinä missä Tivoli Porhon nimi viittaa lapsuusajan perhe-elämän erityisiin hetkiin, pupu-tunnuskuvan voisi ajatella symbolisesti liittävän ryhmään perheen uuden sukupolven. Juuri kukaan ei haastatteluissa kuitenkaan muistanut tunnuskuvaa, eikä siihen kiinnitetty viestinnässä huomiota, joten se ei näytä sisältävän vastaavaa symbolista merkitystä kuin ryhmän nimi.

WhatsApp-perheryhmäkäytännön syntymiseen ei riitä, että omistaa sopivaa materiaalia ja että tuntee halua tehdä jotain. Lisäksi tarvitaan muun muassa kompetenssia (ks. luku 2.5.). Uuden viestintäteknologian käyttöönotto voikin osoittautua haastavaksi, jos perheenjäsenten ja sukupolvien välillä on kovin erilaista osaamista (Taipale ym. 2017, 69). Lapsiperheissä aloitteen käyttöönotosta tekevät usein vanhemmat (Horst 2010, 150) ja aluksi vanhemmat ja isovanhemmat opastavat lapsia teknologioiden käytössä, mutta roolit alkavat kääntyä päinvastaisiksi, kun lapset kasvavat: lapset ja lapsenlapset alkavat lahjoittaa laitteita vanhemmilleen ja isovanhemmilleen. Perheiden vanhimpia sukupolvia erilaiset online- ja mobiiliteknologiat kiinnostavat eniten juuri siksi, että he voisivat pitää yhteyttä ystäviin ja perheeseen. (Taipale ym. 2017, 71–72, 79; Vincent 2017, 2010.) Myös teini-ikäiset ja nuoret aikuiset ovat viestisovellusten käytössä aktiivisia etenkin etäällä asuvien ystävien ja perheenjäsenten kanssa (Aharony & Gazit 2016, 174).

Vastaava kehitys näkyy Tivoli Porhon perheessä, jossa aikuistuneet lapset ehdottivat ja opastivat WhatsApp-sovelluksen käytön vanhemmilleen, jotka halusivat pitää yhteyttä lapsiinsa. Niinpä käytäntöteorian kompetenssielementin eli viestintäteknologisen osaamisen välittämisen suunta sukupolvelta toiselle muuttui (Fortunati 2017, 103). Nuoret saattavat omien vanhempiansa lisäksi opastaa muita vanhempia sukulaisiaan ja lapsenlapset saattavat vaikuttaa siihen, että isovanhemmat ottavat viestintäteknologiaa käyttöön. Näyttää myös, että eri sukupolvien – lasten, vanhempien ja isovanhempien – väliset hyvät tunnesuhteet helpottavat teknologian käyttöönottoa. (Taipale ym. 2017, 75–76 ja 82). Informanttiperheessä Emma kertoi toisen isoisan käyttävän älypuhelinta ja WhatsAppia, mutta haastatteluhetkellä hän oli vaihtanut papan kanssa vain muu-

tamia kahdenkeskisiä WhatsApp-viestejä. Kaksi vuotta myöhemmin tutkielman käsikirjoituksen tarkistusluennan aikaan selvisi, että tilanne on edelleen sama: Anteron ja Susannan vanhemmista vain yksi isoisä käyttää WhatsAppia ja viestejä hänen kanssaan vaihdetaan vain kahdenkeskisesti, ei ryhmässä. Isoisä esittelee kuitenkin WhatsAppissa tulleita kuulumisia ja etenkin kuvia myös vaimolleen ja siten isoäiti osallistuu välillisesti WhatsApp-viestintään.

Uuden teknologian käyttöönotossa joku perheestä toimii usein tukihenkilönä muille ja auttaa heitä oppimaan tarpeelliset tiedot ja taidot. He ovat läheisiantuntijoita, joille digitaalisista askareista tulee perheen kotitöiden uusi muoto ja uusi rooli perheessä (Fortunati 2017, 103; Taipale 2017; Taipale ym. 2017, 79–80).

Sitten taisin kysyä ensin joltain, oiskohan se ollu Emmalta, että mikä tää on ja se sanoi, että asenna vaan ja kokeile. Sitte lähin niinku, pistin ja katottiin ja ei ollu mitään niinku tietoa aikasemmin siitä – – kun vaan sai sen asennettua niin ei siinä muuta ollu sitten. Antero, haastattelussa 13.3. 2016

Alkuneuvojen jälkeen Tivoli Porhossa ei ole tarvittu WhatsApp-tukihenkilöä, vaikka varsinkin äiti alkuun epäili teknisten taitojensa riittävyttä. Sovellus yllätti hänet iloisesti.

Se oli tosi helppoa. Ei se ollu sen kummempaa kuin – – normaali tekstiviestittelyn laittaminen. Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Ainoaksi Susannan tekniseksi ongelmaksi sekä hän että lapset mainitsevat, että joskus sormet lipsahtavat lähetä-kuvakkeelle kesken viestin kirjoittamisen, jolloin viesti lähtee matkaan vajaana. ”Hups, tein äidit”, Susanna saattaa silloin kirjoittaa ryhmään selitykseksi. Lapsilla teknisiä ongelmia ei ole ollut, mutta Antero kokee ääniviestien nauhoittamiseen tarkoitetun mikrofonikuvakkeen sijainnin hankalaksi: sitä tulee herkästi hipaistua vahingossa.

Iskältä tulee tasaisin väliajoin aina niitä, oho tuli taas lähetettyä joku huokaus – –. Emma, haastattelussa 16.3.2016

Turvallisuuden tarpeet vaikuttavat usein perheissä viestintäteknologioiden käyttöönottoon. Esimerkiksi matkapuhelimia saatetaan ostaa lapsille, jotta aikuiset tietäisivät, missä lapset liikkuvat ja mitä he tekevät (Horst 2010, 178; Vincent 2009, 196–197). Vanhempien yhteyden- ja huolenpidon tarpeet voivat jatkua lasten aikuistuesssa ja ne liittyvät myös Tivoli Porhon perustamiseen ja käyttämiseen.

Ihan et mä pääsen tavallan noihin lasten siihen elämään. Ja justinsa koska he on päivittäin aamulla ensimmäisenä ja illalla viimisenä mielessä, että niin sitten vähän tietää... no mitä kuuluu.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

– – siitä näkee että kaikki on ok. Sit jos niinku jossain vaiheessa ei rupee jostain kuulumaan jotain, niin heti joku kysyy että missäs sä meet. – – sellasta turvallisuuden tunnetta niinkun luo kaikille varmaan siinä mielessä että aina tietää lähiajan kuulumiset kummin-kin.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

Teini-ikäiset, kotona asuvat nuoret ovat matkapuhelintutkimuksissa kertoneet jopa välttelevänsä vanhempiensa yhteydenottoja (Devitt & Roker 2008, 198), mutta Tivoli Porhon kotoa muuttaneet nuoret aikuiset kertovat kokevansa yhteydenpidon tarpeita.

– – jotenkin pysyy mukana siinä niinku muittenkin arjessa tavallaan, että vaikka välimatkat on pitkät.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

No se on semmonen ihan hyvä, että vähän kuulumisia, että missä kukakin menee ja sillai. Ku ei nyt sillai kuitenkaan tuu ikinä soiteltua muuta ku vanhempien kanssa. – – Ja no en kauheesti tykkää henkilökohtaisesti puhelimesta puhua ni sillaiki ihan kiva että saa olla siinä [WhatsApp-ryhmässä] ihan hiljaa ja silti tietää, että mitä muille kuuluu.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

– – jos on välillä pitkiä aikoja, että ei ehdi vaikka näkee, ni sitte kaikki kumminki tota kautta saa vähän niinku tietää, että mitä niille kuuluu. – – on tosiaan helppo vähän niinku turhemmistakin asioista ilmoitella – – tekee siitä ehkä vähän läheisempää ku että jos lähettäis jotain sähköpostia tai tekstiviestiä – –

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Kun Tivoli Porhon jäsenet kertovat siitä, millaista heistä on saada muiden kuulumisia perheryhmässä, he samalla kertovat merkityksistä, joka on Shoven ym. (2012) käytänteorian kolmas elementti. Näitä merkityksiä pohdin tarkemmin luvussa 5.2.

Informanttiperheessä oli jo ennen WhatsAppia käytetty monia viestintäteknologioita perheen sisäiseen viestintään: puhelimesta puhumista, sähköposteja, tekstiviestejä ja Skype-videopuheluita. Koko perheen yhteisestä viestiryhmästä oli niin ikään kokemuksia.

– – meill oli aiemmin Facebookissa semmonen perheryhmä, missä me lähetettiin viestejä toisillemme. Mutta sitte ruvettiin miettiä, että paljon helpompi ku ois tässä puhelimesta, nii pystyy tämmösiä lyhyitäkin ja vähän niinku tekstarityyliin, mutta että menis kaikille viestejä.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Tivoli Porhossa WhatsAppin käytölle löytyy siis juuret aiemmista käytännöistä, mikä Shoven ym. (2012) teorian mukaan on yksi elinvoimaisen käytännön edellytyksistä. Emman mainitse-

massa Facebook-ryhmässä, perhe keskusteli ”verkkaisemmin” kuin nyt WhatsAppissa. Viestit olivat myös pidempiä, mutta nyt ”se viestittely on oikeestaan jäänyt”, Susanna toteaa. Veera sanoo kirjoittavansa Facebook-ryhmään enää asiat, jotka vaativat pitkäkökö selittämistä, koska silloin on helpompi kirjoittaa tietokoneen näppäimillä Facebook-ryhmään kuin matkapuhelimen näppäimillä WhatsApp-ryhmään. Sähköpostia perheessä lähettävät lähinnä lapset äidille ja isälle silloin kun toivovat näiden tulostavan heille joitain asiakirjoja. Myös tekstiviestit WhatsApp on suurimmaksi osaksi korvannut. Tekstiviestejä lähetetään oikeestaan enää vain Anterolle, jos on kiireistä asiaa, sillä kaikki tietävät, että hän käy WhatsApp-palvelussa vain muutaman kerran päivässä, eikä pidä nettiyhteyttä ja sovellusta jatkuvasti puhelimessaan päällä kuten muu perhe.

Mulla on niinku data-asetuksissa se, että se ei niinku jatkuvasti hae sitä [WhatsApp]. –
– Se syö akkua niin paljon tossa, että se tyhjenee niin nopeasti. En viitti koko ajan ladata sitä, oon pitänyt sen takia sitä silleen.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

Perheen aiemmin käyttämistä viestintäteknologioista parhaiten elinvoimansa WhatsAppin rinnalla on säilyttänyt perinteinen puhelu. Äiti kertoo edelleen soittavansa kullekin lapselle joka viikko. Hän arvioi, että siksi tärkeät asiat tulisi kerrottua ilman WhatsApp-perheryhmääkin, mutta WhatsApp-ryhmässä ”on vaan niin paljon helpompaa”. Joskus Susannan puhelut lapsille ovat kaiutinpuheluita ja isä osallistuu keskusteluun taustalta.

Yksi elinvoimaisen käytännön tunnusmerkki on, että käytäntö liittyy toiseen käytäntöön tai sillä on juuria aiemmissä käytännöissä (Shove ym. 2012, 75). Tivoli Porhossa perhe käyttää WhatsApp-ryhmää perhehistorian tallentamiseen ja jakamiseen, joten ryhmä jossain määrin korvaa tai ainakin täydentää vanhoista medioista valokuva-albumeita ja päiväkirjoja.

– – sen voi ottaa taskusta ja kirjoittaa sen asian kun se tulee mieleen. Ja mä vaikka just jotain kun Mikolta ja Sannalta tulee hauskoja juttuja ja aina haluaa että ne on jossain ylhäällä ja niitä ei tuu kotona mihkään vauvakirjoihin tai muuhun siinä arjen kiireessä niinku kirjoitettua. Nii sit usein laittaa noille niinku viestillä, että Mikko sanoi näin ja näin ja teki näin ja näin. Nii sit se on ainakin siellä muistissa jos ei muualla.

Veera, haastattelussa 22.3.2016

– – näitten lastenlasten niitä sanontoja, että mitä ne kertoo ja niistä mä sitten oon koittanu itelleni kirjottaa muistiin. – – Justiinsa laitoin kansioon näitä.”

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

” – – kiva vaikka jos käy jossain reissussa tai usein jos on noita hoitamassa noita lapsia ni sitte saattaa ottaa kuvia ja laittaa että tämmöistä minä nyt teen.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

4.2. Kaikki osallistuvat – omalla tavallaan

Marraskuussa 2015 Tivoli Porhoon on lähetetty 325 viestiä, joista tähän tutkimukseen liittyvää keskustelua on käyty parissakymmenessä viestissä. Perheen muuhun vuorovaikutukseen on käytetty reilut 300 viestiä. Kukaan ei aineistonkeruukuukauden aikana lähettänyt ääniviestejä, mutta haastattelussa Emma kertoi juuri lähettäneensä ensimmäisen ääniviestinsä: viikonlopputapaamisen jälkeen Severille laulun, joka oli huvittanut tätä. Videoviestejä perheryhmässä lähetettiin marraskuussa vain muutama, mutta tutkielman käsikirjoituksen lukuvaiheessa kaksi vuotta myöhemmin moni mainitsi videoviestien lähettämisen sittemmin lisääntyneen selvästi. Varsinkin Veeran lapsista lähetetään videoviestejä. Lapsista olivat myös marraskuun 2015 ainoat videoviestit, jotka Emma lähetti: perheen nuorten pikkujouluista kolme lyhyttä videota Mikon ja Sannan tonttupuuhista. Juhlasta lähetettiin ryhmään myös valokuvia, ja videoiden ja kuvien avulla isovanhemmatkin pääsivät juhlasta osallisiksi.

Haastatteluissa marraskuun viestien tarkastelun jälkeen kaikki hämmästelivät viestimäärää.

– – tuntuu että tää on ehkä meillä silleen aika hyperaktiivista välillä – – Mullaki poikakaveri ihmetteli joku ilta, että onks tänään semmonen päivä että ei oo tullu yhtään viestiä Tivoli Porhoon, pitäiskö sun laittaa että onko kaikki ihan kunnossa kaikilla.
Emma, haastattelussa 16.3.2016

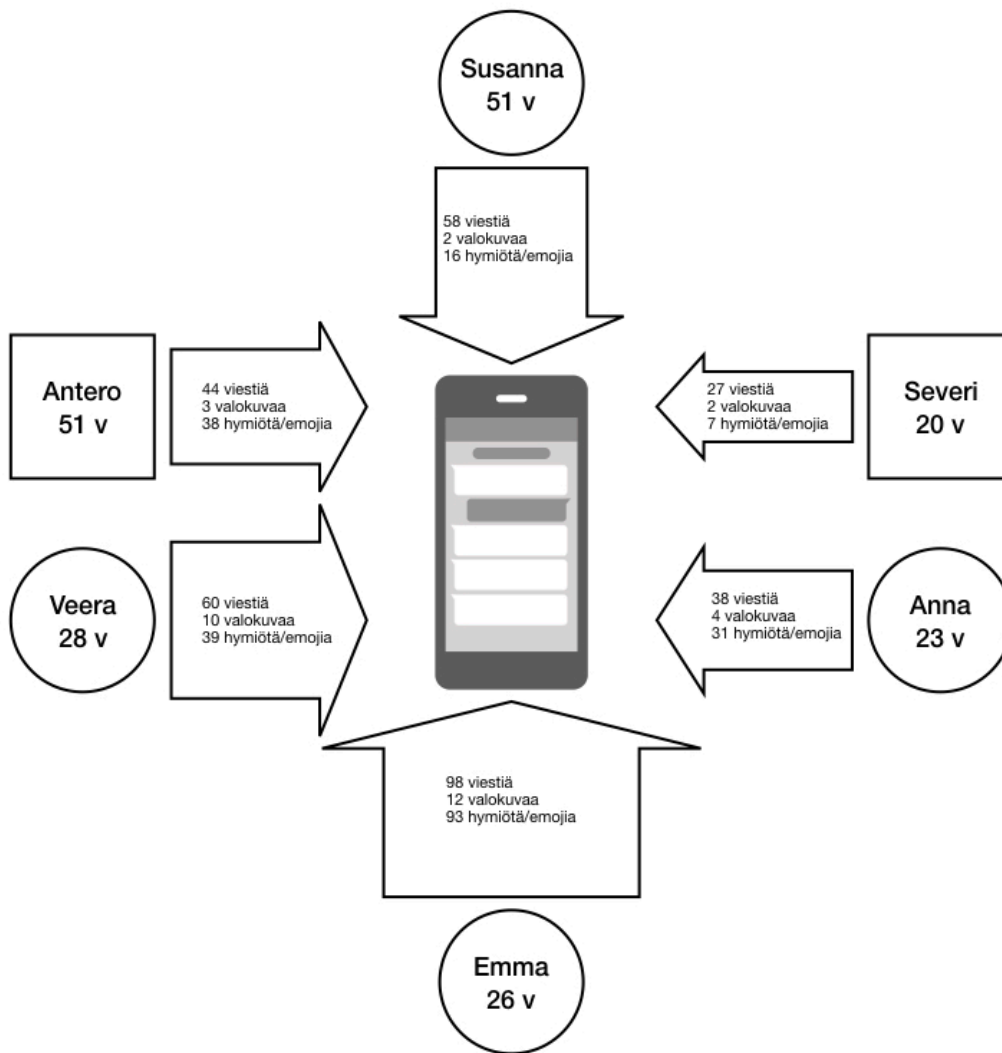
Yleinen arvio oli, että tutkimuskuukausi vastaa perheryhmän muita kuukausia niin viestinnän määrässä kuin laadussa.

– – se on hyvinkin semmonen tavallinen kuukausi että. Että vähintään kahden päivän, kolmen päivän välein viimeistään sitten joku kyselee jos jos kenestäkään ei mitään kuulu että.
Antero, haastattelussa 13.3.2016

Tietoisuus tulevasta tutkimuksesta ei vaikuttanut Tivoli Porhon marraskuun viestien sisältöön, mikä oli sekä perheen että minun toiveeni.

– – Olis ehkä hyvä ettei tiedetä mitä jaksoa seuraa niin ei yritettäis olla viisaampia kuin ollaan.
Susanna, ryhmässä 19.11. 2015 klo 17.18

Ja tää oli mun mielestä ihan hyvä, ihan oikeesti, – – että otettiin jälkeenpäin nää meidän viestit. Koska kyllä ois ehkä jotkut asiat jääny laittamatta.
Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Kuva 3. Informanttiperheen viestit WhatsApp-perheryhmässä marraskuussa 2015.

Tutkimus näkyy sen verran ryhmän marraskuun loppupuolen keskusteluissa, että perhe pohtii ensin osallistumisesta tutkimukseen ja sitten listaa sähköpostisoitteitaan minulle välitettäväksi.

Perheryhmän ahkerin keskustelija on Emma ja hänen lisäksi paljon juttelevat äiti-Susanna ja esikoinen Veera. Isä-Antero ja nuorimmat Severi ja Anna viestittelevät vähemmän, kuten kuvasta 3 voi havaita. Kaikki kuitenkin osallistuvat keskusteluihin. Tivoli Porhosta ei erotu yhtä selvästi kuin malesialaisesta laajasta WhatsApp-perheryhmästä, että perheessä olisi perheyhteyden ylläpidosta ja rakentamisesta erityistä vastuuta kantavia henkilöitä, joita tutkijat kutsuivat termillä ”kinkeeper”. Yksi tällaisen avainhenkilön tunnusmerkki oli, että juuri he lähettivät ryhmään päivän ensimmäisen viestin käynnistämään keskustelua, esimerkiksi hyvän huomen toivon tai jonkun muun huomion. (Kamal ym. 2016, 7–8.) Tivoli Porhossa päivän ensimmäisiä

puheenvuoroja käyttävät kaikki. Marraskuussa äiti-Susanna, Emma ja Anna aloittivat päivän jut-
telut yhtä usein, kukin viitenä päivänä. Veera avasi keskustelun kolmena päivänä ja isä-Antero ja
Severi kumpikin kahtena päivänä. Muutenkin jokainen perheessä avaa säännöllisesti uusia kes-
kustelunaiheita kertomalla tai kysymällä jotain – joskin ahkerin keskustelija Emma aloitti viestit-
telyn uusista aiheista melkein kolme kertaa useammin kuin Severi, joka on ryhmän hiljaisin.

Tykkään enemmän silleen, ettei ite tartte kommentoida kauheesti, mut kyl mä sillön täl-
lön laitan jotain – – Mun mielestä vaan tuntuu turhalta sanoa joka asiaan jotakin, sem-
mosta turhaa puhumista.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

Severin arvio osoittaa, että hän tiedostaa tapansa viestiä. Samoin muut tunnistavat omat ja toisten
tavat ja roolit ryhmässä.

– – jos rupeis laskeen että keneltä on eniten viestejä, ni Severiltä varmaan vähiten ja
Emmalta varmaan eniten.

Veera, haastattelussa 22.3.2016

– – Veera, Emma ja Susanna niin ne on niinku enemmän niitä, mitkä puluttaa sinne sitä
tavaraa ja tekstiä ja kuvia ja muuta ja.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

No iskä pistää lähinnä just kommentteja, jos joku on niinku kertonu jotain. Et se ei niin
kauheesti avaa sit tämmösiä niinku kuulumisia – –Veera pistää aika paljon lasten kuulu-
misista tai että ei ehkä niinkään omista ja Emma pistää yleisesti kaikesta ja kyselee paljon
ja äiti on samanlainen.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Emma taas laittaa aika sillain monipuolisesti – – Osa on turhaa ja osa on sitten ihan
semmosta kiva tietää kuulumisia. Anna on sillai yllättävän hiljainen niinkun, jos miettii
sitä minkälainen se persoonana on, kuitenkin ehkä meidän perheen äänekkäin tapaus – –
Severi, haastattelussa 19.3.2016

Tivoli Porhossa suhtaudutaan muihin hyväksyvästi, ovatpa nämä sitten enemmän tai vähemmän
aktiivisia ryhmässä, paljon läsnä tai poissa. Se vahvistaa brittitutkijoiden havainnon: WhatsAp-
pia käytetään mieluiten läheisiksi koettujen ihmisten kanssa, jolloin viestintään liittyy toisen ar-
jen aikataulujen ja viestintätapojen tunteminen. Tämä luo ymmärryksen ja odotushorisontin toi-
sen poissaolosta ja läsnäolosta, minkä vuoksi esimerkiksi vastauksen puuttumista tai viipymistä
ei heti koeta uhkaksi suhteelle. (O’Hara ym. 2014, 1136–1139.)

Kaverusten WhatsApp-ryhmissä on huomattu, että kasvokkaiset tapaamiset lisäävät WhatsApp-
viestejä ja kiintymyksen osoituksia niissä, kun tapaamisia jälkeensä puidaan ja niistä lähete-

tään ryhmään kuvia (da silva Braga 2017, 72; O'Hara ym. 2014, 1138). Myös Tivoli Porhossa viikonlopputapaamiset näyttävät jossain määrin lisäävän perheryhmän aktiivisuutta. Jos kaikki perheestä eivät ole tapaamisissa koolla, niistä laitetaan ryhmään kuvia tai videoita poissolevienkin nähtäväksi. Tapaamisen jälkeen viesteissä kiitellään kivasta yhteisestä ajasta ja kerrotaan turvallisesta kotiinpääsystä. Tällaiset kohteliaat viestit voivat johtaa myös pitkään keskusteluun muista asioista.

WhatsApp:n espanjalaiset käyttäjät ja kiinalaiset WeChat-pikaviestipalvelun käyttäjät kertovat, että kun tulee tarve puhua jostain tärkeästä läheisen ihmisen kanssa, teknologiaksi valitaan pikaviestipalvelujen sijasta mieluummin puhelu tai videopuhelu (Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 29–30 ja 35–36; Zhou ym. 2017, 1030). Tivoli Porhossa keskusteltiin havainnoinnin aikana tärkeistä asioista kuten terveydestä ja asumisesta, mutta erityisen vaikeita asioita ei otettu esille. Osa perheestä kokee, että tarvittaessa WhatsApp-ryhmässä voi keskustella kaikesta, mutta osa keskustelisi joistain asioista mieluiten kasvotusten.

– jos on vaikka jotain pahaa tapahtunu tai muuta, ni ei sitä välttämättä pistäis ainakaan WhatsAppiin, että ehkä tonne on helpompi pistää semmosia just arkikommentteja – –.
Anna, haastattelussa 21.3.2016

– – ehkä semmoset mitä on vaikea sanoa ääneen, ni sitte ne on helpompi kirjottaa. – –
sillonku meillä oli Facebookissa se ryhmäkeskustelu, mä varmaan sitä kautta ilmoitin kaikille ku mä erosin jostain poikakaverista ni.
Emma, haastattelussa 16.3.2016

– – jos miettii jotain ikävämpää asiaa, niin tuolla sen saa ilmoitettua kaikille samalla kerralla, eikä sitä tarvitse jauhaa jokaisen kanssa erikseen ja aina miettiä et missä minä otan tämän nyt esille tai silleen. – – sit on helpompi niinku kohdatessa puhua siitä vaikka enemmän tai tälleen.
Veera, haastattelussa 22.3.2016

Perheryhmä saattaa aktivoida ilmaisemaan tunteita ja asioita, jotka muuten voisivat jäädä kertomatta.

Ehkä sitten myös tuolla tulee helpommin sanottua vaikka jotain että kiitos, oli kiva viikonloppu tai silleen. – – niinku ei välttämättä tuu niin silleen kiiteltyä aina välttämättä niin paljon kasvotusten.
Emma, haastattelussa 16.3.2016

Haastatteluhetkellä informanttiperhe oli käyttänyt WhatsApp-perheryhmää reilun vuoden. Osa perheenjäsenistä arvioi, että käyttö on pysynyt koko ajan samanlaisena, osa taas on huomannut pieniä muutoksia.

– – on tullu vähän luontevammaks lähettää viestejä eri tilanteista. Aluks se saatto olla just silleen Facebook-tyylisesti, silloin tällön pistettiin jotain viestiä.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Ehkä kuvien määrä on saattanu lisääntyä siitä mitä se oli ihan alussa. Videoita ei alkuun lähettäny ikinä, nyt niitä on ehkä sit vähän enemmän. – – on tajunnu että se on oikeesti tosi helppoa.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Tivoli Porhon marraskuun reilussa kolmessasadassa viestissä on käytetty 224 kertaa hymiöitä tai emoji-kuvamerkkejä. Hymiö- ja emoji-merkkejä liittävät viesteihinsä runsaasti kaikki perheenjäsenet, kuten kuva 3 kertoo: Emma 93 merkkiä 98 viestissä, Veera 39 merkkiä 60 viestissä, Anna 31 merkkiä 38 viestissä ja isä-Antero 38 merkkiä 44 viestissä. Vähiten hymiöitä ja emojia käyttävät Severi (7/27 viestiä) ja äiti-Susanna (16/58 viestiä), joka kertoo tietoisesti rajoittaneensa kuvamerkkien käyttöä alkuaikojen innostusryöpsähdyksen jälkeen. Viesteissä on perinteiseen tapaan välimerkeillä tehtyjä hymiöitä hivenen enemmän kuin emoji-kuvamerkkejä, mutta syy löytyy Emman viestiaktiivisuudesta ja puhelimesta.

– – mulla ei ollu jostain syystä noi kunnan hymiöt käytössä ja se ärsytti mua ihan hirveesti. Mun piti aina käyttää vaan noita tommosia merkkejä, mulla ei ollu noita kuvia olenkaan – – ne oli niin hienoja, kun kaikki sai laittaa tommosia ja ite piti käyttää vaan niitä vanhoja.

Emma, haastattelussa 16.2.2016

Usein perheenjäsenet sijoittavat hymiön tai emojin lauseen loppuun ja se korvaa pisteen viestin lopettajana. Kuvia kuten kakkupalaa, rahasäkkiä tai kakkakikkareta käytetään sekä viestiä kuvittamassa että sanan korvaajana. Viesti voi olla myös pelkkä kuvamerkki.

– – joskus saattaa olla se ettei jaksa enää kommentoida mitään muuta ni pistää vaan jonku hymiön, ni toiset tietää että sä oot... nähty viesti mutta ei jaksa enempää kirjottaa.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Lähes kaikki perheen käyttämät hymiöt ja kasvonilme-emoji kertovat myönteisistä tunteista: hymyjä, nauruja tai muuten hyvää mieltä. Yli 200 merkistä vain puolen tusinaa kertoo kielteisistä tunteista: surusta, harmistuksesta tai hämmennyksestä. Yhteensä perhe käyttää marraskuussa yli tusinaa erilaista ilmettä, joista hymy- ja naurunaamat ovat suosituimmat. Muita emojia kuin ilme-merkkejä viesteissä on kolmisenkymmentä. Ne liittyvät useimmiten ruokaan (kakku, leivos, karkkeja, kahvikuppi, keittolautanen), perhe- ja vuodenaikajuhliin (tonttu, joulukuusi, ilmapallo, serpentiinit, sormus, rusetti) tai hyväksymisen osoitukseen (ok ja hyvä -ilmauksia sormi- ja käsimerkeillä).

Kyllähän se [hymiö/emoji] on ihan hauska semmonen tunteen ilmaisin. Tai joku vaan tämmönen. Toiset käyttää vähän enemmänkin välillä ja. Ehkä mulla se yks riittää yleensä. Antero, haastattelussa 13.3.2016

Rakkauteen liittyviä sydän- tai suukkoemojeita perhe käyttää vain kolme kertaa, vaikka kuvailee välejään läheisiksi ja lämpimiksi ja perhettä tiiviiksi. Selitys löytyy todennäköisesti sekä perheestä maakulttuurista: suomalaiset käyttävät keskimäärin vähemmän sydän- ja rakkausemojeja kuin muut kansat (Swift Key 2015, 8–10). Tivoli Porho ilmaisee kiintymystä enemmän omilla sanonnoillaan, joista kerron tarkemmin luvussa. 5.2.

Valokuvat vaikuttavat läsnäolon tunteeseen (Hjorth & Hendry 2015, 2). Valokuvia informantti-perhe käyttääkin viesteissään paljon, 33 kuvaa marraskuussa 2015. Kuvia otetaan ja lähetetään usein hetken mielihoiteesta, mutta Hinton & Hjorth (2013, 132–133) toteavat, että kamerapuhelimella kuvaamiseen ja kuvien käyttämiseen sosiaalisesti verkkoympäristöissä kerrotaan kuitenkin monenlaisia konteksteja: kuvat muun muassa liittyvät suhteisiimme kuvia katsovan ihmisen kanssa, kuvat luovat narratiiveja, kutsuvat katsojaa muistelemaan ja katsomaan tiettyjä paikkoja ja ne luovat sosiaalisia yleisöjä.

WhatsAppissa kuvien lähettäminen on usein osa nimenomaan ryhmissä viestimistä sekä hassuteltua (Church ja de Oliveira 2013, 355). Erityisiä vitsikuvia kuten internet-meemejä Tivoli Porhon perheryhmän marraskuusta ei löydy, mutta osa kuvista sisältää hyväntuulista hymähtelyä itse kunkin arjelle. Severi on esimerkiksi lähettänyt kuvan avaamastaan madosta, Emma joulukuusesta rakennusnosturissa, Susanna lumihangelta kulhollisesta porkkanoita, jotka hän on kerännyt kasvimaalta ensilumen alta ja Veera voileivästä, josta joku lapsista on salaa haukannut. Valokuviin liittyy usein jokin odotus vastaanottajan reaktiosta – aivan kuten yhteisessä kodissa asuvat perheenjäsenet ennakoivat toistensa tunteita ja tekemisiä. Ruoanlaittoon kotona saattaa liittyä ajatus, että tästä keitosta kaikki erityisesti pitävät. Samalla tavalla valokuvaa ottaessaan ja lähettäessään kuvaajalla on vastaanottaja mielessään: tämän asian haluan näyttää heille kuvana ja tällaisena he sen ehkä näkevät. Usein kyse on spontaanista hetken ja tilanteen jakamisesta, virtuaalisesta läsnäolosta, joka ylittää ajan ja tilan rajat (Hjorth & Hendry 2015, 2; Moroşanu 2016, 105–107 ja 120–123.) Kuvilla on myös mahdollista esittää toisille oma elämä tietynlaisena, esimerkiksi Yhdysvalloissa opiskelevat kiinalaisnuoret lähettävät usein vanhemmilleen ruokakuvia osoittaakseen, että he selviytyvät itsenäisesti arjen askareista ja syövät terveellisesti (Zhou ym. 2017, 1031). Myös monet Tivoli Porhoon lähetetyt valokuvat kertovat nimenomaan arjesta, mut-

ta kuvat ovat realistisia, eivät kiiltokuvamaisia. Vaikuttaa, että valokuvilla perheenjäsenet näyttävät toisilleen varsin aidosti, millaista elämää kukin elää (O'Hara ym. 2014, 1140).

– – Et onks semmonen päivä et haluu olla vaan sisällä tai just että onks kaikki kipeenä kun ei pääse mihinkään tekeen mitään – –

– – joku laittaa kuvan, et mitä mä syön tänään, vaikkei se oikeesti kiinnosta varmaan kehtään, niin silti se on jotenki että silleen pääsee mukaan siihen että minkälaista muilla niinku on sillon. – – Et vaikka se on joku vaan kuiva peruna lautasella nii kyl se sit kuitenkin kertoo jotain niinku.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Arjen lisäksi perhe lähettää kuvia juhlapäivistä tai muuten erikoisemmista tilanteista: ravintola-ateriasta, synttärei- ja isänpäiväkakuista, sukulaisvisiitistä, ensilumesta, valokuvaamon ikkunasta bongatusta Sannan kuvasta sekä jääkiekko-ottelusta. Valokuvilla perheenjäsenet voivat näyttää myös sen, millaista elämää he haluaisivat elää (O'Hara ym. 2014, 1140).

Anna lähettäny... me tykätään pelailla paljon ni sit se on lähettäny kuvan ku se on saanu, onkohan toi sen ensimmäinen oma peli sen omassa kämpässä, ni sitten sen piti ilmottaa meille, että nyt tännekin voi tulla pelaamaan.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Valokuvat kertovat siitä, mitä lähettäjä arvostaa ja pitää merkityksellisenä (Koskela 2014, 230). Emma on esimerkiksi lähettänyt paljon kuvia perheen eteläamerikkalaisen kummilapsen joulupaketin sisällöstä, koska hän hoitaa perheen puolesta yhteydenpidon. Emma lähetti niin ikään kuvia tavaroista, joita hän on laittanut joulupakettiin köyhille eurooppalaisille lapsille. Susanna totesi kuvia katsellessaan, että hyväntekeväisyysprojektit ovat Emmalle tärkeitä. Emma puolestaan kertoi halunneensa kuvilla tiedottaa, mitä hän on ostanut lahjahankkeeseen, johon oli houkutellut perhettä mukaan. Kuvilla voi Emman lailla välittää perheelle sekä arvostuksia että tietoa ja joskus jokin asia on helpompi ja nopeampi kertoa kuvalla kuin sanoilla. Lähettäjä osoittaa kuvalla myös arvostavansa vastaanottajan mielipidettä (O'Hara ym. 2014, 1140).

Veera kuvaa perheryhmään paljon lapsiaan Sannaa ja Mikkoa ja näiden touhuja – kuten muutkin pienten lasten äidit (Ganito 2017, 95). Lapset ovat perheryhmän suosituin kuva-aihe.

Ne [kuvat] on tosi kivoja ja nimenomaan näistä, koska nää on niin ihania nää Mikko ja Sanna nii.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

– – Veera laittaa tosi paljon kuvia noista lapsista, et ni sit on periaattees kiva nähdä, mitä ne touhuu ja miten ne kasvaa että pystyy sitäki vähän kattoon.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Luvussa 2.5. elinvoimaisen käytännön yhdeksi edellytykseksi todettiin yhteys aiempiin käytäntöihin. Hjorth ja Hendry (2015, 1) liittävät kamerapuhelimen käytön sosiaalisessa mediassa jatkumoksi, jossa aikoinaan esimerkiksi kuvia laitettiin nastoilla seinälle. WhatsApp-perheryhmässä kuvat säilyvät ja niitä voi selailta kuten valokuva-albumissa. Kuvien yksi tehtävä perhealbumissa on tallentaa muistoja, mutta kuvat myös määrittelevät, mitä ja ketä perheen yhteisiin muistoihin otetaan mukaan (Robertson, Wilding & Gifford 2016, 231) ja saman voi ajatella tapahtuvan WhatsApp-perheryhmän kuvissa.

– – sekin varmaan, et Mikosta ja Sannasta on paljon [kuvia] ni kertoo myös siitä että niinku vieläkin on kaikki silleen niinku silleen tiivistä porukkaa ja kiinnostunu niinku kaikkien asioista – –

Emma, haastattelussa 16.3.2016

WhatsAppissa tekniset laatukriteerit valokuville ovat laveammat kuin yleensä valokuville.

– – just sellasia kuvia mitkä ottaa puhelimella nopeesti. Eikä semmoisia suunniteltuja mitä sitten ehkä ottaa kunnon kameralla jolla tulee paljon laadukkaampia. Nää on sellaisia mitä ei tulis laitettua mihkään albumiin. Tärähtäneitä ja ei haittaa jos on vähän sumeita – – Ja näihin kuviin sitten kaikki aina kommentoi vuorollansa jotakin.

Veera haastattelussa 22.3.2016

Toisin sanoen WhatsAppiin tallentuu erityisesti tilannekuvia. Kuvien lähettämiseen liittyy olennaisena niistä keskusteleminen.

4.3. Viestinnän rytmit ja säännöt

Tivoli Porhon viestinnässä voi havaita temporaalisia ulottuvuuksia, niin ryhmän tapahtumissa kuin kunkin yksilöllisissä käyttötavoissa. Perhe keskustelee eniten maanantaisin ja sitten taas loppuviikosta torstaisin, perjantaisin ja lauantaisin. Viikon alkajaisiksi perhe usein kertaa menneen viikonlopun tapahtumia ja käsittelee käynnistyvän viikon asioita.

– – oon valmistautunu huomiseen huolella [viittaa joulukuun alkamiseen ja joulukalenteriin]: Yks kalenteri seinällä, toinen yöpöydällä ja arpa odottamassa raaputtamista hyllyllä :)

Severi, ryhmässä ma 30.11. klo 19.19

Hiljaisimpia päiviä ovat tiistait ja keskiviikot. Kuukaudessa oli yhdeksän päivää, jolloin ryhmässä ei keskusteltu ja niistä kolme oli tiistai- ja kolme keskiviikkopäiviä. Mahdollisesti viestittelytarve on vähäisempää, kun mielessä ovat tuoreena viikonlopun puheluissa ja tapaamisissa vaihdetut kuulumiset. Loppuviikkoa kohden torstaisin ja perjantaisin perhe järjestee tulevan viikonlopun tapaamisia, kertoilee viikonloppusuunnitelmista tai raportoi, mitä viikolla on saatu aikaan.

Mukawan lupsakkaa – – [kaupungin nimi]:n matkaa mamabellalle! Muah! 🚂
Antero, ryhmässä to 26.11. klo 14.31

Tässä vihdoon kuva jutuista, jotka lähetän onnellinen joulun lapsi -projektissa :) – –
Emma, ryhmässä pe 20.11. klo 11.04

Viikonloppuisin tehdään usein jotain arjesta poikkeavaa, mistä perhe varsinkin lauantaisin kertoo. Runsasta launtaiviestittelyä voi selittää myös vapaa-aika, kun opiskelijoilla on vapaata tunteilta ja työikäisillä työstä.

Me juodaan ismän synttärikahvit. Kakku 🍰 ei näy kuvassa
Susanna, ryhmässä la [pvm] klo 15.51, viestissä myös valokuva Anterosta

Hyvää synttääriä ismälle ja terveisiä sairastuvalta – – Mua on palellu koko päivän mutta nyt on hiki kun äsken otettiin tonttukuvia joulukortteja varten :D
Veera, ryhmässä [pvm] klo 15.56

Sunnuntai oli tiistain ja keskiviikon jälkeen viikon hiljaisin päivä. Se saattaa johtua siitä, että jokaisella on paljon omaa tekemistä. Ehkä sunnuntaisin myös tavataan perheenjäseniä kasvotusten, eikä heille silloin ole tarvetta viestitellä.

Ajan kokeminen ja sen suhde viestintäteknologian käyttöön liittyy moniin tekijöihin, etenkin elämäntilanteeseen (Tammelin & Anttila 2017, 65–66). Myös Tivoli Porhossa erilaiset elämäntilanteet ja viestintärytmit näkyvät. Vanhemmat Antero ja Susanna ovat arkena aktiivisimmillaan työpäivän jälkeen kello 16 eteenpäin ja hieman päivällä lounasaikaan. Susanna käy säännöllisesti palvelussa töiden jälkeen kotimatalla bussissa. Veeran aktiivisin viestittelyaika ajoittuu iltapäivään kello neljän tienoille ja illan tunteihin. Tämä saattaa johtua siitä, että silloin lasten isä on paikalla, jolloin Veera ei ole yksin vastuussa lapsista ja saa enemmän aikaa keskusteluun, jossa hänen vanhempansa ovat aktiivisimmillaan. Opiskelijoiden Emman, Annan ja Severin viestittely jakautuu vanhempia ja Veeraa tasaisemmin koko päivälle, mikä kertonee opiskelijoiden vapaammista aikatauluista. Aamupäivisin nuorimmat opiskelijat Severi ja Anna viestivät varsin vähän eli he kenties ahkeroivat luennoilla tai nukkuvat pitkään.

Moroşanu (2016, 144) kuvailee perhettä erityiseksi maailmaksi, jota säätelevät sisäiset, itse asetetut normit. Perheen säännöt ovat usein epämuodollisia ja ääneenlausumattomia yhteisymmärryksiä perheen käytännöistä ja niihin tottumista. Säännöt syntyvät toistuvissa teoissa perheen suhteissa ja vastaavasti ne muokkaavat perheen suhteita. (Jallinoja & Widmer 2011, 11.) Normien voi ajatella kuuluvaan myös WhatsApp-perheryhmään. Tivoli Porhossa yhteisiä pelisääntöjä ei ole lausuttu ääneen, eikä ryhmässä näyttäisi olevan voimakkaita normeja, mutta viesteistä voi havaita toistuvia tapoja, jotka kertovat perheen käytännöistä, odotuksista ja jonkinasteisista sisäisistä säännöistä. Esimerkiksi hyvistä irtokarkkitarjouksista ilmoitetaan aina muille. Samoin matkustavaiset ilmoittavat päässeensä turvallisesti perille. Joka kuukauden alussa käydään leikkimielinen kilpailu siitä, kuka ehtii ensiksi sanoa erään tietyn asian. Ilmaisuu on aloinaan alkanut isovanhemmilta ja nyt se on siirtynyt tavaksi perheen WhatsAppiin. Tällaisten ritualisoituneiden tapojen voi ajatella ylläpitävän perhesiteitä ja mielikuvaa perheestä ja luovan lisää rituaaleja. Niiden avulla voi myös rakentaa eroa meidän ja muiden perheiden välille (Baharin ym. 85–87; Clayton ym. 2017; Moroşanu 2016, 146.)

WhatsApp kaltaisten viestintäteknologioiden käyttöön liittyvät normit näyttäisivät perheissä olevan vasta muodostumassa (Ling & Lai 2016, 851; Taipale ym. 2017, 81). Kuten Zhou ym. (2017, 1034) toteavat: perheissä vanhemmat ja lapset saavuttavat vähitellen ymmärryksen siitä, mikä rooli kullakin teknologialla on heidän keskinäisessä viestinnässään. Sosiaalisten käyttökäytösten ja -normien kehittyminen on prosessi ja vie oman aikansa, kuten aiemmissakin viestintäteknologioissa, esimerkiksi lankapuhelimen käyttämisessä (Ling & Lai 2016, 850–851). Käytösetiketti voi myös kehittyä odottamattomiin suuntiin (Archambault 2017, 118). Tivoli Porhossa WhatsApp-ryhmän toimintaa ohjaavat säännöt näyttävät perustuvan perheenjäsenten ja heidän viestintätapojensa tuntemiseen ja hyväksymiseen. Samassa taloudessa asuvat perheenjäsenet tietävät yleensä monista pienistä merkeistä, esimerkiksi kodin äänistä, mitä muut perheenjäsenet tekevät (Moroşanu 2016, 147) ja vastaavaa tietämystä pienten vihjeiden pohjalta voi mielestäni kehittyä WhatsAppin kaltaisessa yhteisessä virtuaalisessa tilassa. Digitaalisen viestinnän onkin todettu toimivan juuri perheissä erityisen hyvin siksi, että perheenjäsenet tuntevat toisensa pitkältä ajalta (Sillanpää 2016).

Kun Tivoli Porhossa joku laittaa ryhmään viestin, joku perheenjäsenistä vastaa aina varsin nopeasti, Severi ja Anna vähemmän aktiivisesti kuin muut.

Vähän riippuu aina sillain että missä on ja mitä tekee mutta niinku että kattooiko puhelinta kuinka tiuhaan. Toiki [viesti josta juuri puhutaan] saattaa nyt olla että oon kattonu sitte vasta joskus illalla ja ei tavallaan enää mitään järkeä kommentoida koska on vanhentunut asiaa.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

No kyl mä silleen no pääsääntöisesti katon, jos sinne joku tulee mut jos jostain syystä ei pääse vaik puhelimen ääreen tai on joku tilanne ettei pysty lukeen, niin jos sinne on sattunu kertyyn joku semmonen monenkymmenen viestin, nii emmä sit niinku lue niitä. Et saatan vilkasta silleen, plärätä tälleen läpi, et onks jotain niinku kuvaa tai muuta tämmöistä pompahtais niinku silmiin.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Severin, Annan tai kenen tahansa perheenjäsenen poissaolo keskustelusta otetaan luonnollisena. Keskustelu on siis koko ajan avoinna mukaan tulemisille ja pois lähtemisille, läsnä- ja poissaololle, kuten edellä on todettu sovellukselle tyypilliseksi (O’Hara ym. 2014, 1133–1134). Laajan malesialaisen WhatsApp-perheryhmän keskeiset viestijät kertoivat kuitenkin kokevansa kielteisiä tunteita, jos heidän viesteihinsä ei mitenkään reagoitu. He itse jatkoivat sitä huolimatta viestimistä, koska halusivat pitää perheryhmän toiminnassa. (Kamal ym. 2016, 11.) Virtuaaliseen läsnäoloon näyttääkin liittyvän epäsymmetrinen vastavuoroisuus kuten huolenpitoon perheessä muutenkin: huomiota ja hoivaa annetaan ja saadaan puolin ja toisin eri määriä eri elämänvaiheissa (Baldassar 2016, 151).

– – melkein kaikkeen aina ainakin joku kommentoi et tulee kuulluks tai huomatuks.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Ei se niin paljo aikaa vaadi kuitenkaa lukee niitä läpi siitä. Ku se on jollekin muulle tärkeä asia ni sitten kuitenkin kiva tietää siitä mitä tapahtuu.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

Huonoja puolia? [WhatsApp-perheryhmässä]– – sit jos niitä tulis koko ajan vielä enemmän vaikka viestiä, ni siihen ehkä niinku väsyis, mutta ei tuolla nyt silleen, siellä aina yleensä joku reagoi, että ei sitte oo pakko aina ite laittaa – –

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Edellä olevista lainauksista voi tulkita, että vaikka informantiperheessä keneltäkään ei eksplisiit-
tisesti vaadita aktiivista viestintää, perheenjäsenet saattavat itse tuntea sen jossain määrin velvol-
lisuudekseen. Havainto vahvistaa aiempia tutkimustuloksia ylijärjaisistä perheistä: koska viestintä-
teknologioiden käytöstä on tullut normaalia arkea ja käytettävissä on useita eri teknologioita,

niihin voi liittyä odotus viestiä ja olla perheelleen virtuaalisesti läsnä, joskus jopa jatkuvasti. (Baldassar 2016, 156; Nedlecu & Wyss 2016, 214 ja 216.)

Yhteisen viestintäetikeitin puute jonkin teknologian käytössä voi merkitä sitä, että eri perheenjäsenillä voi olla viestinnästä erilaisia käsityksiä ja toiveita (Baldassar 2016, 155). Tivoli Porhossa hienoista ärtymystä herättää viestittely aiheista, joka eivät koske koko perhettä sekä puheenaiheiden sekoittuminen keskustelussa.

– – sitten menee hermot kun yhet keskustelee kahenkeskistä asiaa ja itellä piippaa puhe-
lin koko ajan, nii se on sit ehkä se huono puoli. Että välillä tulee sitten vähän turhaankin
viestiä justiin tonne ryhmäkeskusteluun.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

No ehkä toi tommonen sekavuuskin välillä [ärsyttää], et ei oikeen sitä saa siitä kiinni,
mistä joku nyt puhuu tai.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Puheenaiheiden sekoittuminen ryhmäkeskustelussa on tyypillinen pikaviestisovellusten harmi-
naihe (Ling & Lai 2016, 847 ja 850) ja voi johtaa väärinkäsityksiin. Esimerkiksi kun Susanna ja
Severi kävivät keskustelua kasvimaalle ensilumen alle jääneistä porkkanoista, Emma keskusteli
samaa aikaan joululahjatoiveista ja luuli Severin toivovan lahjaksi pakasteporkkanoita.

Ryhmän aktiivisuus vaikuttaa siihen, miten merkitykselliseksi nuoret aikuiset perheryhmänsä
kokevat. Vanhemmat voivat olla liiankin aktiivisia. (Aharony & Gazit 2016, 178–182.) Kyky
asettaa sopivaksi katsomansa rajat viestinnälleen perheenjäsenten kanssa ja hyväksyä muiden
asettamat rajat kertoo kompetenssista, jonka Shove ym. (2012) määrittelevät yhdeksi elementiksi
käytännön syntymisessä ja säilymisessä. Eli kuten Anna ja Severi edellä kertoivat: he lukevat ja
kommentoivat muiden viestejä sen mukaan miten ehtivät ryhmäkeskustelua seuraamaan ja miten
se heitä kiinnostaa. Anna ja Severi ovat perheryhmän vähiten aktiiviset osallistujat ja samalla
perheen nuorimmat, viimeisimpinä lapsuudenkodista pois muuttaneet. Heille aktiivisuuden ra-
joittaminen perheryhmässä saattaa olla myös osoitus kompetenssista rakentaa itsenäisyyttä uu-
dessa elämänvaiheessa.

WhatsApp:n käytön rajoittamisen tarve on huomattu aiemmissä käyttäjätutkimuksissa. Sovelluk-
sen ei haluta vievän liikaa aikaa ja häiritsevän muita sosiaalisia tilanteita ja suhteita. (Rosales &
Fernández-Ardèvol 2016, 38 ja 42.) Jos kuuluu useisiin aktiivisiin pikaviestiryhmiin, viestejä

saattaa tulla päivässä satoja (Ling & Lai 2016, 844). Häiritseviksi WhatsAppissa koetaan erityisesti viestien saapumisen äänimerkit. Häiriöiden vähentämiseksi käyttäjät ovat kehittäneet erilaisia keinoja: puhelin saatetaan laittaa äänettömälle tai siitä katkaistaan virta tai internet-yhteys. (Church ja de Oliveira 2013, 356 ja 360.) Tivoli Porhon jäsenistä kukaan ei kuulu moneen WhatsApp-viestiryhmään, perheryhmän lisäksi lähinnä muutamaan ystävä- ja/tai harrastusryhmään, mutta häiriötilanteita on perheessä pohdittu.

Et se vois häiritä, jos ois aina äänet päällä. Mut mä niin pistän äänettömälle niin ei oo haittaa [yöunille ja lasten päiväunille].

Veera, haastattelussa 22.3.2016

– – töissä pidän sen niinku äänettömällä, että siellä semmonen pieni kilahdus kuuluu.

Susanna, haastattelussa 13.3. 2016

– – ei oo ainakaan ärsyttänyt se, että niitä viestejä tulee että. Ei niitä niin paljon kuitenkaan tuu, että se ois ihan niinku jatkuvaa että.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

Susannalla WhatsAppin äänimerkkiin liittyy mieluisaa odotusta perheenjäsenten yhteydenottoista. Kun puhelin kilahtaa, hän haluaa nopeasti katsoa viestin. Jos useampi perheenjäsen on paikalla, kaikkien puhelimet alkavat kilahdella ja silloin hän ilahtuu: nyt on joku lähettänyt jotain perheryhmään.

WhatsAppiin liittyy sen ominaisuuksien ja ilmoitusten vuoksi mahdollisuus perheenjäsenten kontrolloimiseen ja siitä aiheutuviin ristiriitoihin (esim. Ling & Lai 2016). Tivoli Porhon jäsenistä kukaan ei kerro törmänneensä tällaisiin ongelmiin perheryhmässä. Emma ja Anna katsovat joskus, koska joku on ollut viimeksi sovelluksessa ”paikalla”, jos he odottavat nopeasti vastausta viestiin. Susannalle sama mahdollisuus merkitsee turvallisuutta ja hän varmistaa säännöllisesti, milloin lapset ovat viimeksi käyttäneet sovellusta.

Oikeestaan kyllä mä melkeen päivittäin – – tuun bussilla töistä niin silloin tulee katottua että missäköhän – – meidän [lapsen nimi] esimerkiksi, nyt ku mä en oo kuullu nyt viikonloppuna siitä mitään, ihan katoinkin että aha, on se täällä jossain [WhatsAppissa] ainaki ollu – –.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Susannan toimintaan vaikuttaa ehkä se, että yhdellä lapsista on krooninen sairaus, joka vaatii säännöllistä lääkehoitoa. Menettely on esimerkki siitä, miten sovelluksen ”paikalla” -ominaisuus mahdollistaa ”kohtaamisen tietämällä”, ilman varsinaista viestiä, sanoja tai kuvia, pelkän tietämisen kautta. Brittitutkimuksessa eräs äiti kertoo, että hän tietää teini-ikäisen poikansa saapu-

neen koulusta kotiin, kun tämä laittaa puhelimensa päälle ja käy WhatsApp-palvelussa. (O'Hara ym. 2014, 1139.) Sekä Susanna että brittiäiti hyödyntävät Madianoun (2016, 183) kuvaamaa virtuaalisen läsnäolon muotoa, ympäröivää läsnäoloa, joka on teknologian lisäämää jatkuvaa tietoisuutta läheisten arjesta. Mahdollisuus auttaa heitä viestimään vanhempina ”normaalisti”, kuten kiinalaiset vanhemmat kertoivat tavoitteekseen: vanhemmat kantavat huolta aikuistuvista lapsistaan, mutta eivät silti halua kuormittaa lapsia liian tiheällä viestimisellä. (Zhou ym. 2017, 1032–1033.)

4.4. Mukauttaminen kaventaa sukupolvieroja

Teknologioiden käytön tutkimuksessa on pitkään tarkasteltu sukupolvieroja. Enää ei kuitenkaan ajatella, että uuden teknologian käyttöönotosta syntyisi koko ikäluokalle yhteinen sukupolvikokemus tai että eri sukupolvet voisi jakaa yksinkertaistavasti teknologiaa osaaviin tai osaamattomiin sukupolviin, esimerkiksi diginatiiveihin. Sen sijaan entistä enemmän on ryhdytty kiinnittämään huomiota kokonaisuuteen. Teknologian omaksumiseen ja käyttöön vaikuttavat iän lisäksi esimerkiksi aikakausi, sen teknologiset uutuudet ja sosiokulttuuriset prosessit kuten millaista teknologiaa on tottunut lapsena ja nuorena käyttämään ja miten teknologian hankkimiseen asennoituu. Niin ikään elämänpolut vaikuttavat. Esimerkiksi tulotaso vaikuttaa kulutustottumuksiin ja millaiseen teknologiaan on eri elämänvaiheissa varaa. Teknologian käyttöön vaikuttaa myös yksittäisen ihmisen elämäntilanne, sillä työ- ja perhetilanteet vaihtelevat. Uusien digitaalisten teknologioiden omaksuminen voikin vaihdella epälineaaraisesti läpi elämän. (Gilleard 2017, 15–18; Haddon 2017, 38–45; Taipale ym. 2017b, 1–3; Tammelin & Anttila 2017, 55–56; Wilska & Kuoppamäki 2017, 149.)

Suomessa toisen maailmansodan jälkeen syntyneiden sukupolvien välille ei ole muodostunut kuiluja siinä miten tarpeellisena tieto- ja viestintäteknologiaa pidetään, mutta teknologian käyttämisessä on havaittu eroja (Wilska & Kuoppamäki 2017, 161–163). Varttuneemmat suhtautuvat viestintään tunnollisesti ja kokevat puheluihin ja viesteihin vastaamisen ja tavoitettavissa olemissä tärkeäksi. Nuoret saattavat helpommin sulkea puhelimen tai jättää regoimatta viesteihin, jos eivät halua olla tavoitettavissa ja he saattavat joskus ihmetellä vanhempiensa virallisenoloista tapaa kirjoittaa viestejä kirjakielellä. (Taipale ym. 2017, 78 ja 80.) Nuorille on usein tyypillistä lyhytsanaisuus ja he käyttävät paljon kuva- ja ääniviestejä (Korhonen & Rantanen 2016, 24.)

Tivoli Porhon jäsenet mainitsivat muutamia iästä tai elämäntilanteesta johtuvia eroja, joita voi tarkastella myös sukupolvieroina. Yksi oli se, että vanhempien sijasta lapset tekivät aloitteen WhatsApp-palvelusta, ja että äiti alkuun mielti osaamistaan. Lisäksi Emma ja Veera olivat laittaneet merkille, että äiti kirjoitti aluksi muita virallisemmin, vähän kuin sähköpostia tai tekstiviestiä, mutta ajan myötä viestittely muuttui puhekielisemmäksi. Susannan viestittelyyn vaikutti todennäköisesti se, että ennen WhatsAppia perheessä lähetettiin tekstiviestejä, jotka ovat virallisempia kuin WhatsApp-viestit (Church ja de Oliveira 2013, 353; O’Hara ym. 2014, 1137). Online-tyyppiselle kirjoittamiselle sen sijaan on tyypillistä, että kirjallisen ja suullisen ilmaisun piirteet yhdistyvät, esimerkiksi slangia ja lyhenteitä käytetään WhatsAppissa enemmän kuin tekstiviesteissä (Baym 2010, 63–64; Baron 2009 119–127; Church ja de Oliveira 2013, 353; Verheijen & Stoop, 255).

– – toisinaan huomaa, että ei niinku ajattele yhtään mitä kirjoittaa, lukee niitä jälkikäteen ja sitte on sillain, että ei luoja, että lause joka jatkuu justiin kilometrikaupalla, ei saa mitään sitä tolkkua. Ei silleen kirjakielellä kyllä yritä, et kirjottaa sit silleen miten niinku puhuisi varmaan.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Online-viesteissä, jollaisia WhatsApp-viestit ovat, käytetään sanojen, emoji-kuvamerkkien ja hymiöiden lisäksi erilaisia lyhenteitä ja oikeinkirjoitus voi poiketa tavallisesta. (Sánchez-Moya & Cruz-Moya 2015, 301.) Myös naurun, esimerkiksi ”haha” tai ”heh”, kirjoittamisella on WhatsApp-viesteissä huomattu tärkeitä tehtäviä, jotka ovat osin samoja kuin kuin kasvokkain keskustellessa kuten osoituksia yhteisymmärryksestä tai merkkejä puheenvuoron vaihtumisesta. (Petitjean & Morel 2017, 17.) WhatsApp-perheryhmässä kielenkäyttöön vaikuttaa WhatsApp-keskustelun jatkuva, avoin luonne. Kun ryhmään voi palata koska tahansa ja keskustelukumppanit ovat läheisiä, ei keskustelua tarvitse varsinaisesti päättää tai tehdä sitä tyylikkäästi, kohteliaasti ja loppupisteen kera. (O’Hara 2014, 1136.) Online-ilmaisun kuvamerkkien, lyhenteiden ja oikeinkirjoituksen luova soveltaminen lisääntyy, mitä läheisemmille ihmisille viestii (Sánchez-Moya & Cruz-Moya 2015, 301–303).

Tulee näköjään tähän tekstiin kaikkia noita hymähdyksiä ja pöh ja noita muita juttuja – –. Tää on niinku hyvin tämmöstä kielellisesti ei niin virallista.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

– – tulee mieleen vähän että jossain chatissa kirjoittelis. Tekstiviestejä ei varmasti lähettäis ihan tälleen samalla tavalla. – – yllättävänkin semmoisia läheisiä ja epävirallisia noi viestit on, ku kuvittelis että kirjoittamalla sitä ei niinku saa – –.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Ja just whatsappissakin käyttää semmosia tai semmosia kommentteja mitä muutenkin saattais sanoa. Tai tiettyjä sanoja, joista niinku tavallaan niistä sanoista ja niistä osaa tavallaan lukea sen toisen äänensävyyn, kun tuntee toisen ihmisen. Että tavallaan osaa kuvitella millaisella äänensävyllä se tulis, vaikka sen näkee vain kirjoitettuna – –.

Veera, haastattelussa 22.3.2016

Perheenjäsenillä on yksilöllisiä tapoja rakentaa viestinsä. Veera laittaa samasta asiasta monta pientä, peräkkäistä viestiä, lause kerrallaan. Emma puolestaan on toinen ääripää ja suosii pitkiä viestejä, joissa ryhmittelee asioita eri kokonaisuuksiksi. Jos jokin viestin asioista on kohdistettu vain jollekulle perheessä, hän aloittaa asiakokonaisuuden kyseisen henkilön nimellä. Sukupolvieroja viestien rakenteista ei löydy, mutta hymiöiden käytössä on Severin mielestä havaittavissa pientä eroa sukupolvien välillä.

Ainakin iskä käyttää tosi usein semmosta niinkun hymynaamana semmosta hammastenkiristelyhymyä, mut siihenkin on sillain tottunut, että sen tietää miten se pitää tulkita.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

Severin ja Anteron tavoissa käyttää hymiöitä ja emojjeja eri tavalla voi sukupolvieron sijasta olla kysymys hymiöiden ja emojien tulkintavaikeuksista yleensä. Sama kuvamerkki saatetaan ajatella yhtä hyvin sekä myönteiseksi, kielteiseksi että neutraaliksi. (Miller ym. 2016, 263.) Hymiöiden ja emojien käytöstä ja käytön eroista on perheessä keskusteltu. Susanna totesi aluksi innostuneensa hymiöistä ja emojjeista niin paljon, että muut alkoivat kiinnittää siihen huomiota.

– – välillä on naurettu ku mä oon niistä niin innostunu, mä oon koittanu pikkusen hillitä. Ne on vaan niin kivoja.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Ryhmän kuukauden viesteissä Antero itse asiassa käytti enemmän kuvamerkkejä kuin Susanna. Vanhempien aktiivisuus hymiöiden ja emojien käyttäjinä ja Susannan kirjallisen ilmaisun rentoutuminen kertovat, että he ovat mukauttaneet ilmaisuaan lastensa ikäpolven viestimisen tapaan. Sekä nuoret että aikuiset osaavat tarkoituksella sopeuttaa ilmaisuaan kohderyhmän mukaan. Tämän vuoksi sukupolvien väliset erot WhatsApp-viestinnässä eivät välttämättä olekaan niin suuria kuin helposti oletetaan. (Sánchez-Moya & Cruz-Moya 2015, 303–305.) Kielenkäytön erot Tivoli Porhossa voisivat olla suurempia, jos perheessä olisi nuoria, ”kapinallisempia” teini-ikäisiä, jotka rikkovat WhatsAppissa kielenkäytön perinteisiä normeja enemmän kuin nuoret aikuiset (Verheijen & Stoop 2016, 256). On myös todennäköistä, joskaan ei tutkimusaineistostani selvitettävissä, että vanhempien lisäksi Tivoli Porhon lapset ovat mukauttaneet ilmaisuaan ja että ryhmässä on syntynyt perheen oma tapa viestiä.

– – jossain vaiheessa ainakin oli hirveen suosittua et kaikki käytti niitä emojia tai niitä, sit ku joku käytti, ni sit kaikki käytti – –
Veera, haastattelussa 22.3.2016

Se tavallaan riippuu, että miten toinen käyttää [hymiöitä ja emojia], ni sitte käyttää samalla lailla.
Severi, haastattelussa 19.3.2016

Yhteinen kieli ja yhteiset viestintätavat rakentavat ryhmän identiteettiä (Baym 2010, 77–78). Tivoli Porhon jäsenet käyttävät myös paljon omia sanontoja, joilla on kytkös perhehistoriaan. Kun joku esimerkiksi kirjoittaa ”ee”, hän tarkoittaa ”jee”, mutta käyttää Severin hihkaisua syöttötuo-
li-ikäisenä. Susannasta saatetaan puhua ”mamabellana” kuten lapset pieninä Italian matkalla te-
kivät. Viesteissä toistuu niin ikään tietty naurun ilmaisemisen tapa, jollaista käyttää koko perheen
tuntuma roolihahmo.

– – meillä on kummallinen tapa kuunnella [ohjelman nimi], ni tota, se on sieltä poimittu
sitte. – – aika monikin meidän perheessä kuuntelee tota, no melkein iltasatuna – –
Antero, haastattelussa 13.3.2016

Aina kaikki viestit eivät aukea koko perheelle.

– – välillä huomaa että vaikka Annalla, Severillä, äitillä, iskällä saattaa olla jotain vitsejä,
kun ne on asunu pidempään samassa kämpässä silleen, että ite on asunu jo pois siinä sit-
ten muutaman vuoden, ni saattaa huomata että niilläki saatta olla jotain omia juttuja ja
sitte ku niitä tulee täällä esiin, ni sitä on vähän ite silleen että mikäs juttu tää nyt oikeen
on että.
Emma, haastattelussa 16.3.2016

Mahdollisena pienenä sukupolvierona Tivoli Porhossa voi ajatella suhtautumisen WhatsAppin
turvallisuuteen. Isä on ainoa, joka nostaa kysymyksen esiin, mutta asiaan voi vaikuttaa myös hä-
nen työnsä tietotekniikka-alalla.

– – en tiedä mihin kaikkialle ne viestit menee – – siitä ei oo mitään varmuutta, mihin pil-
veen ne häviää ja ketkä kaikki siihen pääsee käsiksi. – – Mut samahan se on vähän joka
asian kanssa nykyään.
Antero, haastattelussa 13.3.2016

Digitalisaatiossa turvallisuus on todettu keski-ikäisille tärkeäksi (Kuoppamäki, Uusitalo &
Kemppainen 2017, 175). Vanhemmat saattavat opettaa ja korostaa aikuistuville lapsilleen tieto-
turvaan ja yksityisyyden suojaamiseen liittyviä asioita, vaikka nuoret muuten olisivat viestintä-
teknologiassa perheen asiantuntijoita. Etenkin nuorten avoimuus sosiaalisessa mediassa tuntuu
vanhemmista vieraalta. (Taipale ym. 2017, 79–80.) Rajanveto yksityisen ja julkisen välillä onkin

jatkuvasti käynnissä ja rajat muuttuvat, kuten Hinton & Hjorth (2013, 46) korostavat. Kyse on jälleen kerran viestintäteknologian käytön kompetenssista.

Vielä yhden vanhempien ja lasten välisen eron tuo esiin Emma, joka arvioi, että perheen nuoret ehkä seuraavat puhelimensa ja WhatsAppinsa tapahtumia vanhempiaan aktiivisemmin. Ilmiö näkyy myös isä-Anteron tavassa olla pitämättä internet-yhteyttä ja WhatsAppia puhelimesta päällä koko ajan ja käydä palvelussa vain silloin tällöin. Nuorille ja nuorille aikuisille se ei yleensä ole tyypillistä. Nuorten kanssa työskentelevät kertovat nopeatempoisesta viestinnästä ja pikaisen reagoinnin odotuksesta (Korhonen & Rantanen 2016, 24) ja iän on huomattu vähentävän WhatsAppin käyttötiheyttä (Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 36).

Tivoli Porhossa perheen hiljainen myöntymisen isän muista poikkeavalle käytännölle voi liittyä siihen, että viestintäteknologian käytössä perheenjäsenten on huomattu hyväksyvän toistensa roolit, mukauttavan viestintäänsä ryhmän mukaan ja etsivän yhteisymmärrystä teknologian käytössä mahdollisista sukupolvieroista huolimatta. Vanhimpien perheenjäsenten teknologinen osaaminen myös lisääntyy koko ajan ja perheiden viestinnässä pyritään pääsemään yli sukupolvien välisistä stereotypioista. Eri perheenjäsenten erilaiset vahvuudet ja erilaiset digitaaliset osaamiset nähdään joskus myös vahvuutena perheelle. Ilmiö saattaa liittyä ihanteeseen demokraattisesta perheestä, jossa jokaisen rooli ja erilaiset taidot ovat tärkeitä. (Taipale ym. 2017, 77–78; Taipale 2017.) Lisäksi Tivoli Porhossa perheenjäseneet tietävät, että kiireisissä asioissa isälle kannattaa lähettää tekstiviesti tai soittaa. Tällainen käsitys siitä, milloin ja millä välineellä läheistään kannattaa tavoitella, on Moroşanun (2016, 132) mukaan merkki vahvasta suhteesta.

4.5. Perheen viestintäverkosto muuttuu

Sukupuolen ja viestintäteknologian käytön yhteyksistä on saatu ristiriitaisia tutkimustuloksia. Niin WhatsApp-perheryhmän (Kamal ym. 2016, 11) kuin muunkin mobiiliteknologian on nähty vahvistavan perinteisiä sukupuolirooleja, mutta matkapuhelimia on kuvattu myös tasa-arvoistavaksi teknologiaksi (Ganito 2017, 88.) Tivoli Porho -ryhmästä löytyy pieniä viitteitä sukupuolitumisesta, esimerkiksi äiti ja tyttäret ovat perheen miehiä aktiivisempia WhatsApp-viestijöitä. Miesten onkin todettu yleensä lähettävän lyhyempiä ja asiakeskeisempiä viestejä kuin naisten, jotka puolestaan käyttävät viesteissään miehiä enemmän sosiaalisia vihjeitä kuten hymiöitä

(Baym 2010, 66–67). Tivoli Porhossa hymiöiden käyttö ei ole selkeästi sukupuolittunutta, sillä äiti ja Severi käyttävät niitä vähiten, mutta miesten lyhytsanaisuus on perheessä laitettu merkille.

Mutta emmä nyt tiä tai että onko Severin tai ismän viestit lyhyempiä sen takia että ne on miehiä ja... mut emmä tiä johtuisko se siitä --
Veera, haastattelussa 22.3.2016

Perheensisäisessä viestinnässä korostuu usein äidin rooli. Kun viestintävälineistä aikoinaan käytössä olivat kirjeet ja lankapuhelut, niistä vastasivat paljolti äidit (Baldassar 2016, 156). Sama näyttää jatkuneen matkapuhelinten myötä ja ilmiö on tavattu erilaisista kulttuureista. Esimerkiksi Devittin ja Rokerin (2008) englantilaisperheiden ja Tenhusen (2014) tutkimuksissa intialaisten perheiden matkapuhelinten käytöstä kävi ilmi äitien ja perheenjäsenten välisen viestinnän painottuminen ja isien vähäisempi viestintä muun perheen kanssa. Malesialaisessa laajassa pereheryhmässä naiset ovat keskeisiä yhteyden rakentajia (Kamal ym. 2016, 7–9), ja Suomessa nuoret pitävät usein äidin kanssa kommunikointia luontevimpana. Isät myös jättäytyvät äitejä enemmän sosiaalisen median ulkopuolelle ja tuntevat siksi joskus jäävänsä ulkopuolisiksi perheen viestinnässä. Äideillä näyttää yhä olevan – kuten oli lankapuhelinaikana – keskeinen rooli perheen sisäisessä viestinnässä ja sisältöjen jakamisessa. (Taipale ym. 2017, 75–76.) Myös Tivoli Porhossa äiti pitää aktiivisesti lapsiin yhteyttä.

-- sellainen tapa on tullut, että viikonloppuisin mä soittelen lapsille. Ja sitte jos ne kaikki on poijes [eli kukaan ei ole käymässä lapsuudenkodissa], niin sitten mä jaan sen usein, että kahdelle lauantaina ja kahdelle sunnuntaina.
Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Sukupuolittuminen ei kuitenkaan ole välttämättä näin yksioikoista. Kun WhatsApp-perheryhmän merkitystä israelilaisille nuorille aikuisille tutkittiin, ei miesten ja naisten välillä löytynyt eroja, vaan molemmat pitivät ryhmää samalla tavalla tärkeänä (Aharony & Gazit 2016, 178). Taipaleen ym. (2017) tutkimuksessa huomattiin, että äitien ja lasten välisen viestinnän henkilökohtaisuus saattaa olla jossain määrin myytti: äidit voivat pitää isiä lasten kuulumisten tasalla tärkeistä päivityksistä esimerkiksi Facebookissa (Sillanpää 2016), mitä Taipale (2017) kutsuu sukupolven sisäiseksi mentoroinniksi. Sama voi päteä myös WhatsAppiin silloin kun isä ei käytä sovellusta, mutta äiti käyttää. Viestintäteknologioiden epäsymmetrinen käyttö perheessä ei näyttäisikään vähentävän perhesolidaarisuutta (Taipale 2017). Myös Tivoli Porhossa osa lapsista kertoo, että äidin soitellessa heille isä on jotenkin läsnä, puhelu on esimerkiksi kaiutinpuhelu.

-- äiti on yleensä se joka on siinä puhelimessa ja isä niinkun taustalla kuuluu aina --.
Severi, haastattelussa 19.3.2016

Tivoli Porhon isä on aktiivinen viestijä nimenomaan WhatsApp-perheryhmässä. Se voi olla merkki siitä, että WhatsApp-perheryhmät osallistavat isiä perheen kanssa viestimiseen kenties enemmän kuin aiemmat viestintäteknologiat. Sovellus voi siten muuttaa perheiden perinteisiä viestintäkaavoja ja -verkostoja vähemmän äitikeskeisiksi.

Perheensisäistä viestintää voi tarkastella myös vuorovaikutuskanavien kautta. Perheen viestintäverkosto voi esimerkiksi osoittautua keskittyneeksi, jolloin yksi perheenjäsen on paljon yhteyksissä kaikkiin ja joko välittää tai on välittämättä tietoa muille. Hajaantuneessa verkostossa puolestaan on tiheää vuorovaikutusta kaikkien tai usempien perheenjäsenten kanssa. Kiinteiden perheiden vuorovaikutusverkosto on tyypillisesti usein hajaantunut. Kun jollekin perheessä tapahtuu jotain kiinnostavaa, hän jakaa sen kaikkien kanssa. (Trenholm & Jensen 2008, 263.) WhatsApp-perheryhmän hyväksi puoleksi mainitaan usein, että viesti tarvitsee kirjoittaa vain kerran, kaikki perheessä saavat sen yhtä aikaa, eikä kukaan koe jäävänsä ulkopuolelle (Baldassar 2016, 151). Ylirajaisissa perheissä jo sähköpostien huomattiin laajentavan perheen ja suvun viestintäverkostoja ja verkostojen kasvavan, jos jokin teknologia on käytössä molemmilla sukupuolilla ja suvun eri ikäisillä jäsenillä (Wilding 2006, 135). Koska nykyään viestintämahdollisuus on matkapuhelimessa lähes jokaisen taskussa, kenelläkään ei tavallaan ole enää hyväksytyä syytä olla viestimättä (Baldassar 2016, 156).

Tivoli Porhossa äiti on ja on etenkin aikaisemmin ollut perheen keskeinen viestijä mutta WhatsAppin käytön myötä perhe näyttää siirtyneen yhä hajaantuneempaan verkostoon.

– – Ja siinä menee samalla niinku kaikille se viesti, että ei tarvii niinku näpytellä kaikille erikseen, vaan saa niinku jakaa kaikille kerralla saman tiedon – –.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

– – muuten olis aika moni asia ehkä semmonen minkä mä ehkä, no ei niinku tulis lähetettyä tekstiviestillä – – jotku olennaiset asiat mitkä sitten lähettäis tekstiviestillä, ne menis kyllä varmaan vaan niinku äidille.

Veera, haastattelussa 22.3.2016

Tivoli Porhon jäsenillä on lasten keskinäinen viestiryhmä, jota käytetään vain vähän, lähinnä esimerkiksi, jos on mietitty vanhemmille lahjoja, jolloin keskustelua ei ole voinut käydä perheryhmässä. Kaikki perheenjäsenet viestittelevät WhatsAppissa myös kahden kesken toistensa kanssa. Kahdenkeskisiin viesteihin perheenjäsenet laittavat asioita, joiden arvioivat kiinnostavan vain yhtä ihmistä kuten keskustelut tietystä televisio-ohjelmasta tai urheilulajista. Samoin kah-

den kesken pyritään sopimaan vain kyseisiä henkilöitä koskevat järjestelyt, esimerkiksi milloin joku tulee lapsenvahdiksi Veeran luo tai milloin isä hakee jonkun rautatieasemalta. Kahdenkeskisten WhatsApp-viestien rooli on varsin pieni.

– – 95-prosenttisesti viestintä on kyllä ihan ton Tivoli Porhon kautta – –.
Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Useiden viestintäteknologioiden käyttö lomittain on osa polymedia-arkea, mikä tulee näkyviin Tivoli Porhossa. Perheryhmän keskusteluihin solmiintuu asioita, joita on käsitelty jollain muulla teknologialla jossain muussa yhteydessä. Esimerkiksi Emma saa Susannalta perheryhmässä onnentoivotuksen tenttiin, jota ei ole ryhmässä aiemmin mainittu.

Se voi olla, että mä oon tossa vaikka käyny [vanhempien kotikunnan nimi]:ssa taikka soitettu äitin kanssa – – välillä ku täällä tulee viesti, ni saattaa olla silleen että mistä nuo nyt tosiaan puhuu – – on ollu semmosiakin tilanteita, että niinku ihan pihalla siitä, että mistä nuo nyt puhuvat ja. Sitte saattaa kysyä, että mistä tässä nyt on kyse – –
Emma, haastattelussa 16.3.2016

Perheen uudet jäsenet, Veeran aviomies, Emmann avomies ja Annan poikaystävä, eivät ole mukana Tivoli Porhossa, mutta asiaa on perheessä alustavasti pohdittu.

No on puhuttu, että pitäiskö niinku perustaa semmonen niinku ryhmä missä ois sit ne ja sitte niinku ois tää Tivoli Porho niinku säilyis tämmösenään – – mä luulen että se olis niille [puolisoille ja seurustelukumppaneille] tosi kiva silleen että just vaikka lukee jotain tommosia juttuja mitä siellä nyt ylipäätään vaikka yhdessä sovitaan – – että nekin niinku näkis sen jostain että ei tarvi aina silleen odottaa että me jaetaan se tieto eteenpäin. – – Ja kyl mä luulen et se varmaan lisäis sit ihan semmosta niinku yhteenkuuluvuudenkin tunnetta et oikeesti pääsis niinku mukaan siihen.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

WhatsApp-yhteisöjen sisälle voi syntyä osayhteisöjä (Ling & Lai 2016, 847–848) ja informanttiperheessäkin on toisena vaihtoehtona pohdittu ryhmää, jossa olisivat vain perheen nuoret kumppaneineen, ilman vanhempia. Puolisoiden ja seurustelukumppaneiden liittäminen perheryhmään ei vielä haastatteluhetkellä tuntunut kaikista aivan luontevalta.

Mutta tota en tiä miten se sitten muuttaa, että kehtaako kaikki pistää samalla lailla jotain viestiä kuin ennenkin – –
Emma, haastattelussa 16.3.2016

– – on ehkä semmosia asioita mitä mä en ainakaan sit... siinä varois enemmän sanomisiin – – tohon [nykyinen Tivoli Porho] kirjottaa niinku kaiken ja ihan silleen ku se nyt tulee sitten niinku mieleen – –.
Veera, haastattelussa 22.3.2016

Vastaavista tuntemuksista kertoi malesialaisen tutkimuksen informantti, joka kuului neljään eri perhe- tai sukuryhmään. Yhdessä olivat vain hänen sisaruksensa, toisessa myös sisarusten puoliso, kolmannessa lisäksi sisarusten lapset ja neljännessä aviomiehen sisarukset puolisoineen. Kyseisen informantin aktiivisuus riippui ryhmästä: eniten hän viestitteli omien sisarustensa kanssa ja hyvin harvoin ryhmässä, jossa oli puolison sukulaisia. (Kamal ym. 2014 482.)

Tutkielman käsikirjoituksen valmistumisvaiheessa Tivoli Porhon kokoonpano oli edelleen samanlainen kuin tutkimusaineiston keruuhetkellä, eikä perheen nuorten ja heidän kumppaneidensa omaa ryhmää ollut perustettu. Osa nuorista aikuisista toivoo edelleen WhatsApp-ryhmää, jossa heidän kumppaninsa olisivat mukana, mutta sen syntymisen estää toistaiseksi se, että kaikki kumppanit eivät ole ryhtyneet käyttämään WhatsApp-sovellusta. Käsikirjoituksen tarkastusluennan aikaan perheen nuorin sukupolvi, Veeran lapset Mikko ja Sanna, olivat myös alkaneet tiedostaa Tivoli Porho -viestiryhmän ja välillisesti osallistua ryhmän viestintään. Mikko ja Sanna esimerkiksi kysyvät joskus aikuisilta, mitä ryhmän viesteissä lukee. He saattavat myös pyytää aikuisia lähettämään ryhmään jonkun tietyn kuvan tai kommentin ja haluavat itse lisätä viesteihin hymiöitä.

Tivoli Porhon tilanne kuvaa, miten WhatsApp voi johtaa miettimään ja määrittelemään, ketä perheeseen kuuluu ja millaisia kerrostumia ja viestiryhmiä perheen sisällä voi olla. Baharin ym. (2016, 86) toteavat, että WhatsApp toimii myös rajanvetona perheestä ja yksityisyydestä: keille perheasioista kerrotaan ja ketkä ovat sisäpuolisia, ketkä ulkopuolisia. WhatsApp-perheryhmä voikin mielestäni toimia kuten perhejuhlat ja -kokoontumiset, joiden yksi merkitys on perheen symbolinen esilletuominen ja perheen rajojen määrittelemineen. (Jallinoja & Widmer 2011, 6.) WhatsApp-perheryhmät ja -sukuryhmät saattavat määritellä perheen kokoonpanoa ja läheisyyden ja etäisyyden tunteita hieman samaan tapaan kuin joulupäivällisen tai mökkijuhannuksen osallistujalista.

5. Perheryhmän merkitykset: ”Me ollaan me”

5.1. Järjestelyjä, tukea ja perheyhteyttä

Tivoli Porhossa viestitään aktiivisesti, monista asioista ja monilla tavoilla. Kuukauden 325 viestistä reilu kolmannes eli 122 sisältää pelkkää tekstiä. Lisäksi ryhmässä on lähetetty 33 valokuvaa, 3 videoviestiä ja 224 hymiötä tai emoji-kuvamerkkiä. Mutta mitä viestit perheryhmän jäsenille merkitsevät? Tarkastelemalla ja teemoittelemalla aineistoa käytäntöteorian (Shove ym. 2012) kolmannen elementin eli viestintään liittyvien merkitysten, pyrkimysten ja ideoiden näkökulmasta olen muodostanut kolme merkityskategoriaa: arjen järjestelyt, emotionaalinen tuki ja perheyhteyden ylläpito.

Osa Tivolin Porhon viesteistä on arkisten asioiden järjestelyä – ”infoamista” kuten Emma määrittelee. Infoamista ovat muun muassa viestit, joissa tehdään selkeitä kysymyksiä ja vastataan niihin, kerrotaan esimerkiksi isovanhempien osoite tai pikkujoulujen päivämäärä. Tähän merkityskategoriaan kuuluu niin ikään paljon mikrokoordinaatiota (esim. Ling & Lai 2016; Tammelin & Anttila 2017) eli arkista organisoimista: tapaamisten, syömisten, ostosten ja muiden yhteisten asioiden ja aikataulujen järjestelyjä, esimerkiksi luistimien etsimistä Mikolle kirpputorilta, junalippujen hankintaa ja sopimista matkalaisten noutamisesta asemalta. Haastatteluissa perheenjäsenet kertovat arvostavansa WhatsAppissa asioiden järjestelyn ja viestimisen helppoutta. Mahdollisuus selvittää erilaisia asioita teknologian avulla nopeasti ja spontaanisti näyttääkin vaikuttavan myönteisesti käyttäjien mielialaan ja siihen miten he arkensa kokevat. Teknologia saattaa voimaannuttaa ja antaa tunteen elämän hallinnasta. (Moroşanu 2016, 88 ja 91–92.)

Merkkipäivien kuvat, onnittelut ja kiitokset kulkevat perheessä WhatsAppin kautta. Ryhmä toimiikin eräänlaisena kalenterina, jonka avulla on helppo järjestää tapahtumia, muistuttaa niistä ja saada osallistujia (Ling & Lai 2016, 845–846).

Tervetuloa Mikon 4v synttäreille [pvm ja klo] alkaen! Kutsu koskee myös [Emman avomiehen ja Annan poikaystävän nimet].
Veera, ryhmässä 19.11.2015 klo 18.31

Kiitos kutsusta. 😊 Tullaan
Susanna, ryhmässä 19.11.2015 klo 18.34

[Emman avomiehen nimi]:lla on neljään töitä mut sit voi tulla kakulle :)
Emma, ryhmässä 19.11. klo 19.16

Käy 😊 ja kiitos kutsusta, ainakin minä tulen! 🍷
Anna, ryhmässä 19.11.2015 klo 19.22

Infoavat perheryhmäviestit ovat rituaalista läsnäoloa, jonka Nedelcu ja Wyss (2016, 209–212) katsovat yhdeksi virtuaalisen läsnäolon muodoksi perheissä. Näissä arjen asioita koordinoivissa viesteissä voi kuitenkin nähdä syvemmän merkityksen. Aikatauluista tai vaikkapa kaupassa käymisestä viestiminen kertovat huomaavaisuudesta ja sitoutumisesta ryhmään (O’Hara ym 2014, 1138).

– – Täytyy miettiä toi ruokajuttu. Irtokarkkeja ainakin ostetaan. Ne on 4,99 kilo.
Susanna, ryhmässä 6.11.2015 klo 16.15

Oho, onpa hyvä tarjous! :) ostakaa ainakin ruosteisia autoja, jos niitä on (niitä mustapunaisia) :)
Emma, ryhmässä 6.11.2015 klo 16.28

Epäreilua, täällä oli 5,99 (mutta Emma, oli punasia remmejä).
Veera, ryhmässä 6.11.2015 klo 17.33

Keski-ikäiset suomalaisvanhemmat kertovat helpottavansa ajankäyttöä viestintäteknologian avulla. Lapsiperheissä mikrokoordinaatio liittyy online-vanhemmuuteen, jossa vanhemmat pitävät lapsiin yhteyttä viestintäteknologian avulla silloin kun eivät ole näiden kanssa. (Tammelin & Anttila 2017, 55–61.) Tivoli Porhon lapset ovat täysi-ikäisiä, mutta online-vanhemmuuden voi ajatella tavallaan jatkuvan perheen WhatsApp-ryhmässä: kun vanhemmilla on käytössään helppo tapa viestiä aikuisille lapsille, heihin tulee pidettyä aiempaa enemmän yhteyttä.

Silloin [perheen Facebook-ryhmän aikana] ei niinku huvikseen viittiny lähettää viestiä, että piti olla jotain asiaa, mutta tässähän [WhatsApp-perheryhmässä] lähetetään ihan ihan niinku muutenki vaan – –.
Antero, haastattelussa 13.3.2016

Toinen merkityskategoria liittyy emotionaalisen tukeen: sen pyytämiseen, antamiseen ja saamiseen. Mutta mitä tällainen henkinen tuki on tekoina? Finch (1989, 33) katsoo, että kyse on kuuntelemisesta, puhumisesta, neuvojen antamisesta ja auttamisesta elämän tärkeysjärjestyksen määrittämisessä. Tivoli Porhossa perheenjäsenet nimittävät näitä viestejä usein kuulumisiksi. Viesteissä kerrotaan esimerkiksi työharjoittelupaikan tai asuntotarjouksen saamisesta, lukujärjestyksestä, lasten tai isovanhempien sairastumisesta, sukulaisten ja tuttavien tapaamisista ja terveisistä. Keskustelut voivat laajentua monen hengen polveileviksi pohdinnoiksi. Esimerkiksi kun Anna

sai soluyksiötarjouksen, hänen asuntotilannettaan pohdittiin neljän tunnin aikana 11 viestissä ja aihetta kommentoivat kaikki muut paitsi Veera. Keskustelussa nuori nainen empii arkisen, mutta ison päätöksen äärellä, johon vanhemmat ja sisarukset antavat omat neuvonsa – tavalla, joka kuitenkin kunnioittaa nuoren itsenäisyyttä. Loppupuolella keskustelu saa humoristisia sävyjä.

Voit laskea paljonko säästät ku et muuta ja syödä ku hirvi :)
Severi, ryhmässä 3.11.2015 klo 13.14

Anna, ryhmässä 3.11.2015 klo 13.17

:D on aika kallis kyllä ja ei ees paljon poikkee sit solusta. Mäkin oon sillä kannalla että syöt vaan kun hirvi parempaa tarjousta ootellessa
Emma, ryhmässä 3.11.2015 klo 14.38

Joo mä soitin [opiskelija-asuntosäätiön nimi]:lle ja pistettiin mun hakuasiat kuntoon. Jotanan enää yksiöitä, siihen asti oon tässä kämpässä :)
Anna, ryhmässä 3.11.2015 klo 14.39

Ei muuta ku hirvipaistille! 😞
Antero, ryhmässä 3.11.2015 klo 15.17

”Ku hirvi” -ilmaisu tarjoaa tukea ja rakentaa perheyhteyttä huumorin kautta, sillä sanonta on yksi perheen monista, yhteisistä lausahduksista, joiden synty liittyy perhehistoriaan. Anna muistelee hirviturinoiden alkaneen, kun Emma kirjoitti hirvivertauksen erääseen lahjaan.

Aina emotionaalisessa tuessa ei ole kysymys asioiden ratkaisemisesta tai neuvojen antamisesta, kuten edellisessä keskustelussa. Emotionaalista tukea löytyy kuulumisista, joissa jaetaan toisille omaa elämää, niin arkea kuin arjesta poikkeaviakin hetkiä, usein kuvana esimerkiksi kakusta, juhlapäivästä ravintolassa tai ensilumesta. Veeran lasten puuhut ovat kaikille tärkeitä kuulumisia, samoin erilaiset sattumukset ja tarinat joissa lähettäjä kertoo jotain mielestään kiinnostavaa. Esimerkiksi Veera aloittaa keskustelun valokuvalla Sannasta sisäleikeissä monen flunssapäivän jälkeen, kun hän ja lapset eivät ole aikoihin päässeet kotoa ulos. Muu perhe osoittaa myötätuntoaan höpöttelemällä Veeran kanssa.

Miks sannalla on pipo päässä?
Anna, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.40

Kysy sannalta 😊
Veera, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.40

Se on sillä melkein aina sisällä. Tai sit toi huppu.

Luo oman tyylin heti pieneä 😊

Veera, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.41 ja 16.41

Kohta se kuuntelee hiphoppia. Lököpöksyt sillä onkin jo 😊

Anna, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.42

Jep. 😊

Veera, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.42

jou Sanna, kuka muu muka, iso käsi... 🙌

Antero, ryhmässä 4.11.2015 klo 16.45

Anna totesi haastattelussa, että viesteistä näkee hyvin, millaista kunkin jokapäiväinen elämä on: Veeran viestit pyörivät pikkulapsiperhearjen asioissa, Severin opiskelija-arjen. Kaikki WhatsApp-viestien sanat, kuvat, emoji, hymiöt, valokuvat ja videoviestit ovatkin keinoja, joiden avulla perheenjäsenet rakentavat yhteyttä toisiinsa ja joilla he voivat luoda jaettua historiaa ja identiteettiä. Ne kutsuvat muita ryhmäläisiä mukaan lähettäjän tilanteisiin ja tunteisiin, ikään kuin pyytävät muita osallistumaan ja kommentoimaan. (O'Hara ym. 2014, 1140.)

– – oisko minä ja Severi ja Anna tehty sitten isänpäiväkakku isälle ja se on koristeltu tolleen samanlailla ku mitä pieneä tehtiin, että karkkia vaan hirveesti päälle, ni pitäny lähettää kuva sitte Veeran porukalle kun ne ei ollu paikalla.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Tällainen virtuaalinen läsnäolo on Nedelcun ja Wyssin (2016, 209–212) kuvaamaa kaikkivoipaa läsnäoloa, jossa perheen kanssa tuntuu viestintäteknologian avulla melkein yhtä läheiseltä kuin kasvokkain.

En mä niin usein kysyis tai kuulis välttämättä kaikkien kuulumisia jos ei ois tätä [WhatsApp-ryhmää], et sieltä tavallaan näkee myös mitä muut on kyselly ja kertonu toisiltaan tai silleen, niin kyllähän se nyt silleen pitää sen yhteydenpidon niinku helppona ja sitä kautta tavallaan niinku pitää sitä koko ajan yllä ja niinku tiiviinä – –.

Veera, haastattelussa 22.3.2016

Viestintäteknologian avulla annettuun ja saatuun emotionaaliseen tukeen voi liittyä kääntöpuoli. Viestittely omien töiden ja askareiden lomassa voi lisätä monitaskingin tarvetta, jolloin viestittelijän oma ajankäyttö sirpaloituu. Jos pysyttelee lähes jatkuvasti perheenjäsenten tavoitettavissa ja on valmis vastaamaan heidän tarpeisiinsa, viestintä voi joskus tuntua emotionaaliselta taakalta. (Tammelin & Anttila 2017, 60.) Emotionaalinen kuorma voi myös su-

kupuolittua, jos jompikumpi vanhemmista on yksin tai enimmäkseen vastuussa lapsista (Ganito 2017, 96). Kukaan Tivoli Porhon jäsenistä ei mainitse, että ryhmä kuormittaisi emotionaalisesti. Se voi johtua ryhmän jäsenten vahvoista siteistä ja viestintäteknologian käytön kompetenssista: perheenjäsenet osaavat määritellä ja pitää kiinni itselleen sopivasta käyttötavasta ja -aktiivisuudesta. He myös käyttävät keinoja, joilla voi vähentää perheryhmään liittyviä häiriöitä ja kuormittumista (ks. luku 4.3.).

Pisimmälle kaikkivoivan läsnäolon (Nedelcu & Wyssin 2016, 209–212) tunteeseen vie kolmas merkityskategoria, jota kutsun perheyhteyden ylläpidoksi. Näitä viestejä perhe itse sanoo ”turhiksi viesteiksi”, ”liibalaabaksi” ja ”turhaksi pölinäksi”. Niissä esimerkiksi vitsaillaan, sanailaan, huvitetaan ja viihdytetään muuta perhettä.

– – täällä on niin helppoa laittaa, ni niitä tulee laitettua noita sinänsä hölmöjäkin viestejä. Ite mä eilen taisin ilmottaa ihmisille WhatsAppin kautta että banaanikärpänen lensi sie-raimeen, että kevät on tullu. Ni sitäkään ei varmasti tulis lähetettyä tekstiviestillä mutta tommonen on niinku WhatsAppissa tottakai!
Emma, haastattelussa 16.3.2016

Digitaalitekniikan avulla on mahdollisuus tuottaa muille iloa (Moroşanu 2016, 102), ja hauskuus, ilo ja viihtyminen on huomattu yhdeksi olennaiseksi WhatsAppin piirteeksi (Rosales & Fernández-Ardèvol 2016, 38; Church & de Oliveira 2013, 355). Sisäpiirivitsit ja leikkisät tavat voivat myös lisätä ryhmän yhtenäisyyttä (Baym 2010, 62). Tivoli Porhossa esimerkiksi huvittelaa sanoilla.

Synttärionnee iskälle. Kortti unohtu lähettää, mutta syö vaikka munkin edestä kakkua :)
Emma, ryhmässä [pvm] klo 17.58

Kiiitooooo! ...miten syödään munkin edestä kakkua...? 😊
Antero, ryhmässä [pvm] klo 18.17

Ensin kakku, sitten munkki
Severi, ryhmässä [pvm] klo 18.40

Tivoli Porhon jäsenten ”turhiksi” kuvailemat viestit ovat ovot niin sanottuja faattisia viestejä, joiden ei edes ole tarkoitus välittää asiatietoa, vaan ennen kaikkea pitää yllä ja vahvistaa perheryhmän jäsenten välistä yhteyttä. Tärkeää ei ole se, mitä viestitään, vaan se, että viestintää tapahtuu. (Malinowski [1923] 2000, 391; Madianou & Miller 2011, 462 ja 2012, 75; Madianou 2016, 191; Robertson ym. 2016, 223) Faattiset viestit ovat merkkejä tärkeästä ihmisestä, joka on fyysi-

sesti poissa, mutta virtuaalisella viestillään osoittaa olevansa läsnä (Baldassar 2016, 152). Faattiseen viestintään WhatsAppissa liittyy olennaisesti toisen elämän ja arjen tunteminen, joka perustuu yhteiseen historiaan ja säännöllisiin tapaamisiin, jolloin viestinnässä ei ole tarkoitus kertoa pitkiä kuulumisia, koska kuulumiset oikeastaan jo tiedetään (O'Hara ym. 2014, 1136).

Faattisten viestien lähettämiseen Tivoli Porhon perhe näyttää innostuvan usein esimerkiksi silloin, kun muu tekeminen pysähtyy, esimerkiksi juna- tai bussimatkoilla, jotka liittyvät joko perheen luo matkustamiseen tai perheen tapaamisesta palaamiseen. Faattinen viesti on usein myös valokuva.

Ihan tuli tässä körötellessä mieleen ilahduttaa kaikkia kuvalla madosta, jonka murhasin tänään tieteen nimissä.

Severi, ryhmässä 20.11.2015 klo 21.31

Tivoli Porho muistelee faattisissa viesteissään paljon menneitä tai muuten viittaa perheen yhteiseen historiaan, esimerkiksi sattumuksiin ulkomaanmatkoilla tai sanoihin ja lausahduksiin, joita joku perheessä on käyttänyt.

Junassa, istun jossain vessan viereisessä tavarasäiliöulokkeessa. Iihhanaa :P

Emma, ryhmässä 6.11.2015 klo 16.14

Onko kotoiset tuoksut? – –.

Susanna, ryhmässä 6.11.2015 klo 16.15

– – Ei oo ees pahat hajut. Ei kyllä ihan pokalla välttämättä kukaan tuukaan väentämään tohon mitään isompaa, ku mä oon tässä kun joku portinvartija. Vois ottaa kipun käteen ja ryhtyä vessamaksukerääjäksi :P

Emma, ryhmässä 6.11.2015 klo 16.28

Jag är kaffe ☕

Susanna, ryhmässä 6.11. 2015 klo 16.29

Äidin ja tyttären ensisilmäyksellä kummalliselta vaikuttava keskustelu vessoista, vessamaksuista ja kahvista on paluuta vuosien takaisen ulkomaanmatkan hauskaan tilanteeseen, kun äiti yritti Saksassa ruotsiksi selvittää vessamaksujen kerääjältä, pitääkö kahvilan asiakkaiden maksaa. Tapauksesta on tullut osa perheen tarinakokoelmaa: tällaista kaikkea meillä reissussa sattuu.

Faattisten viestien määrä Tivoli Porhossa osoittaa, että ryhmästä on kasvanut perheelle yhteinen virtuaalinen olotila, jossa pienillä mutta toistuvilla viestintäteoilla osoitetaan perheeseen kuulu-

mista ja halua edelleen vahvistaa perhesiteitä. Ryhmästä on tullut tapaa elää ja olla yhdessä, vaikka ei asutakaan enää yhdessä. (Baharin ym. 2016, 85; O'Hara ym. 2014, 1136.)

– – tietysti mä tiedän, että noilla meidän lapsilla niillä on oma elämä – – sitten tavallaan saadaan olla siinä mukana kuitenkin niitten, se niinku lähentää mun mielestä vielä entistä enemmän. – – niinku sitoo sitä että... sitä meidän yhteistä, että me ollaan me.

Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Vaikuttaa siltä, että viestintäteot perheryhmässä voivat merkitä jotain samantapaista kuin spontaanit, hyvät hetket yhteisessä kodissa asuessa (Moroşanu 2016, 149) ja teot, joissa perhe muodostuu (Morgan 1996, passim).

– – ku ollaan tässä pöydän ympärillä se on ihan niinku jatkuvaa se pälpätys ja yhteydenpito, että vähän sama se sit siirtyy vaan tonne [WhatsApp-ryhmään] – – aina ku ei nähdä ni sit se on on niinku tuolla whatsappissa – – se siirtyy se ilmapiiri mikä tässä on, se siirtyy tonne sitte – –.

Antero, haastattelussa 13.3.2016

– – on se [ilmapiiri WhatsApp-ryhmässä] mun mielestä aika samanlainen [kuin tavatessa], semmonen hyvä fiilis koko ajan. Semmonen... kuulumisia jaetaan ja ollaan kuitenkin silleen vitsikkäitä, ainakin olevinamme.

Anna, haastattelussa 21.3.2016

Samanlaista [WhatsAppissa ja kasvokkain] on varmaan se tietty rentous ja sitte se että niinku helppo puhua turhista asioista tai tärkeistä asioista. Ja sit se että ylipäänsä puhutaan aika paljon ehkä keskenämme – –.

Emma, haastattelussa 16.3.2016

Yhtäläisyysmerkkejä virtuaalisen ja fyysisen yhdessäolon välille ei silti voi vetää. Jotkut asiat voivat perheryhmässä esimerkiksi painottua toisella tavalla kuin kasvokkain ja tuoda perheenjäsenistä esiin uusia puolia.

Ite taas oon – – äänekkäämpi tällai niinku kasvokkain ku tuossa [WhatsApp-ryhmässä]. Kuitenkin luonteeltani oon enemmän semmonen tykkään tarkkailla ja oon mieluummin hiljaa ja sitten se tavallaan tulee esille tossa vähän korostetusti. Ja äitillä on ehkä toisin päin, se on yleensä hiljaisempi, mutta tossa [WhatsApp-ryhmässä] se niinku puhuu enemmän – –.

Severi, haastattelussa 19.3.2016

5.2. Perheestä rakentuu kertomus

Kiitos kaikille kivasta isänpäiväviikonlopusta! – – Muah! 😊

Antero, ryhmässä 8.11.2015 klo 18.58

Takas muah!
Veera, ryhmässä 8.11.2015 klo 19.01

Näissä WhatsApp-perheryhmän viesteissä lähetetään digitaalisia lentosuukkoja. Sitä tarkoittaa perheen oma sana ”muah”.

Mitä sillä sanoo? Että kaikkea hyvää. – – Tai että olet rakas tai kaikkea hyvää. Niitä asioita kumminki.
Antero, haastattelussa 13.3.2016

”Muah” sisältää suukko-merkityksen ohessa sidoksen aikaan, jolloin koko perhe asui yhdessä.

– – Severillä oli tapana aina sanoa joku, lähettää niinku lentosuukko. Mut sitte joku ei tainnu kuulla sitä, ni se meni sitten siihen, että sen piti huutaa se asia, se oli sitten muah – – . Se jotenki taas sekin tarttu sitten tohon puhekieleen ja näköjään kirjotuskieleenki että. Se on nykyään meillä tommonen ihan yleinen – – .
Antero, haastattelussa 13.3.2016

”Muah”-merkitys aukeaa vain Tivoli Porhon jäsenille ja muille perheen läheisimmille, kuten edellisessä luvussa kuvatut ”ku hirvi”- ja ”ee”-ilmaisut. Ne ovat kaikki sisäpiiritietoa. Ilmiö on tyyppillinen WhatsAppissa yhdessä oleskelevien viesteille. Niihin liittyy paljon taustatietoa ja -tapahtumia ja symbolisia merkityksiä, jotka eivät näy itse viesteissä. (O’Hara ym. 2014, 1141–1142.) Yksi esimerkki on tämän tutkielman johdantoluvun aloittava Tivoli Porhon keskustelu karkkipäivästä. Edellä on nähty, että karkki-aiheisia viestejä on marraskuussa ryhmässä lähetetty muitakin. Viesteistä ei kuitenkaan näy, että karkit kuuluvat jo perheen syntytarinaan.

– – me Anteron kanssa oltiin edellisiltana tavattu, sit mentiin seuraavana elokuvaan yhdessä ja sit Antero kysy multa, että ostetaanko jotain karkkia. Mä olin sit sanonu, että mä en niin makeesta välitä. – – Ja lapset muistaa sen, että ku ne oli pieniä, ni sitte ku ne meni nukkumaan ni me sitten muka hiljaa otettiin ittellemme karkkia. Ku ne oli kuitenkin kuullu ja sitten ne tuli tuolta kattomaan ja.
Susanna, haastattelussa 13.3.2016

Viesteissä perhe kudotaan myös osaksi sukupolvien ketjua ja laajempaa sukuyhteisöä.

Kuorin just iltapalalle mandariinia, rupes tekeen kauheasti mieli juissi mandariinimehua ([isoäidin lempinimi]:n pienestä lasista juotuna) ja [isoäidin lempinimi]piirakkaa ([isoäidin lempinimi]:n vanhalla leivänpaahtimella paahtettuna). Namnam.
Veera, ryhmässä 8.11.2015 klo 19.34

 täytyypä kertoa [isoäidin lempinimi]:lle...
Antero, ryhmässä 8.11.205 klo 19.34

Oh, siinä paahtimessa on kyllä taikaa! :D
Emma, ryhmässä 8.11.2015 klo 19.36

Muistelusten lisäksi isovanhemmista ja muista sukulaisista lähetetään valokuvia tai muuten kerrotaan heidän kuulumisiaan, esimerkiksi uusien serkkujen syntymät ja nimet. Isovanhemmista saatetaan tehdä hellästi pilaa kuten kaikista perheenjäsenistä, esimerkiksi Antero matkii appensa tapaa kirjoittaa mystisin lyhentein, joiden merkitystä perhe on yhdessä arvaillut ja hymähdellyt.

Hyv yöt kaik, nuk hyv mah. 😊

Antero, ryhmässä 28.11.2015 klo 23.21

Perhehistoriaan liittyvillä viesteillä Tivoli Porho luo WhatsApp-ryhmässään jatkuvaa narratiivia itsestään, ikään kuin perhevalokuvaa: tällainen perhe me olemme. Viestit kytkevät perheen sekä menneeseen että tulevaan, sillä ryhmä saattaa toimia useita vuosia. Ryhmän yhteistä kertomusta ”meistä” rakentavat kaikki viestit, niin mikrokoordinaatio kuin emotionaalisen tuen ja faattisen perheyhteyden osoitukset. (O’Hara 2014, 1138.)

6. Johtopäätökset

6.1. WhatsApp-perheryhmä arkisena käytäntönä

Tässä tutkielmassa olen tarkastellut älypuhelimien pikaviestisovellus WhatsAppin perheryhmäkäyttöä: Miten perheryhmä vaikuttaa perheeseen? Mitä, miten ja miksi ryhmässä viestitään, mitä ryhmä käyttäjilleen merkitsee ja miten se vaikuttaa heidän kokemuksiinsa perheestä? Lähdin liikkeelle ajatuksesta, että perhe muodostuu arkisissa käytännöissä (ks. Morgan 2011a ja Carsten 2007) ja että WhatsApp-perheryhmässä viestiminen on yksi tällainen käytäntö.

Kuusihenkenen informanttiperheen WhatsApp-viestintää tutkin Elizabet Shoven, Mika Pantzarin ja Matt Watsonin kehittämän käytäntöteorian avulla, koska teoria pyrkii selittämään, miten ja miksi jokin käytäntö syntyy ja pysyy elinvoimaisena. Teorian mukaan käytännöistä voidaan tunnistaa ja erottaa kolme elementtiä eli osaa: materiaali, kompetenssi ja merkitys, joiden välille rakentuu yhteyksiä, jotka vaikuttavat toisiinsa ja jotka näkyvät ihmisten toimintana. (Shove ym. 2012, 14 ja 21–25.) Käytäntöteorian lisäksi lähestyin WhatsApp-perheryhmää virtuaalisen läsnäolon käsitteen avulla, jota on käytetty etenkin ylijärjestelmien perheiden viestintäteknologiatutkimuksissa. Baldassar (2016, 145) määrittelee virtuaalisen läsnäolon tunteeksi emotionaalisesta

tuesta, joka koetaan emotionaalisenä läheisyytenä – tunteena, että olemme olemassa toisiamme varten, vaikka maantieteellisesti olisimme etäällä toisistamme.

Shoven, Pantzarin ja Watsonin käytänteoria (2012) osoittautui hyödylliseksi työkaluksi WhatsApp-perheryhmäviestinnän tarkasteluun. Informanttiperheen WhatsApp-perheryhmästä löytyivät kaikki kolme teorian elementtiä. Perheenjäsenet olivat ensinnäkin hankkineet yhteensopivaa materiaalia eli viestintäteknologiaa: älypuhelimien ja siihen internet-liittymän ja WhatsApp-sovelluksen, mikä mahdollisti perheryhmän perustamisen ja siinä viestimisen. Yhteensopivan viestintäteknologian hankkimista ja käyttämistä voi pitää osoituksena perhesolidaarisuudesta, ja uuden teknologian käyttöönottoon liittyy usein myös elämäntilanteen muuttuminen. (Taipale ym. 2017, 76 ja 82; Baldassar 2016, 150.) Informanttiperheessä WhatsApp otettiin käyttöön viestintätarpeiden lisääntyessä, kun perheen nuorimmat lapset muuttivat omilleen ja ensimmäiset lapsenlapset syntyivät. Aloite ja hienoinen sosiaalinen paine WhatsAppin käyttöönottoon tuli perheessä lapsilta, jotka suostuttelivat vanhempansa uuden sovelluksen käyttöön.

Voidakseen käyttää WhatsAppia perhe tarvitsi materiaalin lisäksi kompetenssia: tietoja ja taitoja sovelluksen käyttämiseen. Perheenjäsenet neuvoivat tarvittavia teknisiä taitoja toisilleen ja etenkin lapset rohkaisivat vanhempiaan omaksumaan uuden teknologian ja tarvittaessa opastivat heitä sen käytössä. Havainto vahvistaa tutkimustuloksia, että usein nuoret ottavat uudet viestintäteknologiat perheissä ensimmäisenä käyttöön ja heistä tulee perheissä viestintäteknologian läheisasiantuntijoita, joille lankeaa digitaalisia kotiaskareita. (Taipale ym. 2017, 79–80). WhatsAppia kaikki informanttiperheessä pitivät kuitenkin helppokäyttöisenä, eivätkä vanhemmat ensimmäisten jälkeen ole juuri tarvinneet lapsilta teknistä tukea sen käyttämiseen.

Kompetenssiin liittyy kyky säädellä yhteydenpidon määrää ja laatua perheryhmässä, minkä kaikki informanttiperheessä osoittivat hallitsevansa. Jokaisella oli omat tapansa ja aikataulunsa sovelluksen käyttämisessä ja informantit tunsivat ne sekä itsestään että muista. Sovelluksen käyttöetiketti (Ling & Lai 2016, 851) oli perheessä vasta kehittymässä, eikä ryhmään liittynyt äänenlausuttuja normeja. Yhteisistä pelisäännöistä ei myöskään ollut keskusteltu. Perheenjäsenet hyväksyivät muiden viestimisen tavat itsestänselvyytenä ja sekä perheenjäsenten aktiivisuuteen että poissaoloon ryhmästä suhtauduttiin hyväksyvästi, eikä kenenkään ajoittaista osallistumattomuutta koettu uhkaksi perheen ihmissuhteille (O'Hara ym. 2014, 1136–1139). Pikaviestisovel-

lusten onkin todettu toimivan erityisen hyvin pienissä ja epämuodollisissa ryhmissä, joissa osallistujat kokevat toisena läheisiksi ja tuntevat toisensa hyvin. (Ling & Lai 2016, 842). Haastatte- luissa häivähti viitteitä, että perheenjäsenet saattavat kokea ryhmässä viestimisen jossain määrin myös velvollisuudekseen: kun teknologiaa on käytössä, perheeltä odotetaan virtuaalista läsnä- loa (Baldassar 2016, 156; Nedlecu & Wyss 2016, 214–216). Tunne voi liittyä myös niin sanot- tuun sosiaaliseen sopimukseen, että perheessä pidetään toisista huolta (Fortunati 2017, 103–104).

Kaikki informanttiperheen jäsenet käyttivät perheryhmää aktiivisesti ja monipuolisesti: kuukau- den aikana ryhmään lähetettiin 325 viestiä. Niistä osa sisälsi vain tekstiä, osa myös valokuvia, liikkuvaa kuvaa, hymiöitä tai emoji-kuvamerkkiä. Osa perheenjäsenistä oli muita aktiivisem- pia viestijöitä, mutta erojen ei voi varmasti sanoa johtuvan sukupuolesta tai sukupolvesta. Kaikki perheessä myös aloittivat keskusteluja uusista aiheista, eikä kukaan vain kommentoinut muiden aloittamia aiheita. Perheen vanhemmat eivät olleet ryhmässä liian aktiivisia, mikä olisi voinut vähentää perheryhmän merkitystä nuorille (Aharony & Gazit 2016, 178–182.), jatkaa lapsiper- heille tyypillistä online-vanhemmutta (Tammelin & Anttila 2017, 60) lasten jo aikuistuttua ja vaikeuttaa sekä nuorten itsenäistymistä että vanhempien kykyä irrottautua aikuisista lapsistaan.

Perheenjäsenet hämmästelivät viestiensä runsautta ryhmässä. Sovelluksen suosiota perheessä selittää tulkintani mukaan käytänteorian kolmas elementti, joka tarkoittaa sosiaalisia ja symbo- lisiä merkityksiä, ideoita ja pyrkimyksiä, joita käytäntöön liittyy (Shove ym. 2012, 23–29). Ai- neiston analyysissä jäsenen viesteistä kolme merkityskategoriaa. Niistä ensimmäinen eli arjen järjestelyt kertoo mikrokoordinaatiosta (esim. Ling & Lai 2016): perhe järjesteli ryhmässä aktiivi- sesti arkisia asioitaan kuten tapaamisia ja ostoksia, mikä toi elämään joustavuutta ja sujuvuutta. Näitä viestejä eräs perheenjäsenistä kutsui ”infoamiseksi”. Toinen merkityskategoria liittyy emo- tionaaliseen tukeen: ryhmässä perheenjäsenet pystyivät pyytämään, antamaan ja saamaan tukea toisiltaan. Tuki liittyi elämän isoihin ja pieniin asiakysymyksiin, mutta emotionaalisen tuen pyy- tämiseksi ja osoittamiseksi tulkitsin myös viestit, jotka kertoivat perheenjäsenten elämästä. Perhe kuvasikin tällaisia viestejä usein ”kuulumisiksi”. Niillä ryhmän jäsenet näyttivät toisilleen, mil- laista heidän arkensa on. Viesteillään he kutsuivat muita osallistumaan elämäänsä ja osoittivat halua jakaa elämäänsä heidän kanssaan. Kertomalla ryhmässä sanoin ja kuvin arjestaan ja juhlas- taan perheenjäsenet osoittivat lisäksi olevansa valmiita vastaanottamaan ja arvostamaan muiden perheenjäsenten mielipiteitä. (O’Hara ym. 2014, 1140.) Kolmas merkityskategoria liittyy per-

heyhteyden rakentamiseen faattisilla viesteillä, joilla ei ole tarkoitukseen välittää asiatietoa. Näitä viestejä perhe kutsui ”turhiksi” ja ”liibalaabaksi”, mutta niiden tehtävä on vahvistaa ja ylläpitää perheyhteyden tunnetta. (Malinowski [1923] 2000, 391; Madianou & Miller 2011, 462 ja 2012, 75; Madianou 2016, 191; Robertson ym. 2016, 223.) Sinänsä ehkä tyhjänpäiväiseltä tuntuva faattinen viesti on merkki tärkeästä ihmisestä, joka on fyysisesti poissa, mutta virtuaalisesti osoittaa olevansa läsnä (Baldassar 2016, 152). Läsnäolon tunteeseen WhatsAppissa vaikuttaa erityisesti mahdollisuus monipuoliseen tunteiden ilmaisuun hymiöillä, emojiilla, valokuvilla ja ääniviesteillä (Karapanoksen ym. 2015, 888–892), joita informanttiperhe käytti paljon ääniviestejä lukuunottamatta. Perheen sanalliset faattiset viestit olivat vitsailua ja höpöttelevää sanailua ja ne sisälsivät paljon perhehistoriallisia viittauksia, jotka aukeavat vain perheen jäsenille ja joihin liittyy paljon näkymätöntä taustatietoa ja symbolisia merkityksiä (O’Hara ym. 2014, 1141–1142.) Perheellä oli ryhmässä joitain lähes ritualisoituneita toimintatapoja, joiden voi ajatella ylläpitävän perhettä ja mielikuvaa perheestä sekä rakentavan eroa meidän ja muiden perheiden välille (Moroşanu 2016, 146).

Tutkimusaineiston keruun aikaan informanttiperhe oli käyttänyt WhatsApp-perheryhmää noin vuoden verran. Tutkielman valmistumisen aikoihin kaksi vuotta myöhemmin perhe kertoi käyttävänsä ryhmää edelleen yhtä aktiivisesti. WhatsApp-perheryhmä osoittautui siis elinvoimaiseksi käytännöksi, mikä Shoven ym. (2012) käytäntöteorian mukaan edellyttää, että käytäntö palkitsee ja motivoi käyttäjiään sisäisesti, syventää samalla heidän taitojaan ja voi johtaa uusiin projekteihin. Lisäksi elinvoimaisella käytännöllä on juuret jossain aiemmassa käytännössä tai se liittyy johonkin toiseen käytäntöön. Sillä on myös symbolinen tai normatiivinen ankkuri eli se liittyy merkitykselliseen asiaan käyttäjiensä elämässä – joko hyvään tai pahaan. (Shove ym. 2012, 74–75.)

Informanttiperheen WhatsApp-ryhmästä löytyi kaikkia käytäntöteorian (Shove ym. 2012) mainitsemia elinvoimaisen käytännön tunnusmerkkejä. Ryhmä vastasi perheenjäsenten yhteydenpidon ja turvallisuudentunteen tarpeisiin, mikä osoittaa sisäisiä motiiveja. Perheen viestintäverkosto kehittyi perheryhmän myötä aiempaa hajaantuneemmaksi, kun kaikki perheessä näkivät kaikkien viestit, eikä kukaan jäänyt yhteydenpidossa ulkopuolelle. Aiempaan verrattuna ryhmä vaikuttaa osallistaneen perheen viestintään etenkin isää eli WhatsApp saattaa vähentää perheensi-

säisen teknologiavälitteisen viestinnän perinteistä äitikeskeisyyttä ja sukupuolittumista (ks. esim. Taipale ym. 2017, 75–76).

Ryhmä synnytti uusia projekteja, koska se alkoi jossain määrin toimia perheen kalenterina ja kuva-arkistona, jossa kuvia jaetaan ja tallennetaan. Ryhmän kautta kaikki pystyivät osallistumaan tapahtumiin etäältä, esimerkiksi jonkin merkkipäivän tai juhlan viettoon, jos eivät päässeet paikalle. Perhe käytti ryhmää myös luovasti perhehistorian tallentamiseen, vanhin tytär esimerkiksi kertoi perheryhmässä lastensa sanontoja, jotka isoäiti poimi ryhmästä ja kirjasi vielä erikseen muistiin. Ryhmän käyttö opetti perheenjäsenille uusia taitoja, kun he harjaantuivat käyttämään sovelluksen eri ominaisuuksia kuten emoji-kuvaviestejä tai ääniviestejä. Näytti myös siltä, että perhe pyrki ylittämään ryhmässä mahdolliset sukupolvierot ja perheelle alkoi kehittyä oma viestimisen tapa, kun eri perheenjäsenet mukauttivat omaa viestintäänsä toistensa mukaan (Sánchez-Moya & Cruz-Moya 2015, 303–305; Taipale ym. 2017, 77–78). Äiti esimerkiksi oppi kirjoittamaan nuorten aikuisten tapaan epäviralliseen tyyliin ja molemmat vanhemmat ryhtyivät käyttämään hymiöitä ja emojiä. Perhe käytti myös paljon omia sanontojaan ajalta, jolloin kaikki asuivat vielä lapsuudenkodissa.

Perheryhmälle löytyi juuret aiemmista käytännöistä, sillä ennen WhatsAppia perheellä oli yhteinen Facebook-keskusteluryhmä. Perheessä viestittiin aiemmin myös muilla teknologioilla: soittamalla ja lähetettämällä sähköposteja ja tekstiviestejä. Vaikka perheryhmän myötä tekstiviestien ja sähköpostien käyttö on huomattavasti vähentynyt, WhatsApp liittyy perheessä edelleen muiden viestintäteknologioiden käytön ja kasvokkain viestimisen kanssa, eikä ole kokonaan korvanut niitä. Teknologioista varsinkin puhelut ovat säilyttäneet tärkeän asemansa.

Tutkimus osoitti, että WhatsApp-perheryhmä oli muodostunut informantiperheelle tärkeäksi oleskelupaikaksi, todellisen ja virtuaalisen tilan hybridiksi; online-tilaksi, jolla on reaalielämän juuret lapsuudenkodissa. (Hinton ja Hjorth 2013, 125–126 ja 131–132). Ryhmässä toisistaan etäällä asuvat perheenjäsenet voivat kohdata, tuntee virtuaalista läsnäoloa ja osoittaa toisilleen huolenpitoa fyysisestä etäisyydestä huolimatta (ks. esim. Baldassar 2016) ja ryhmästä voi tulla paikka, jossa saa perheeltä rakkautta, tukea, turvaa ja lohtua (Aharony & Gazit 2016, 178–182). Ryhmässä oleskelu sisälsi informantiperheelle monia merkityksiä, jotka rakensivat perheenjäsenten yhteyttä toisiinsa, ja joilla he loivat jaettua historiaa ja identiteettiä. Perheryhmässä

syntyi narratiivi, ryhmän yhteinen kertomus ”meistä”. (O’Hara ym. 2014, 1140.) Nämä ajattelun perheen symbolisiksi ja normatiivisiksi ankkureiksi, jotka käytänteorian mukaan tarvitaan, jotta käytäntö säilyy elinvoimaisena. Ankkurit liittyvät johonkin merkitykselliseen asiaan käyttäjän elämässä, joko hyvään tai pahaan. (Shove ym. 2012, 75.)

Informanttiperheen ankkurit liittyvät perheryhmän herättämiin myönteisiin mahdollisuuksiin ja tunteisiin, mutta aiemmissa tutkimuksissa on noussut esiin, että viestintäteknologioilla voi olla myös negatiivisiin asioihin liittyviä ankkureita. Niihin voi liittyä esimerkiksi perheenjäsenen kontrollointia, tarkkailua tai velvoittamista virtuaaliseen yhteyden- ja huolenpitoon. Informanttiperheessä tällaista ei tullut esiin, mikä todennäköisesti johtuu perheenjäsenen vahvoista keskinäisistä siteistä ja myönteisistä perheensisäisen viestinnän teknologiakokemuksista ennen WhatsAppia, sillä perheiden kokemuksiin viestintäteknologiasta vaikuttavat niin aiemmat suhteet perheenjäseniin kuin teknologiaan (Madianou & Miller 2011, 467). Sekä ristiriitaisilla että läheisillä perhesuhteilla on taipumus säilyä entisenlaisina senkin jälkeen, kun perhe ottaa käyttöön uusia teknologioita ja perheen viestintä lisääntyy (Wilding 2006, 134).

6.2. Tutkimuksen merkitys ja haasteet

Tutkimukseni avasi näkökulmia WhatsAppiin yhden, tietyssä elämänvaiheessa olevan perheen kokemuksen kautta sekä yhden tutkijan linssien ja lyhyen etnografisen kenttätönnön kautta (Larsen 2010, 64). Siksi työn perusteella ei voi yleistää, että WhatsApp-perheryhmä merkitsisi samaa kaikille suomalaisille saati muiden kulttuureiden perheille ja kaikissa elämänvaiheissa. Tutkimukseni ei annakaan tyhjentävää vastausta WhatsApp-perheryhmistä, mutta se lisää tietoa ja ymmärrystä ilmiöstä, joka on vielä uusi ja jota on tutkittu vasta vähän.

Tulokset on luonnollisesti nähtävä suomalaisessa ja ajallisessa kontekstissaan, mutta tutkimus vahvisti, että ylijärjätien perheiden viestinteknologiasta tutkimusta voi verrata ja soveltaa samassa maassa asuvien perheiden viestinnän tutkimiseen. Suomessa asuvalla perheellä näyttää olevan samantapaisia kokemuksia kuin ylijärjätien perheellä esimerkiksi virtuaalisesta läsnäolosta, vaikka etäisyys on tuhansien kilometrien sijasta vain kymmeniä tai satoja kilometrejä. Kummankinlaisissa perheissä uuden viestintäteknologian käyttö muuttaa perheen viestintätapoja ja -verkostoja ja voi sitä kautta vaikuttaa käsityksiin perheestä ja perhe-elämästä, mikä puolestaan voi

heijastua laajemminkin yhteisön käsityksiin, toimintaan ja päätöksentekoon. Filippiineillä ja IsoBritanniassa asuvia ylirajaisia perheitä tutkittaessa on esimerkiksi arvioitu, että viestintäteknologia voi kannustaa maastamuuttoon ja lisätä globalisaatiota (Madianou & Miller 211, 468). Samassa maassa asuvia perheitä tutkittaessa voi kysyä esimerkiksi, johtavatko helpot digitaaliset viestintämahdollisuudet perheiden viestinnän pinnallistumiseen, kasvokkaisten tapaamisten harvenemiseen ja sosiaalisuuden muutoksiin (esim. Fortunati ym. 2013).

Tutkimus herätti useita jatkotutkimuksen aiheita. Aineistosta löytyi viitteitä, että WhatsApp voi vähentää perheensisäisen viestinnän sukupuolittumista, mitä olisi tärkeä tutkia lisää. Informanttiperheeni koki ryhmän lähinnä positiivisesti, mutta ryhmän käyttöön voi liittyä kielteisiä ilmiöitä kuten perheenjäsenten kontrollointia tai painostamista, joista on toistaiseksi vain vähän tutkittua tietoa. Lisätutkimus voisi valaista myös muita mahdollisia haittavaikutuksia, esimerkiksi voiko perheryhmä vaikeuttaa nuorten itsenäistymistä ja vanhempien kykyä irrottautua aikuistuvista lapsistaan. Kiinnostavaa olisi myös, millaiseksi perheryhmän käyttö ja merkitys osoittautuisivat informanttiperheestäni poikkeavissa perheissä, esimerkiksi perheessä, jossa jäsenillä on keskinäisiä ristiriitoja, jossa lapset asuvat vielä kotona, jossa ryhmään kuuluisi enemmän kuin kaksi sukupolvea tai jossa aikuisten lasten kumppanit olisi otettu perheeseen mukaan. Pitkittäistutkimus WhatsApp-perheryhmästä näyttäisi, miten sovelluksen käyttö muuttuu iän ja elämäntilanteiden myötä, sillä muutokset tiedetään viestintäteknologian käytölle tyypilliseksi (Ganito 2017, 99). Tärkeän näkökulman jatkotutkimuksiin tuo esiin myös da Silva Braga (2016, 75): WhatsApp-ryhmän virtuaalista toimintaa pitäisi analysoida yhteydessä ryhmän muuhun toimintaan.

Tutkimusprosessi on ollut mielenkiintoinen ja aikaaviepä matka. Sen toteuttaminen keski-ikäisen yksinyrittäjä-perheenäidin arkivelvollisuuksien ohessa venytti tutkimusaikaa ja toi päiviini usein käytännön haasteita, mutta silti paljon enemmän innostusta. Tieteellisestä näkökulmasta suurin haaste liittyi siihen, että informanttiperhe osoittautui samankaltaiseksi kuin oma perheeni: kiinteäksi yhteisöksi, jonka jäsenillä on keskenään lämpimät välit ja jotka kokevat perheen itselleen tärkeäksi. Samankaltaisuus sai minut suhtautumaan perheeseen myönteisesti, mikä on ajoittain saattanut heijastua tulkintaani. Olen kuitenkin jo työn varhaisessa vaiheessa tiedostanut riskin ja pyrkinyt määrätietoisesti minimoimaan sen vaikutusta. Itsereflektion lisäksi etsin informanttiperheeseen tarvittavaa etäisyyttä hahmottamalla työlleni Shoven, Panzarin ja Watsonin käytäntö-

teoriasta (2012) selkeän teoreettisen viitekehyksen, johon olen tukeutunut viestien ja haastatteluiden sisällönanalyysissä ja lähiluvussa. Teoria sinänsä ei pohjautu etnografisiin aineistoihin, eivätkä teorian laatijat vaikuta olevan niistä erityisen kiinnostuneita (Shove ym. 2012, passim). Tutkielmani yhtenä ansiona voikin pitää käytäntöteorian soveltamista etnografiseen lähestymistapaan ja aineistoon arkisten käytäntöjen holistiseksi ymmärtämiseksi.

Lähteet

Tutkimusaineistot

Haastattelut:

Haastattelut (6 kpl) WhatsApp-perheryhmästä aikavälillä 13.3.–22.3.2016. Haastattelijana Tuija Manneri. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu. Tekijän hallussa.

- Antero (pseudonyymi), 51 v, mies, Pirkanmaa, 13.3.2016
- Susanna (pseudonyymi), 51 v, nainen, Pirkanmaa, 13.3.2016
- Emma (pseudonyymi), 26 v, nainen, Keski-Suomi, 16.3.2016
- Severi (pseudonyymi), 20 v, mies, Keski-Suomi, 19.3.2016
- Anna (pseudonyymi), 23 v, nainen, Keski-Suomi, 21.3.2016
- Veera (pseudonyymi), 28 v, nainen, Keski-Suomi, 22.3. 2016

WhatsApp-viestit:

Haastateltavien marraskuun 2015 kaikki viestit (335 kpl) perheen WhatsApp-ryhmässä. Viestiketju on kopioitu digitaalisiksi valokuviksi. Tekijän hallussa.

Haastateltavien ja tutkijan väliset WhatsApp-viestit tutkimuksen käytännön järjestelyistä 2016–2018. Tekijän hallussa.

Sähköpostit:

Tutkijan ja haastateltavien kirjeenvaihto maaliskuussa 2018. Tekijän hallussa.

Internet

Budka, Philipp 2011: *From Cyber to Digital Anthropology to an Anthropology of the Contemporary?* Working paper to EASA Media Anthropology Network's 38th e-seminar, 22 November – 6 December. URL http://www.media-anthropology.net/file/budka_contemporary.pdf. (tarkastettu 8.9.2017)

Clayton, William; Jain, Juliet; Ladkin, Adele & Marouda, Marina 2017: The 'digital glimpse' as imagining home. *Mobilities*. URL <https://doi.org/10.1080/17450101.2017.1365473>. (tarkastettu 8.4.2018)

Dahlström, Rose-Marie 2016: *Samma emoji kan vara både stridslysten och salig – en kortkurs i emojierna*. URL <https://svenska.yle.fi/artikel/2016/12/04/samma-emoji-kan-vara-bade-stridslysten-och-salig-en-kortkurs-i-emojierna>. (tarkastettu 17.8.2017)

DMR. 65 Amazing WhatsApp Statistics and Facts (June 2017). URL <https://expand-dramblings.com/index.php/whatsapp-statistics/>. (tarkastettu 15.11.2017)

Dna. Puhelinliittymät. URL <https://kauppa4.dna.fi/puhe> (tarkastettu 15.11.2017)

Elisa. Puhelinliittymät. URL <https://elisa.fi/kauppa/#!/puhelinliittymat> (tarkastettu 15.11.2017)

Emojipedia. URL <https://emojipedia.org/emojipedia/> (tarkastettu 15.11.2017)

Fingerroos, Outi 2003: Refleksiivinen paikantaminen kulttuurien tutkimuksessa. *Elore* 2/2003. URL http://www.elore.fi/arkisto/2_03/fin203c.html www.elore.fi. (tarkastettu 12.5.2016)

Full Emoji List, v11.0. URL <https://unicode.org/emoji/charts/full-emoji-list.html> (tarkastettu 19.2.2018)

Keipi, Teo; Koironen, Ilkka; Koivula Aki & Räsänen, Pekka 2018: Assessing the social media landscape: Online relational use-purposes satisfaction among Finns. *First Monday* 23:1. URL <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/8128>. (tarkastettu 8.4.2018)

Kielitoimiston sanakirja 2017: URL <https://mot-kielikone-fi.ezproxy.jyu.fi/mot/jyu/netmot.exe?motportal=80> (tarkastettu 15.11.2017)

Morgan, David H. J. 2011b: Locating 'Family Practices'. *Sociological Reserach online*. 16 (40) 14. URL <http://www.socresonline.org.uk/16/4/14.html>. (tarkastettu 9.9.2017)

Pönkä, Harto 2015: *Tilastokeskuksen tuoreet some-tilastot julki: kasvua eniten yli 65-vuotiailla, pikaviestipalvelut jo 48 %*. URL <https://harto.wordpress.com/2015/11/27/tilastokeskuksen-tuoreet-some-tilastot-julki-kasvua-eniten-yli-65-vuotiailla-pikaviestipalvelut-jo-48/>. (tarkastettu 13.5.2016)

Pönkä, Harto 2016: *Sosiaalisen median katsaus 10/2016*. URL <https://harto.wordpress.com/2016/10/05/sosiaalisen-median-katsaus-102016/>. (tarkastettu 23.11.2016)

Pönkä, Harto 2017a: *Suomalaiset sosiaalisessa mediassa Q1/2017*. URL <https://harto.wordpress.com/2017/03/29/suomalaiset-sosiaalisessa-mediassa-q12017/>. (tarkastettu 10.5.2017)

Pönkä, Harto 2017b: *Sosiaalisen median katsaus 12/2017*. URL <https://harto.wordpress.com/2017/12/05/sosiaalisen-median-katsaus-12-2017/>. (tarkastettu 22.1.2018)

SwiftKey 2015: *Emoji report part II: Which is the most popular emoji in your language?* URL <https://blog.swiftkey.com/emoji-report-part-ii-which-is-most-popular-emoji-in-your-language/>. (tarkastettu 18.8.2017)

Telia. Puhelimeen. URL <https://kauppa.telia.fi/yksityisille/tuotteet/puhelinliittymat.aspx> (tarkastettu 15.11.2017)

Tilastokeskus. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2014. URL <http://www.stat.fi/til/sutivi/2014/index.html>. (tarkastettu 12.11.2015)

Tilastokeskus. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2015. URL <http://www.stat.fi/til/sutivi/2015/index.html>. (tarkastettu 10.5.2017)

Tilastokeskus. Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö 2016. URL http://www.stat.fi/til/sutivi/2016/sutivi_2016_2016-12-09_tie_001_fi.html (tarkastettu 22.11.2017)

Tilastokeskus. Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö -tutkimus 2017. URL http://www.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2017/13/sutivi_2017_13_2017-11-22_tie_001_fi.html (tarkastettu 22.11.2017)

WhatsApp. Tietoja WhatsAppista. URL <https://www.whatsapp.com/about/> (tarkastettu 15.11.2017)

WhatsApp. WhatsAppin turvallisuus. URL <https://www.whatsapp.com/security/> (tarkastettu 15.11.2017)

WhatsApp. WhatsApp ominaisuudet. URL <https://www.whatsapp.com/features/> (tarkastettu 15.11.2017)

WhatsApp. WhatsApp – usein kysytyt kysymykset. URL <https://faq.whatsapp.com/> (tarkastettu 15.11.2017)

Kirjallisuus

Aharony, Noa & Gazit, Tali 2016: The importance of the Whatsapp family group: an exploratory analysis. *Aslib Journal of Information Management* 68 (2): 174–192.

Alasuutari, Pertti 2011: *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Amichai-Hamburger, Yair 2009: Introduction. Teoksessa Amichai-Hamburger, Yair *Technology and Psychological Well-being* (toim.), 1–8. Cambridge: Cambridge University Press.

Anttila, Timo; Oinas, Tomi & Nätti, Jouko 2015: Kadotettu viikonloppu – Ajankäytön muutokset viikonloppuisin. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna; Anttila, Timo; Liikkanen, Mirja; Pääkkönen, Hannu (toim.) *Ajassa kiinni ja irrallaan – yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*, 19–31. Helsinki: Tilastokeskus.

Archambault, Julie Soleil 2017: *Mobile Secrets: Youth, Intimacy and the Politics of Pretense in Mozambique*. Lontoo: University of Chicago Press.

Baharin, Hanif ; Kamal, Fazillah Mohmad; Noor, Nor Laila Md. & Ahmad, Nurul Amirah 2016: Kin Circle: Social Messaging System for Mediated Familial Bonding. Designing from the Lens of Interaction Ritual Chains Theory. Conference paper in 4th International Conference on User Science and Engineering, 23.–25.8.2016, Malaka Malesia, 85–90.

Baldassar, Loretta 2016: De-demonizing distance in mobile family lives: co-presence, care circulation and polymedia as vibrant matter. *Global Networks* 16, 2: 145–163.

Baldassar, Loretta & Merla, Laura 2014: Locating Transnational Care Circulation in Migration and Family Studies. Teoksessa Baldassar, Loretta & Merla, Laura (toim.) *Transnational families*,

migration and the circulation of care. Understanding mobility and absence in family life, 27–58. New York: Routledge.

Baron, Naomi 2008: *Always on. Language in an Online and Mobile World*. Oxford: Oxford university press.

Baron, Naomi 2009: The Myth of Impoverished Signal: Dispelling the Spoken Language Fallacy for Emoticons in Online Communication. Teoksessa Vincent, Jane & Fortunati Leopoldina (toim.) *Electronic Emotion. The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*, 107–135. Interdisciplinary Communication Studies, volume 3. Bern: Peter Lang.

Baym, Nancy K. 2010: *Personal connections in the digital age*. Cambridge: Polity.

Berg, Helena 2015: WhatsApp pomppasi suosituimpiin sosiaalisen median palveluihin. *Tieto-asiiantuntija* 2–3: 19.

Berg, Matthias & Düvel Caroline 2012: Qualitative media diaries: An instrument for doing research from a mobile media ethnographic perspective. *Interactions: Studies in Communication & Culture* 3 (1): 71–89.

Bochner, Arthur P. & Ellis, Carolyn (toim.) 2002: *Ethnographically speaking. Autoethnography, literature and aesthetics*. Walnut Creek: AltaMira press

Boellstorff, Tom, Nardi, Bonnie, Pearce, Celia ja Taylor, T.L. 2012: *Ethnography and virtual worlds. A handbook of method*. Princeton: Princeton University Press.

boyd, danah 2012: *Participating in the Always-On Lifestyle*. Teoksessa Mandiberg, Michael (toim.); *The Social Media Reader*, 71–76. New York: New York University Press.

Carsten, Janet 2004: *After Kinship*. Cambridge: Cambridge university press.

Church, Karen & de Oliveira, Rodrigo 2013: *What's up with WhatsApp? Comparing Mobile Instant Messaging Behaviors with Traditional SMS*. Mobile HCI 2013 – Collaboration and Communication. 30.8.2013, Munich, Germany, 352–361.

Collins, Peter 2010: The Ethnographic Self as Resource? Teoksessa Collins, Peter & Gallinat, Anselma (toim.), *The Ethnographic Self as Resource*, 228–245. New York: Berghahn Books.

Collins, Peter & Gallinat, Anselma 2010: The Ethnographic Self as Resource: an Introduction. Teoksessa Collins, Peter & Gallinat, Anselma (toim.), *The Ethnographic Self as Resource*, 1–22. New York: Berghahn Books.

Danielsen, Hilde 2010: Diversity and the concept of place. Inclusion and exclusion mechanisms among norwegian city-dwelling parents. *Ethnologia Scandinavica* 40, 68–81.

da Silva Braga, Robson 2016: Technologies as a means, Meetings as an End: Urban Interactions of a Migrant Community in Rio de Janeiro, Brazil, Mobilized Through WhatsApp. Conference

paper in the 10th Conference Culture, Technology, Communication CaTaC 2016, 15.–17.6.2016, Lontoo Iso-Britannia, 68–81.

Devitt, Kerry & Roker, Debi 2008: The Role of Mobile Phones in Family Communication. *Children & Society* 23: 189–202.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Finch, Janet 1989: *Family Obligations and Social Change*. Cambridge: Polity Press.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen Ulla-Maija (toim.), *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, 25–48. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Fingerroos, Outi & Jouhki, Jukka 2014: Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 79–108. Helsinki: Ethnos ry.

Fortunati, Leopoldina 2009: Old and New media, Old Emotion. Teoksessa Vincent, Jane & Fortunati Leopoldina (toim.) *Electronic Emotion. The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*, 35–62. Interdisciplinary Communication Studies, volume 3. Bern: Peter Lang.

Fortunati, Leopoldina 2017: How young people experience elderly people's use of digital technologies in everyday life. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 102–118. Lontoo: Routledge.

Fortunati, Leopoldina & Vincent, Jane 2009: Introduction. Teoksessa Vincent, Jane & Fortunati Leopoldina (toim.) *Electronic Emotion. The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*, 1–31. Interdisciplinary Communication Studies, volume 3. Bern: Peter Lang.

Fortunati, Leopoldina, Taipale, Sakari & Luca, Frederico de 2013: What happened to body-to-body sociability. *Social Science Research* 43 (3): 893–905.

Frykman, Jonas 2003: Between history and material culture. Teoksessa Frykman, Jonas & Gilje, Nils (toim.) *Being There. New Perspectives on Phenomenology and the Analysis of Culture*, 169–191. Lund: Nordic academic press.

Ganito, Carla 2017: Gendering the mobile phone. A life course approach. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 87–101. Lontoo: Routledge.

Geertz, Clifford 1973: *The interpretation of cultures. Selected essays*. New York: Basic Books.

Gilleard, Chris 2017: The place of age in the digital revolution. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 11–22. Lontoo: Routledge.

- Gobo, Giampietro 2008: *Doing ethnography*. Los Angeles: Sage.
- Gullestad, Marianne 1987: *Kitchen table society*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haanpää, Minni; Hakkarainen, Maria & Garcia-Rosell, José-Carlos 2014: Etnografia kehittämisen välineenä. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 287–307. Helsinki: Ethnos ry.
- Haddon, Leslie 2017: Generational analysis of people's experience of ICTs. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 37–51. Lontoo: Routledge.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul 2007: *Ethnography. Principles in practice*. Lontoo: Routledge.
- Hanifi, Riitta 2015: Yksin oleminen on lisääntynyt. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna; Anttila, Timo; Liikkanen, Mirja; Pääkkönen, Hannu (toim.), *Ajassa kiinni ja irrallaan – yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*, 123–133. Helsinki: Tilastokeskus.
- Hinton, Sam & Hjorth, Larissa 2013: *Understanding social media*. Lontoo: Sage.
- Hjorth, Larissa & Hendry, Natalie 2015: A Snapshot of Social media: Camera Phone Practices. *Social Media + Society* 1 (1): 1–3.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009: *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Horst, Heather A. 2010: Families. Teoksessa Ito, Mizuko, Baumer, Sonja, Antin, Judd, Finn, Megan, Horst, Heather A., Law, Arthur, Manion, Annie, Mitnick, Sarai, Schlossberg, David and Yardi, Sarita 2010: *Hanging out, messing around and geeking out. Kids living and learning with new media*, 149–194 Lontoo: The MIT Press.
- Horst, Heather A. & Miller, Daniel 2005: From Kinship to Link-Up. Cell phones and social networking in Jamaica. *Current Anthropology* 46:5: 755–764.
- Howell, Signe 2003: Kinning: the creation of life trajectories in transnational adoptive families. *Journal of Royal Anthropological Institute* 9: 465–484.
- Howell, Signe 2007: *The kinning of foreigners. Transnational adoption in a global perspective*. New York: Berghahn Books.
- Huldén, Niklas 2005: Kvantitatiiva metoder inom etnologi. Teoksessa Korkiakangas Pirjo, Olsson, Pia ja Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*, 104–125. Helsinki: Ethnos ry.

- Huttunen, Laura 2010: Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.), *Haastattelun analyysi*, 39–63 Tampere: Vastapaino.
- Hytönen-Ng, Elina 2016: Tutkijana ja ystävänä. Läheisyys ja etäisyys etnografisessa kenttätyössä. Teoksessa Teoksessa Jouhki, Jukka & Steel, Tytti (toim.), *Etnologinen tulkinta ja analyysi. Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*, 270–300. Helsinki: Ethnos.
- Häggman, Kai 1996: *Johdatus perhehistoriaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston historian laitos.
- Hämeenaho, Pilvi 2014: *Hyvinvoinnin verkostot maaseudulla asuvien äitien arjessa. Etnologinen tutkimus palvelujen käytöstä ja hyvän arjen rakentumisesta*. Tampere: terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika 2014: Etnografian ulottuvuudet ja mahdollisuudet. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 7–31. Helsinki: Ethnos ry.
- Höflich, Joachim 2009: Mobile Phone Calls and Emotional Stress. Teoksessa Vincent, Jane & Fortunati Leopoldina (toim.) *Electronic Emotion. The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*, 63–83. Interdisciplinary Communication Studies, volume 3. Bern: Peter Lang.
- Iranto, Annamari 2011: Tekstin tunteet – vai tutkijan? Epäoikeudenmukaisuus oikeuskäsityksiä ilmentävässä tekstissä. Teoksessa Lakomäki, Sami & Latvala, Pauliina & Laurén, Kirsi (toim.), *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. 137–157. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ito, Mizuko, Baumer, Sonja, Antin, Judd, Finn, Megan, Horst, Heather A., Law, Arthur, Manion, Annie, Mitnick, Sarai, Schlossberg, David and Yardi, Sarita 2010: *Hanging out, messing around and geeking out. Kids living and learning with new media*. Lontoo: The MIT Press.
- Jalas, Mikko; Rinkinen, Jenny & Silvast, Antti 2015: Infrastruktuurit järjestävät aikaa. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna; Anttila, Timo; Liikkanen, Mirja; Pääkkönen, Hannu (toim.), *Ajassa kiinni ja irrallaan – yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*. 155–165. Helsinki: Tilastokeskus
- Jallinoja, Riitta 1985: *Johdatus perhesosiologiaan*. Porvoo: WSOY.
- Jallinoja, Riitta 2006: *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljiltämässä*. Tampere: Gaudamus.
- Jallinoja, Riitta & Widmer, Eric D. 2011: Introduction. Teoksessa Jallinoja, Riitta & Widmer, Eric D. (toim.) *Families and kinship in contemporary Europe. Rules and practices of relatedness*. 3–12. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Jouhki, Jukka & Steel, Tytti 2016: Analyysin ja tulkinnan ulottuvuuksia etnologiassa. Teoksessa Jouhki, Jukka & Steel, Tytti (toim.), *Etnologinen tulkinta ja analyysi. Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*, 13–42. Helsinki: Ethnos.

- Järviluoma, Helmi 2010: Podetko ystävyyttä? Etnografia ja biofilian haaste. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*, 234–257. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Kamal, Fazillah Mohmad; Noor, Nor Laila Md. & Baharin, Hanif 2014: "Presence in Absence": Distributed Family Communication Practices for Familial Bonding via Mobile Communication Technology. Conference paper in 6th International Conference on Social Computing and Social Media, 22–27.6.2014, Iraklion Kreikka, 474–485.
- Kamal, Fazillah Mohmad; Noor, Nor Laila Md. & Baharin, Hanif 2016: 'Silence is golden no more' in family digital environment: understanding the kinkeeper role through mobile social messaging system. Conference paper in 24th European Conference on Information Systems, 12.–15.6.2016, Istanbul, Turkki, 1–15.
- Kankkunen, Tarja 2007: Monimediasuuden äärellä. Teoksessa Lappalainen, Sirpa; Hynninen, Pirkko; Kankkunen, Tarja; Lahelma, Elina; Tolonen, Tarja (toim.), *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*, 177–205, Tampere: Vastapaino.
- Karapanos, Evangelos; Teixeira, Pedro & Gouveia, Ruben 2015: Need fulfillment and experiences on social media: A case on Facebook and WhatsApp. *Computers in Human Behaviour* 55: 888–897.
- Kekäläinen, Tiia & Kokko, Katja 2017: Personality traits and computer use in midlife. Leisure activities and work characteristics as mediators. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 183–200. Lontoo: Routledge.
- Korhonen, Helmi & Rantanen Heli 2016: *Whats Up Miten menee. Opas nuorten mobiilikohtaamiseen*. Kuopio: Nuorten palvelu ry.
- Koskela, Helky 2014: Kuinka tavoittaa hoivakodin henki? Valokuvaelisitaatio tutkimusmetodinä. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 212–234. Helsinki: Ethnos ry.
- Kuoppamäki, Sanna-Mari, Uusitalo Outi & Kemppainen, Tiina 2017: A risk to privacy or a need for security? Digital domestic technologies in the lives of young adults and late middle-agers. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 167–182. Lontoo: Routledge.
- Kuula, Arja 2006: *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Laitinen, Merja 2010: Kontekstin ja teorian hahmottamisen taito. Teoksessa Hurtig, Johanna; Laitinen, Merja; Uljas-Rautio, Katriina (toim.), *Ajattele itse! Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet*, 44–70. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Lakomäki, Sami, Latvala, Pauliina ja Laurén, Kirsi 2011: Menetelmien jäljillä. Teoksessa Lakomäki, Sami & Latvala, Pauliina & Laurén, Kirsi (toim.), *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. 7–27. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Larsen, Anne Katherine 2010: Some Reflections on the 'Enhancements' of Village Life, or Whose Story is This? Teoksessa Collins, Peter & Gallinat, Anselma (toim.), *The Ethnographic Self as Resource*, 63–77. New York: Berghahn Books.
- Laurén, Kirsi 2010: Kirjoitetun kokemuksen kiehtovuus. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*, 426–449. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Lehtonen, Juhani U.E. 2005: Kansatieteen tutkimushistoria. Teoksessa Korhokangas Pirjo, Olsson, Pia ja Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*, 11–24. Helsinki: Ethnos ry.
- Lennartsson, Rebecka 2011: Notes on 'Not being there'. *Ethnographic Excursions in Eighteenth-Century Stockholm*. *Ethnologia Europaea* 41:1 105–114.
- Lévi-Strauss, Claude 1969 [1949]: *The Elementary Structures of Kinship*. Boston: Beacon Press.
- Lie, Merete & Sørensen, Knut H. 1996: Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life. Teoksessa Lie, Merete & Sørensen, Knut H. (toim.): *Making Technology Our Own? Domesticating Technology into Everyday Life*, 1–31. Oslo: Scandinavian University Press.
- Ling, Rich & Lai, Chih-Hui 2016: Microcoordination 2.0: Social Coordination in the Age of Smartphones and Messaging Apps. *Journal of Communication* 66: 834–856.
- Linke, Christine 2012: Mobility, media and relational communicative repertoires: An analysis of everyday family interactions. *Interactions: Studies in Communication & Culture* 3 (1): 25–38.
- Loukiainen, Terhi 2015: *Uusista teknologioista työkaluja perheiden tiiviimpään vuorovaikutukseen?* <http://www.aka.fi/fi/tietysti/kulttuuri-ja-yhteiskunta/nyt-pinnalla1/uusista-teknologioista-tyokaluja-perheiden-tiiviimpaan-vuorovaikutukseen/>. Luettu 4.7.2017.
- Madianou, Mirca 2012: Migration and the accentuated ambivalence of motherhood: the role of ICT:s in Filipino transnational families. *Global Networks* 12, 3: 277–295.
- Madianou, Mirca 2015: Polymedia and Ethnography: Understanding the Social in Social Media. *Social Media + Society* April-June: 1–3.
- Madianou, Mirca 2016: Ambient co-presence: transnational family practices in polymedia environments. *Global Networks* 16, 2: 183–301.
- Madianou, Mirca & Miller, Daniel 2011: Mobile phone parenting: Reconfiguring relationships between Filipina migrant mothers and their left-behind children. *new media and society* 13(3): 457–470.

- Madianou, Mirca & Miller, Daniel 2012: *Migration and new media. Transnational families and polymedia*. Lontoo: Routledge
- Malinowski, Bronislaw 2000 [1923]: The problem of meaning in primitive languages. Teoksessa Burke, Lucy; Crowley, Tony & Girvin, Alan (toim.), *The Routledge language and cultural theory reader*, 381–394. New York: Routledge.
- Manneri, Tuija 2015: Perheen kesken. Autoetnografia perheensisäisestä viestinnästä monimedia-käytäntönä. Kandidaatintutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos.
- Marttila, Annamaria 2014: Tutkijan positiot etnografisessa tutkimuksessa – kentän ja kokemuksen dialoginen rakentuminen. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 362–392. Helsinki: Ethnos ry.
- Miller, Hannah; Thebault-Spieker, Jacob; Chang, Shuo; Johnson, Isaac; Terveen, Loren & Hecht, Brent 2016: "Blissfullu Happy" or "ready to fight": *Varying Interpretations of Emoji*. Conference paper in International AAAI Conference on web and social media ICWSM-16, 17.5.2016, Köln Saksa, 259–268.
- Morgan, David H. J. 1996: *Family connections. An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Morgan, David H. J. 1999: Risk and Family Practices: Accounting for Change and Fluidity in Family Life. Teoksessa Silva, Elizabeth & Smart, Carol (toim.) *The New Family?*, 13–30. Lontoo: Sage Publications.
- Morgan, David H. J. 2011a: *Rethinking family practices*. Houndmills: Palgrave Mcmillan.
- Moroşanu, Roxana 2016: *An Ethnography of Household Energy Demand in the UK: Everyday Temporalities of Digital Media Usage*. Lontoo: Palgrave McMillan.
- Murchison, Julian M. 2010: *Ethnography essentials. Designing, conducting and presenting your research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Nedlecu, Mihaela & Wyss, Malica 2016: 'Doing family' through ordinary ICT-mediated transnational communication practices of Romanian migrants in Switzerland. *Global Networks* 16, 2: 202–218.
- Nissi, Kaisa 2014: Etnografisia reflektioita sairaanhoidon kentältä. Teoksessa Hämeenaho, Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.), *Moniulotteinen etnografia*, 333–361. Helsinki: Ethnos ry.
- O'Hara, Kenton; Massimi, Michael; Harper, Richard; Rubens, Simon & Morris, Jessica 2014: *Everyday Dwelling with WhatsApp*. Conference paper in CSCW 2014 Computer supported cooperative work and social computer conference, 15.9.2.2104, Baltimore USA, 1131–1143.
- Olsson, Pia 2005: Tutkijan vastuu ja velvollisuus – tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Korkiakangas Pirjo, Olsson, Pia ja Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*, 281–290. Helsinki: Ethnos ry.

Paal, Piret 2011: Kun sairastuin syöpään. Kirjoitettujen kertomusten funktiosta ja statuksesta. Teoksessa Lakomäki, Sami & Latvala, Pauliina & Laurén, Kirsi (toim.), *Tekstien rajoilla. Monitieteisiä näkökulmia kirjoitettuihin aineistoihin*. 158–177. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Pehkonen, Erkki 2013: ”Poikasi täältä jostain”. Narratiiviset resurssit, diskurssit ja luovuus kirjoittaen kerrotuissa identiteeteissä jatkosodan aikaisissa kirjeissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Peltier-Davis, Cheryl Ann 2015. *Cybrarian's Web 2 2015: An A-Z Guide to Free Social Media Tools, Apps, and Other Resources*. Information Today. Inc.

Petijean, Cécile & Morel, Etienne 2017: ”Hahaha”: Laughter as a resource to manage WhatsApp conversations. *Journal of Pragmatics* 110: 1–19.

Piirainen, Marjukka 2016: Puutarhapuhetta ja puheen tulkintaa. Ammatillinen tieto kulttuurintutkijan tukena. Teoksessa Jouhki, Jukka & Steel, Tytti (toim.), *Etnologinen tulkinta ja analyysi. Kohti avoimempaa tutkimusprosessia*, 165–199. Helsinki: Ethnos.

Pink, Sarah 2011: Ethnography of the invisible. Energy in the Multisensory Home. *Ethnologia Europaea* 41:1, 117–128.

Pink, Sarah 2014: Digital-visual-sensory design anthropology: Ethnography, imagination and intervention. *A & H Arts & humanities in higher education* 13 (4): 412–427.

Postill, John 2012: Media and social changing since 1979: Towards a diachronic ethnography of media and actual social changes. Paper to EASA Media Anthropology Network's 42nd seminar, 27 November – 11 December. URL http://www.media-anthropology.net/file/postill_socialchanging.pdf. Luettu 8.9.2017

Puuronen, Anne 2004: *Rasvan tyttäret. Etnografinen tutkimus anorektisen kokemustiedon kulttuurisesta jäsentymisestä*. julkaisuja 41. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Pönkä, Harto 2014: *Sosiaalisen median käsikirja*. Jyväskylä: Docendo.

Pöysä, Jyrki 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*, 331–360. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.

Pöysä, Jyrki 2015: *Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Kultaneito XVII. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.

Rantala, Janne Juhana 2010: Antropologi oom-ringissä – aistihavainto kenttätyössä. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*, 258–284. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.

- Rastas, Anna 2005: Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 78–102. Tampere: Vastapaino.
- Rastas, Anna 2010: Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.), *Haastattelun analyysi*, 64–89. Tampere: Vastapaino.
- Raunola, Ilona 2010: Osallisuus ja dialoginen paikantuminen etnografisessa kenttätöyössä. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat metodit*, 285–314. Joensuu: Suomen kansantietouden tutkijain seura.
- Robertson, Zoe, Wilding, Raelene & Gifford, Sandra 2016: Mediating the family imaginary: young people negotiating absence in transnational refugee families. *Global Networks* 16 (2): 219–236.
- Rodman, George & Fry, Katherine G. 2009: Communication technology and psychological well-being: Yin, Yang, and the golden mean of media effects. Teoksessa Amichai-Hamburger, Yair *Technology and Psychological Well-being* (toim.), 9–33. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rosales, Andrea & Fernández-Ardèvol, Mireia 2016: Beyond WhatsApp: Older people and smartphones. *Romanian Journal of Communication and Public Relations* 1 (37): 27–47.
- Ruotsala, Helena 2005: Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä. Teoksessa Korhokangas Pirjo, Olsson, Pia ja Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*, 45–76. Helsinki: Ethnos ry.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2005: Johdanto & Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 7–56. Tampere: Vastapaino.
- Sánchez-Moya, Alfonso & Cruz-Moya, Olga 2015: Whatsapp, textese, and moral panics: discourse features and habits across two generations. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 173: 300–306.
- Schneider, David 2004: What is kinship all about? Teoksessa Parkin, Robert & Stone, Linda (toim.), *Kinship and Family. An Anthropological Reader*, 257–274. Oxford: Blackwell Publishing.
- Shove, Elizabet, Pantzar, Mika & Watson, Matt 2012: *The dynamics of social practice. Everyday life and how it changes*. Lontoo: SAGE Publications.
- Sillanpää, Timo 2016: Pieniä viestejä. Yhteisöpalvelut lisäävät perheiden sisäistä viestintää. *Keskisuomalainen* 26.1.2016.

- Silva, Elizabeth & Smart, Carol 1999: The 'New' Practices and politics of Family Life. Teoksessa Silva, Elizabeth & Smart, Carol (toim.) *The New Family?*, 1–12. Lontoo: Sage Publications.
- Sinisalo, Hannu 2015: Kuva tutkimusvälineenä ja kohteena. Teoksessa Korkiakangas Pirjo, Olsson, Pia ja Ruotsala, Helena (toim.), *Polkuja etnologian menetelmiin*, 206–232. Helsinki: Ethnos ry.
- Taipale, Sakari 2017: *Digitaalinen elämä ja yhdessä olemisen uudet muodot*. Esitelmä Sosiaalityön tutkimuksen päivillä 17.2.2017. URL <http://blogs.helsinki.fi/tutkimuksenpaivat2017/files/2016/08/Digitaalinen-el%C3%A4m%C3%A4-ja-yhdess%C3%A4olemisen-uudet-muodot.pdf>, 28.6.2017.
- Taipale, Sakari, Petrovčič, Andraž ja Dolničar, Vesna 2017: Intergenerational solidarity and ICT usage: Empirical insights from Finnish and Slovenian families. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 69–86. Lontoo: Routledge.
- Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris 2017: Introduction. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 1–8. Lontoo: Routledge.
- Tammelin, Mia & Anttila, Timo 2017: Mobile life of middle-aged employees. Fragmented time and softer schedules. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 55–8. Lontoo: Routledge.
- Tenhunen, Sirpa 2014: Mobile telephony, mediation, and gender in rural India. *Contemporary South Asia* 22:2: 157–170.
- Tenhunen, Sirpa 2017: Mobile phone use and social generations in rural India. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 134–146. Lontoo: Routledge.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvuori, Johanna 2005: Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, 9–21. Tampere: Vastapaino.
- Tolonen, Tarja & Palmu, Tarja 2007: Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen, Sirpa; Hynninen, Pirkko; Kankkkunen, Tarja; Lahelma, Elina; Tolonen, Tarja (toim.), *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus*, 89–112, Tampere: Vastapaino.
- Trenholm, Sarah & Jensen, Arthur 2008: *Interpersonal communication*. New York: Oxford university press.
- Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli 2006: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Tammi.
- Uotinen, Johanna 2005: *Merkillinen kone. Informaatioteknologia, kokemus ja kertomus*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 40. Joensuu: Joensuun yliopisto.

- Uotinen, Johanna 2007: Frankensteinin hirviö olohuoneen kaapissa – Digitalisoituvaa arki, televisio ja toimijuus. *Tiedepolitiikka* 32:3: 51–58.
- Uotinen, Johanna 2008: Autoetnografia, digi-tv ja kone, joka sanoo PING! *Naistutkimus* 21:4: 5–15.
- Uotinen, Johanna 2010: Kokemuksia autoetnografiasta. Teoksessa Pöysä, Jyrki & Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat menetit*, 178–189. Joensuu: Suomen kansatietouden tutkijain seura.
- Vakimo, Sinikka 2010: Periaatteista eettiseen toimijuuteen – tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä, Jyrki; Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.), *Vaeltavat menetit*, 79–113. Joensuu: Suomen kansatietouden tutkijain seura.
- Valo, Maarit 2012: What is mobile interpersonal communication? *Interactions: Studies in Communication & Culture* 3:1: 4–7.
- Vincent, Jane 2009: Emotion, My Mobile, My Identity. Teoksessa Vincent, Jane & Fortunati Leopoldina (toim.) *Electronic Emotion. The Mediation of Emotion via Information and Communication Technologies*, 107–135. Interdisciplinary Communication Studies, volume 3. Bern: Peter Lang.
- Vincent, Jane 2017: Electronic emotions, age and the life course. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 201–216. Lontoo: Routledge.
- Wang, Man Ping; Chu, Joanna; Viswanath, Kasisomamayajula; Wan, Alice; Lam, Tai Hing & Chan, Sophia S. 2015: Using Information and Communication Technologies for Family Communication and Its Association With Family Well-being in Hong Kong: FAMILY project. *Journal of Mediacal Internet Research* 17:8, 1–10.
- Wilding, Raelene 2006: 'Virtual intimacies?' Families communicating across transnational contexts. *Global Networks* 6 (2), 125–142.
- Wilska, Terhi-Anna & Kuoppamäki, Sanna-Mari 2017: Necessities to all? The role of ICTs in the everyday life of the middle-aged and elderly between 1999 and 2014. Teoksessa Taipale, Sakari, Wilska, Terhi-Anna ja Gilleard, Chris (toim.), *Digital technologies and generational identity: ICT usage across the life course*, 149–166. Lontoo: Routledge.
- Ylijoki, Oili-Helena 2015: Ajan paradoksit tutkimustyössä. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna; Anttila, Timo; Liikkanen, Mirja; Pääkkönen, Hannu (toim.), *Ajassa kiinni ja irrallaan – yhteisölliset rytmit 2000-luvun Suomessa*, 45–59. Helsinki: Tilastokeskus.
- Yu, Qian; Huang, Peiying ja Liu, Liming 2017: From "connected presence" to "panoptic presence": Reframing the parent-child relationship on mobile instant messaging uses in the Chinese translocal context. *Mobile Media & Communication* 5:2: 123–138.

Zhou, Rui; Wen, Zhonghe; Tamg, Muchao; DaSilva Betsy 2017: Navigating Media Use: Chinese Parents and Their Overseas Adolescent Children on WeChat. Conference paper in DIS'17 Conference on Designing Interactive Systems, 10.–14.6.2017, Edinburgh Iso-Britannia, 1025–1037.

Liitteet

Liite 1

Haastattelukysymysten teemat maaliskuussa 2015

HAASTATTELUN OSA I:

Perustietoja

- nimi, ikä, asuinpaikka, ammatti/työ, koulutus- ja tulotaso, oma perhe/parisuhdetilanne
- koska muutit pois lapsuudenkodista/lapset muuttivat pois lapsuudenkodista
- anonymisointi: mitä ”etunimeä” haluat käyttää
- miten kuvailisit perhettänne, millaiset välit teillä on

Oman puhelimen esittely

- kauanko ollut ja millainen
- käyttääkö hymiöitä, emojeja

WhatsApp-perheryhmän synty

- keneltä idea tuli
- koska ja miten ryhmä perustettu
- miten suhtauduit ajatukseen
- milloin ja miten itse aloit käyttää WhatsApp-sovellusta, miltä se tuntui
- kun perheryhmä perustettiin, tarvitsiko joku perheestä neuvoja ja kuka auttoi
- kerro ryhmän nimestä ja tunnuskuvakkeesta

Whats Appin ja perheryhmän käyttö

- miksi käytät WhatsApp-perheryhmää
- onko palvelu puhelimessa koko ajan päällä
- mitä käytit sitä ennen perheen kanssa viestimiseen
- onko WhatsApp-ryhmiä muiden sukulaisten kanssa
- entä muiden, esim. ystävien kanssa
- entä puoliset/poikaystävät, kuuluvatko he WhatsApp-perheryhmään
- onko asiaa mietitty

WhatsAppin hyvät ja huonot puolet

- mitä etuja
- mitä ongelmia
- onko ollut häiriötilanteita
- tunnetko/käytätkö palvelun ominaisuuksia ja ilmoituksia

HAASTATTELUN OSA II

Perheryhmän marraskuun 2015 viestien tarkastelu

- haastateltavan vapaata esittelyä ja kerrontaa omista ja muiden viesteistä:
- mitä niihin liittyy, mitä niistä ja viestitilanteista nousee mieleen
- haastattelijana täydentäviä kysymyksiä kerronnassa esiin nousevien asioiden mukaan

HAASTATTELUN OSA III

Ajatuksia WhatsAppista, kun kuukauden viestit on juuri tarkasteltu

- mitä asioita ja havaintoja nousi mieleen
- mitä hyviä puolia näet perheryhmässä tai jotain mukavaa
- entä huonoja puolia tai jotain ärsyttävää
- onko sovittuja toimintasääntöjä ryhmässä viestimiseen

Perheenjäsenet viestijöinä

- mikä on perheellenne ryhmässä ominaista, miksi
- millainen itse olet perheviestijänä
- millaisia perheryhmäviestijöitä muut perheenjäsenet ovat

Mahdolliset eroavaisuudet

- vaikuttaako ikä toimintaan perheryhmässä
- entä sukupuoli
- vuorovaikutuksen yhtäläisyydet ja erot, kun vertaa kasvokkain ja WhatsAppissa viestimistä perheessä

Viestinnän rajapinnat

- onko joitain asioita helpompi tai vaikeampi ottaa puheeksi perheryhmässä kuin kasvokkain
- miten WhatsAppia käytetään perheen kahdenvälisessä viestinnässä
- onko perheen sisällä osaryhmiä, esim lasten tai siskojen WhatsApp-ryhmiä
- onko ryhmän käytössä tapahtunut muutoksia
- mitä muita teknologioita perheen sisäisessä viestinnässä käytetään, mitä ja kenen kanssa, vertailu Whatsapp-perheryhmään

Perheryhmän merkitys

- miten ryhmän käyttö vaikuttaa perheeseen
- jos WhatsApp-perheryhmää ei olisi, mitä se vaikuttaisi

Lopuksi

- onko muita viestintäteknologioita, joita toivoisit perheen käyttävän
- millainen ”unelmateknologia” olisi
- haluaisitko kertoa aiheesta vielä jotain

Liite 2

Täydennyskysymysten teemat tutkimusraportin tarkastuksen yhteydessä, sähköpostihaastattelussa maaliskuussa 2018

Tutkimusraportti

- miltä tulkinnat tuntuvat
- onko tutkija mielestäsi mennyt jossain harhaan

Lainaukset ryhmän viesteistä ja haastatteluista

- paljastavatko jotain liikaa
- tuntuuko joku jotenkin pahalta tai vääriltä

WhatsApp-perheryhmän ja sen käytön nykytila

- onko ryhmä yhä käytössä
- onko käyttö muuttunut haastattelujen jälkeen
- onko ryhmään tullut uusia jäseniä
- onko perustettu uusia osaryhmiä, esim lapset kumppaneineen
- onko uusia sukupolvia tullut mukaan WhatsApp-käyttöön, esim Anteron ja Susannan vanhemmat tai Mikko ja Sanna
- vaikuttiko tutkimukseen osallistuminen jotenkin perheen WhatsApp-ryhmään tai sen käyttöön